

## บทที่ 4

สภาพของอำเภอเมืองสมุทรปราการกับการเปลี่ยนแปลง

สภาพทั่วไปของอำเภอเมืองสมุทรปราการ

ประวัติความเป็นมา

ชื่อสมุทรปราการ<sup>1</sup> แปลว่า กำแพงชายทะเล หรือ กำแพงริมทะเล คำว่า "สมุทร" แปลว่าทะเล, "ปราการ" แปลว่ากำแพง หมายถึงเมืองหน้าด่านชายทะเลที่มีกำแพงมั่นคงแข็งแรง สำหรับป้องกันข้าศึกศัตรู

สมุทรปราการในอดีต นับเป็นชน ๆ ปีมาแล้ว ประวัติศาสตร์และโบราณคดีสันนิษฐานว่า บริเวณพื้นที่จังหวัดทั้งหมด ตั้งแต่ปากอ่าวไทยจนจดพื้นที่ทางใต้ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นทะเลทั้งหมด มีเรือสำเภาสามารถแล่นขึ้นไปถึงอยุธยาได้สะดวก ต่อมาเข้าบริเวณเหล่านี้ขึ้นเขินกลายเป็นที่ราบลุ่มอุดมสมบูรณ์ ทั้งมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านไปออกทะเล การคมนาคมสะดวก ผู้คนจึงอพยพเข้าไปตั้งหลักแหล่งทำมาหากินมากขึ้นตามลำดับ

เมืองปากน้ำ ซึ่งเรียกกันจนติดปากนั้น เดิมมิได้อยู่ที่ปากน้ำเจ้าพระยา หรือตำบลปากน้ำดังในปัจจุบัน เพราะตามที่ทราบปรากฏว่าปากน้ำสมัยนั้น อยู่ลึกเข้าไปบริเวณตอนใต้ของพระนคร คือ เขตพระโขนงในปัจจุบัน ต่อมา เมื่อชายทะเลแปรสภาพเป็นดินแผ่นดินทับถมขึ้นเงินจนกลายเป็นที่ราบงอกออกมา เมืองพระประแดงเดิมซึ่งเคยเป็นเมืองปากน้ำ ก็ห่างไกลออกไปจากปากน้ำทุกที เมืองพระประแดงจึงถูกย้ายมาอยู่ท่าบวรนาถบุรีบูรณะ (คนละที่กับ

<sup>1</sup> เถลิง สุขเกษม, สมุทรปราการ (กรุงเทพฯ : สมาคมสังกมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2515), หน้า 3.

เขตราษฎร์บูรณะ) อันเป็นเมืองใต้สุดของแม่น้ำเจ้าพระยาในขณะนั้น และถือเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลที่สำคัญตลอดมา ถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา

ชื่อเมืองสมุทรปราการ ที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ นั้น สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. 2136 - 2171) เพราะหลักฐานจากหนังสือ กำให้การชาวกรุงเก่า ได้ออกชื่อเมืองสมุทรปราการว่า ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม พระองค์ได้โปรดเกล้าให้สร้างเมืองสมุทรปราการขึ้นที่บริเวณใต้คลองบางปลาจก ซึ่งอยู่ฝั่งตะวันตก หรือ ฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา เพราะสมัยนั้น แถบบริเวณคลองบางปลาจก ได้มีฝรั่งชาวฮอลันดาซึ่งเข้ามาติดต่อกับค้าขายกับไทย ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ และได้รับพระราชทานที่ดินบริเวณใต้คลองบางปลาจก ให้เป็นที่ตั้งคลังสินค้า และที่อยู่อาศัย เป็นสถานที่ใหญ่โตและมั่นคง บริบูรณ์ด้วยเครื่องใช้ประจำวันที่ทันสมัย จนถึงยกย่องกันในหมู่ชาวฮอลันดาว่า "นิวอัมสเตอร์ดัม" นับแต่นั้นมา บริเวณนี้ได้เจริญขึ้นตามลำดับ ประชากรได้มาค้าขายติดต่อกับคลังสินค้าแห่งนี้มากขึ้น และตั้งบ้านเรือนขยายออกไปทุกที่ สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมจึงโปรดให้สร้างเมืองขึ้นที่บริเวณนี้ เป็น "เมืองสมุทรปราการ" ซึ่งนอกจากจะทรงเห็นความสำคัญทางการค้าแล้ว ยังทรงเห็นความจำเป็นที่ต้องสร้างเมืองหน้าด่านชายทะเลขึ้นใหม่ด้วย เมืองสมุทรปราการนี้ ครั้นกาลต่อมาไทยเริ่มค้าเป็นการค้าเอง และไทยเริ่มสนิทสนมกับฝรั่งเศสในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จนมีเรื่องบาดหมางกับฮอลันดา ทำให้ชาวฮอลันดาละทิ้งสถานที่ไปและนานเข้ากระแสน้ำได้กัดเซาะคลื่นพังไปทุกที่ สถานที่นี้จึงได้พังทลายไปสิ้น

ครั้นถึงสมัยรัตนโกสินทร์ สมุทรปราการที่ถูกทอดทิ้งมานานก็ได้ทวีความสำคัญในการเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลขึ้นมาอีก เพราะปรากฏว่ามีเรื่องบาดหมางกันกับญวนบ่อยครั้ง ทำให้มีความจำเป็นต้องทะนุบำรุงเมืองหน้าด่านให้มั่งคั่งและสภาพที่มั่นคงแข็งแรง

สมัยรัชกาลที่ 1 ปี พ.ศ. 2329 องเชียงสือ ซึ่งเป็นหลายของกษัตริย์ญวนสมัยนั้น ได้หนีรบเข้ามาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ครั้นเห็นว่าหมกภัยทางบ้านเกิดแล้ว ก็คิดหนีกลับลอบลงเรือหนีไปทางปากน้ำเจ้าพระยา รัชกาลที่ 1 ทรงกริ้วมาก เกรงจะเป็นอันตรายภายหลัง เพราะองเชียงสืออยู่เมืองไทยมานาน และรู้ทันลึกลับบางของไทยเป็นอย่างดี จึงทรง

โปรดให้กรมพระราชวังบวรไปสำรวจพื้นที่บริเวณปากน้ำเจ้าพระยา เพื่อสร้างเมืองขึ้นใหม่  
 กรมพระราชวังบวร ทูลเสนอว่า บริเวณ "ลัดโพธิ์" (ระหว่างกรุงเทพฯ กับสมุทรปราการ)  
 มีชัยภูมิเหมาะสมกับการสร้างเมือง จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองขึ้นที่บริเวณนี้ และเสร็จ  
 สมบูรณ์ในสมัยรัชกาลที่ 2 ทรงพระราชทานนามว่า "เมืองนครเขื่อนขันธ์" (บริเวณตำบลตลาด  
 ในปัจจุบัน)

สมัยรัชกาลที่ 2 มีเหตุให้ต้องบูรณะเมืองขึ้นใหม่ เนื่องจากพระองค์ทรงไม่ไว้วาง  
 ใจญวน เพราะญวนกับไทยมีเรื่องบาดหมางใจกัน เนื่องจากต่างก็ต้องการเป็นใหญ่ในแผ่นดิน  
 เขมร ซึ่งขณะนั้น องค์ตากุน ใต้เป็นกษัตริย์ญวน และเกณฑ์ไพร่พลชุกคลองลัด ตั้งแต่ทะเลสาบ  
 เขมร มาออกทะเลที่เมืองฉุทมาศ ซึ่งไทยเกรงว่าจะป็นอันตราย เพราะเมืองฉุทมาศ  
 อยู่ใกล้กับหัวเมืองชายทะเลตะวันออกของไทย ประกอบกับแม่น้ำเจ้าพระยาตอนหน้าเมือง  
 สมุทรปราการ เดิมกว้างมาก กว้างเป็นสองเท่าของที่เห็นในปัจจุบัน ถ้าข้าศึกยกทัพเรือเข้า  
 มา ก็จะเล็ดรอดเข้ามาถึงกรุงเทพฯ ใต้ได้ง่าย จึงทรงสถาปนาเมืองสมุทรปราการเสียใหม่  
 ทรงบริเวณข้างเจ้าพระยา คือ "ตำบลปากน้ำ" ในปัจจุบันอยู่ระหว่างคลองปากน้ำกับคลอง  
 महาวงษ์ ทำพิธีฝังหลักเมืองเมื่อวันอาทิตย์ เดือน 4 ขึ้น 7 ค่ำ พ.ศ. 2365 มีพระสมุทรเจดีย์  
 เป็นสัญลักษณ์ของเมือง

กษัตริย์ในรัชกาลต่อ ๆ มา ก็ทรงสร้างป้อมค่ายที่เมืองสมุทรปราการนี้อีกหลาย  
 ป้อม เพื่อให้ป้อมปราการที่แข็งแรงมั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระ  
 จุฬจอมเกล้า ไทยมีเรื่องบาดหมางกับฝรั่งเศส เกี่ยวกับดินแดนทางคู่มแม่น้ำโขง ฝรั่งเศส  
 พยายามที่จะแผ่อิทธิพลและล่าอาณานิคมทางแอฟริกาและเอเชีย นอกจากนั้นพระองค์ยังทรง  
 เห็นว่า มีแผ่นดินยื่นออกไปในทะเล ที่ตำบลแหลมฟ้าผ่า จึงทรงมีพระราชดำริให้สร้างป้อม  
 ค่ายขึ้นเพื่อให้เป็นป้อมชายทะเล ที่มั่นคงแข็งแรง จึงทรงโปรดให้ทำการสร้างป้อมพระจุล-  
 จอมเกล้าขึ้น ในปี 2427 และแล้วเสร็จเมื่อปี 2436

สมัยรัชกาลที่ 6 ได้ทรงตราพระราชกฤษฎีกา รวมเมืองพระประแดงกับเมือง  
 สมุทรปราการเข้าด้วยกัน ในพ.ศ. 2477 เรียกว่า "จังหวัดสมุทรปราการ" ตั้งแต่นั้นมา

อำเภอเมืองสมุทรปราการ ตั้งขึ้นเมื่อ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 และได้ใช้ชื่อของพระโอรสพระองค์ที่หนึ่งสมุทรทากิมข เป็นที่ทำการอำเภอและต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2457 ทางราชการได้สร้างที่ว่าการอำเภอขึ้น ณ ที่ตั้งศาลากลางจังหวัดปัจจุบัน เรียกว่า "อำเภอเมืองสมุทร" หรืออำเภอเมืองแขวงเมืองสมุทรปราการ จนถึง ปีพ.ศ. 2481 กระทรวงมหาดไทยกำหนดให้เรียกชื่อว่า "อำเภอเมืองสมุทรปราการ" ซึ่งใช้จนถึงปัจจุบัน

### บทบาทของอำเภอเมืองสมุทรปราการในอดีต

จากประวัติศาสตร์เมืองสมุทรปราการ ปรากฏว่าเนื่องจากเป็นเมืองหน้าด่านทางการป้องกันประเทศ และมีอาณาเขตติดต่อกับเมืองหลวง ทำให้เป็นแหล่งเริ่มแรกของสิ่งสำคัญของประเทศหลายประการด้วยกัน คือ

#### 1. ธงชาติไทย

ประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย ยังไม่ปรากฏว่ามีธงชาติใช้เลย จนกระทั่งวสันตอุทฺตยาตอนกลาง ซึ่งไทยเรามีการค้าขายกับต่างประเทศมากขึ้น ธนต่างชาติที่เข้ามาค้าขายกับไทยมีจีน ญี่ปุ่น โปรตุเกส ฮอลันดา และฝรั่งเศส โดยเฉพาะฮอลันดา ซึ่งเข้ามาสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ และได้ทำความดีความชอบจนได้รับพระราชทานที่ดิน สร้างที่พักและคลังสินค้าบริเวณปากน้ำเจ้าพระยา

ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ปรากฏว่า ครั้งหนึ่งฝรั่งเศสเข้ามาทางปากน้ำ ครั้นมาถึงป้อมของไทย เป็นธรรมเนียมที่เรือต่างชาติต้องยิงปืนเป็นการเคารพชาติเจ้าของบ้าน แต่ไทยยังไม่มีธงประจำชาติ จึงเอาธงชาติฮอลันดาชักขึ้นไป ฝรั่งเศสไม่ยอมเคารพธงชาติฮอลันดา ไทยจึงเอาผ้าแดงชักขึ้นไปแทน ฝรั่งเศสจึงยอมคำนับ แต่ขึ้นมาธงแดงก็กลายเป็นธงชาติไทยเรื่อยมาจนมีการเปลี่ยนเป็นธงช้าง และ ธงไตรรงค์ในที่สุด

#### 2. รถไฟสายปากน้ำ

รถไฟสายแรกที่แล่นในประเทศไทย คือรถไฟสายปากน้ำ โดยบริษัทรถไฟสาย

ปากน้ำของเอกชนชาวเดนมาร์ก ที่ได้รับสัมปทานระยะยาวเป็นเวลา 50 ปี ทำสัญญาเมื่อ 13 กันยายน 2429 หลังจากดำเนินการมา 40 ปี จึงได้เปลี่ยนมาเป็นรถไฟฟ้า (รถราง) มีสถานีอยู่ที่บางนางเกรง ทำให้ห้องที่บางนางเกรงกลายเป็นศูนย์กลางของการสัญจรไปมา และรถรางนี้ได้เลิกกิจการไปในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อ พ.ศ. 2503

### 3. กิจการโทรเลขโทรศัพท์

กิจการโทรเลขและโทรศัพท์ ระหว่างสมุทรปราการและกรุงเทพฯ นั้น เริ่มปี 2418 โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ จังหวัดสมุทรปราการ ให้ใช้เป็นที่พักการไปรษณีย์โทรเลขแห่งแรก

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงโปรดให้กรมกลาโหมเป็นเจ้าของที่ในการดำเนินการ โดยเริ่มพาดสายโทรเลขในวันที่ 1 เมษายน 2421 และโปรดเกล้าฯ ตั้งกรมโทรเลขขึ้น และโอนกิจการจากกรมกลาโหม มาปี 2426 การสื่อสารโดยโทรเลขนี้ในตอนแรกใช้เพียงในวงงานของราชการ เช่น แจงเรียกการเข้าออกของเรือเดินทะเล ซึ่งได้ดำเนินการไปเป็นผลดีจึงได้ขยายการทอดสายเคเบิ้ลใต้น้ำออกไปจนถึงกระโจมไฟที่สันตอปากแม่น้ำเจ้าพระยา

เนื่องจากโทรศัพท์สามารถพูดถึงกันได้โดยใช้สายโทรเลข ดังนั้น กรมกลาโหมจึงนำเครื่องโทรศัพท์มาทดลองใช้ ระหว่างกรุงเทพฯ กับสมุทรปราการ ในปี 2424 โทรศัพท์จึงเกิดขึ้นและใช้มาจนทุกวันนี้

กิจการที่เริ่มขึ้นในจังหวัดสมุทรปราการนั้น ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเมืองสมุทรปราการ ทั้งสิ้น ทั้งรถไฟ โทรเลข และโทรศัพท์ จึงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า อำเภอเมืองสมุทรปราการมีความเจริญมาช้านานกว่าอำเภออื่น

# การศึกษาการเปลี่ยนแปลง ของ อ.เมือง สมุทรปราการ

อ.ที่รักษา พต.ธีรชัย กำภู ณ อยุธยา  
นิสิต นศ.ปราณี นันทเสนามาตร

A 935/98

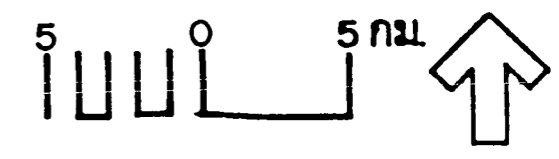
แผนผังเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แสดง ที่ตั้งจังหวัดสมุทรปราการ



แผนที่  
2

ที่มา :

ที่ตั้ง

อำเภอเมืองสมุทรปราการ ตั้งอยู่ระหว่าง ละติจูด 13 องศา 29 ลิปดา 30 พิลิปดา ถึง 13 องศา 40 ลิปดา 30 พิลิปดาเหนือ และลองจิจูด 100 องศา 27 ลิปดาตะวันออก ถึง 100 องศา 47 ลิปดา 10 พิลิปดาตะวันออก เป็นอำเภอหนึ่งในสี่อำเภอของจังหวัดสมุทร-  
 ปราการ อยู่ทางใต้สุดของจังหวัดสมุทรปราการและใต้สุดของภาคกลางติดปากอ่าวไทย มี  
 อาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	จดอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และเขตพระ- โขนง กรุงเทพฯ
ทิศตะวันออก	จดอำเภอบางพลี และอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
ทิศตะวันตก	จดเขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ
ทิศใต้	จดอ่าวไทย

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ภูมิประเทศโดยทั่วไปของอำเภอเมืองสมุทรปราการ เป็นที่ราบลุ่ม ไม่มีภูเขา มีลำคลองมากมาย บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองฝั่งเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา ทำ  
 ส่วน บริเวณตอนใต้ที่อยู่ใกล้ชายทะเลนั้น เป็นบริเวณที่น้ำทะเลท่วมถึง และน้ำเค็มจัดใน  
 ฤดูแล้ง โดยมากเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำป่าจาก ป่าสีน (แสม โกงกาง) อำเภอเมือง  
 สมุทรปราการไม่มีป่าไม้อื่นๆ มีแต่ป่าชายเลน เช่น แสม ปรง โกงกาง และจาก ซึ่งขึ้นเอง  
 บาง ปลูกบาง ตามชายฝั่งทะเลและตามพื้นที่ที่น้ำทะเลท่วมถึง

ลักษณะภูมิอากาศ

เนื่องจากอำเภอเมืองสมุทรปราการ มีที่ตั้งอยู่ติดทะเล มีลมทะเลพัดผ่านอยู่  
 ตลอดเวลา จึงทำให้อากาศไม่ร้อนจัด หรือหนาวจัดจนเกินไป อุณหภูมิเฉลี่ย 28 องศาเซลเซียส  
 ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,469.9 มิลลิเมตร ในจำนวนนี้ร้อยละ 85 ตกในช่วงฤดูมรสุม  
 และทางทิศตะวันตกจะมีฝนตกน้อยกว่าทางทิศตะวันออก

## การคมนาคม

### ก. ทางน้ำ

1. แม่น้ำเจ้าพระยา ไหลจากต้นน้ำทางภาคเหนือผ่านจังหวัดกรุงเทพฯ ฯ ไหลผ่านพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ ทำให้แบ่งอำเภอเมืองสมุทรปราการออกเป็นสองฝั่ง คือ ฝั่งพระสมุทรเจดีย์ กับฝั่งศาลากลางจังหวัด ไปออกอ่าวไทย
2. คลองสรรพสามิตแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลแหลมฟ้าผ่า เป็นคลองที่ขุดผ่านไปตำบลนาเกลือ และต่อไปเข้าเขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ และทะลุผ่านไปเข้าเขตจังหวัดสมุทรสาคร
3. คลองสำโรง แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง ผ่านท้องที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ ที่ตำบลสำโรงเหนือ ผ่านอำเภอบางพลี บางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ แล้วไปออกจังหวัดฉะเชิงเทรา

### ข. ทางบก มีถนนสำคัญ ๆ คือ

1. ถนนสุขุมวิท เป็นทางหลวงแผ่นดินจากจังหวัดกรุงเทพฯ ผ่านท้องที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ ตั้งแต่ตำบลสำโรงเหนือ บางเมือง ปากน้ำ ห้วยบ้าน บางปูใหม่ บางปูเก่า ผ่านตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ ไปจนถึงจังหวัดตราด
2. ถนนสุขสวัสดิ์ เป็นทางหลวงแผ่นดิน เริ่มต้นจากวงเวียนใหญ่ กรุงเทพฯ (ฝั่งธนบุรี) ผ่านอำเภอพระประแดง ผ่านท้องที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ ในเขตตำบลในคลองบางปลากด ปากคลองบางปลากด และแหลมฟ้าผ่า ไปสุดที่ป้อมระจูดจอมเกล้า ในท้องที่ตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอเมืองสมุทรปราการ
3. ถนนสายสมุทรปราการ - สมุทรสาคร ถนนสายนี้แยกจากถนนสุขสวัสดิ์ เลียบตามริมคลองสรรพสามิต จากตำบลแหลมฟ้าผ่า ผ่านตำบลนาเกลือ ผ่านท้องที่เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ แล้วไปออกจังหวัดสมุทรสาคร เช่นเดียวกับคลองสรรพสามิต ความยาว



# การศึกษาการเปลี่ยนแปลง ของ อ.เมือง สมุทรปราการ

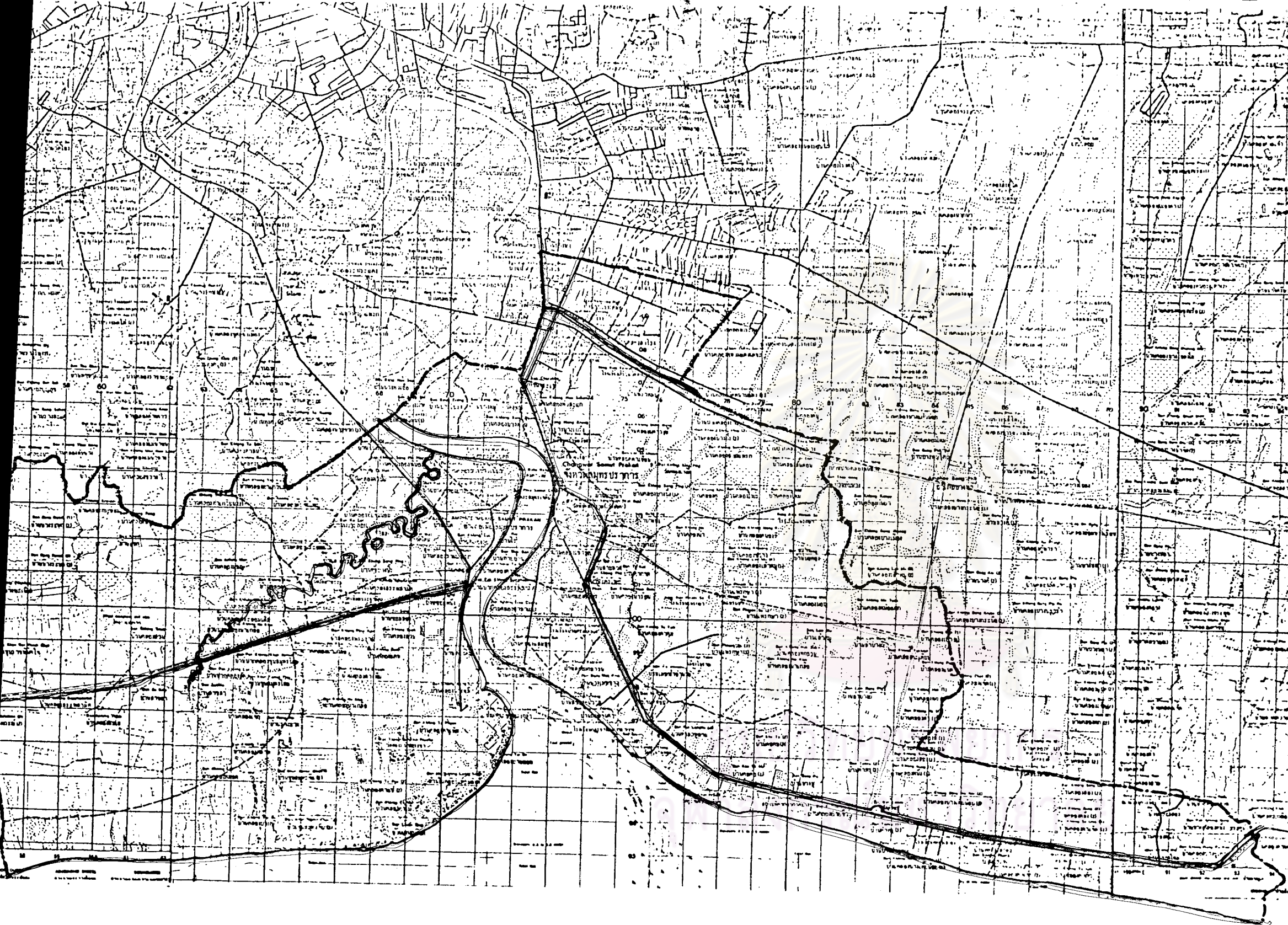
อ.ที่ปรึกษา ผศ.ธีรชัย กำภู ณ อยุธยา  
นิสิต นล.ปราณี นันทเลนามาตร

A 935198

แผนผังเมือง

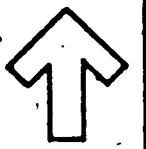
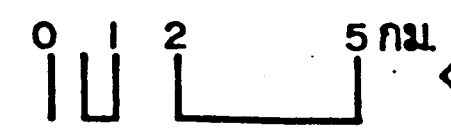
บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



## แสดง สภาพพื้นฐานของอำเภอเมือง สมุทรปราการ

- ~~~~~ แม่น้ำ ลำคลอง
- ถนนเชื่อมจังหวัดอื่น
- - - - - ถนนเชื่อมอำเภออื่น
- ถนนในอำเภอ



แผนที่  
3

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร

12 กิโลเมตร

4. ถนนสายสำโรง - บางพลี (เทพารักษ์) แยกจากถนนสุขุมวิท ประมาณ ก.ม. 20 พุ่งตรงไปยังเขตอำเภอบางพลี

5. ถนนสายแพรงษา (ถนนพุทธรักษา) แยกจากถนนสุขุมวิท ที่ ก.ม. 27 พุ่งตรงไปตำบลแพรงษา ไปประจบกับถนนสายตำหรุ - บางพลี

6. ถนนสายตำหรุ - บางพลี แยกจากถนนสุขุมวิทที่หมู่บ้านตำหรุ พุ่งตรงไปยัง อำเภอบางพลี ผ่านตำบลบางปู ตำบลแพรงษา

7. ถนนสายสำโรง - ท่าหิน (ถนนปู่เจ้าสมิงพราย) แยกจากถนนสุขุมวิท ประมาณ ก.ม. 21 พุ่งตรงไปอำเภอระประแดง ที่ท่าหิน ตำบลสำโรงใต้ อำเภอระประแดง ผ่านท้องที่อำเภอสำโรงเหนือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ

8. ถนนสายลวด (ถนนกาญจนาภิเษก) เริ่มจากวงเวียนท้ายบ้าน ในเขตเทศบาล เมืองสมุทรปราการ ไปออกถนนสุขุมวิทที่โค้งโพธิ์ ประมาณ ก.ม. 29

9. ถนนสุขสวัสดิ์ - สาขลา แยกจากถนนสุขสวัสดิ์ ที่ตำบลแหลมฟ้าผ่า เป็นถนน สร้างขึ้นใหม่เลียบไปตามลำคลองสรรพสามิตตั้งไค่ตามตำบลแหลมฟ้าผ่า พุ่งตรงไปหมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ

10. ถนนดินแยกจากถนนสายสมุทรปราการ - สมุทรสาคร เป็นถนนดินสร้างใหม่ ในเขตตำบลนาเกลือ ไปสู่เขตพื้นที่วัดคลองสวน และคลองกระอ้อม

### การแบ่งพื้นที่การปกครอง

การแบ่งพื้นที่การปกครอง โดยทั่วไปจะถือแบ่งตามเส้นทางธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ภูเขา หรือ ถนน การแบ่งเขตที่เป็นอำเภอนั้นค่อนข้างชัดเจน แต่เขตตำบลนั้นยังหา ความแน่นอนได้ยาก นอกจากนี้ เขตพื้นที่ชุมนุมหนาแน่นบางครั้งก็ไม่ตรงกับเขตการปกครอง

เพราะอาจครอบคลุมพื้นที่หลายตำบลได้

อำเภอเมืองสมุทรปราการ แบ่งการปกครองออกเป็นส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ดังนี้คือ :

1. ตำบลสำโรงเหนือ	มี	9	หมู่บ้าน
2. ตำบลบางเมือง	มี	6	หมู่บ้าน
3. ตำบลท้ายบ้าน	มี	5	หมู่บ้าน
4. ตำบลในคลองบางปลากด	มี	10	หมู่บ้าน
5. ตำบลแหวนฟ้าผ่า	มี	13	หมู่บ้าน
6. ตำบลนาเกลือ	มี	11	หมู่บ้าน
7. ตำบลบางปูใหม่	มี	4	หมู่บ้าน
8. ตำบลแพรงษา	มี	8	หมู่บ้าน
9. ตำบลบางควน	มี	7	หมู่บ้าน
10. ตำบลปากคลองบางปลากด	มี	4	หมู่บ้าน
11. ตำบลบางปู	มี	4	หมู่บ้าน
12. ตำบลบางโปรง	มี	4	หมู่บ้าน
13. ตำบลปากน้ำ (ในเขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการ)			

ข. เขตพื้นที่ตามการปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งพื้นที่ตามความหนาแน่นของชุมชน โดยชุมชนที่มีประชากรหนาแน่น และมีรายได้พอเลี้ยงตัวเองโดยอิสระ ก็จะยกฐานะชุมชนนั้นเป็นเทศบาลหรือสุขาภิบาล ตามความเหมาะสม

1. เขตเทศบาล พื้นที่ที่เป็นเขตเทศบาลในอำเภอเมืองสมุทรปราการ เป็นที่ตั้งชุมชนที่มีความหนาแน่นมาช้านาน คือตำบลปากน้ำ โดยในท้องที่นี้ เดิมมีฐานะเป็นตำบล ได้ถูกยกเป็นสุขาภิบาลสมุทรปราการ โดยประกาศกระทรวงมหาดไทย ประกาศใช้พระราชบัญญัติสุขาภิบาล เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2460 และยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองสมุทร-

# การศึกษาการเปลี่ยนแปลง ของ อ.เมือง สมุทรปราการ

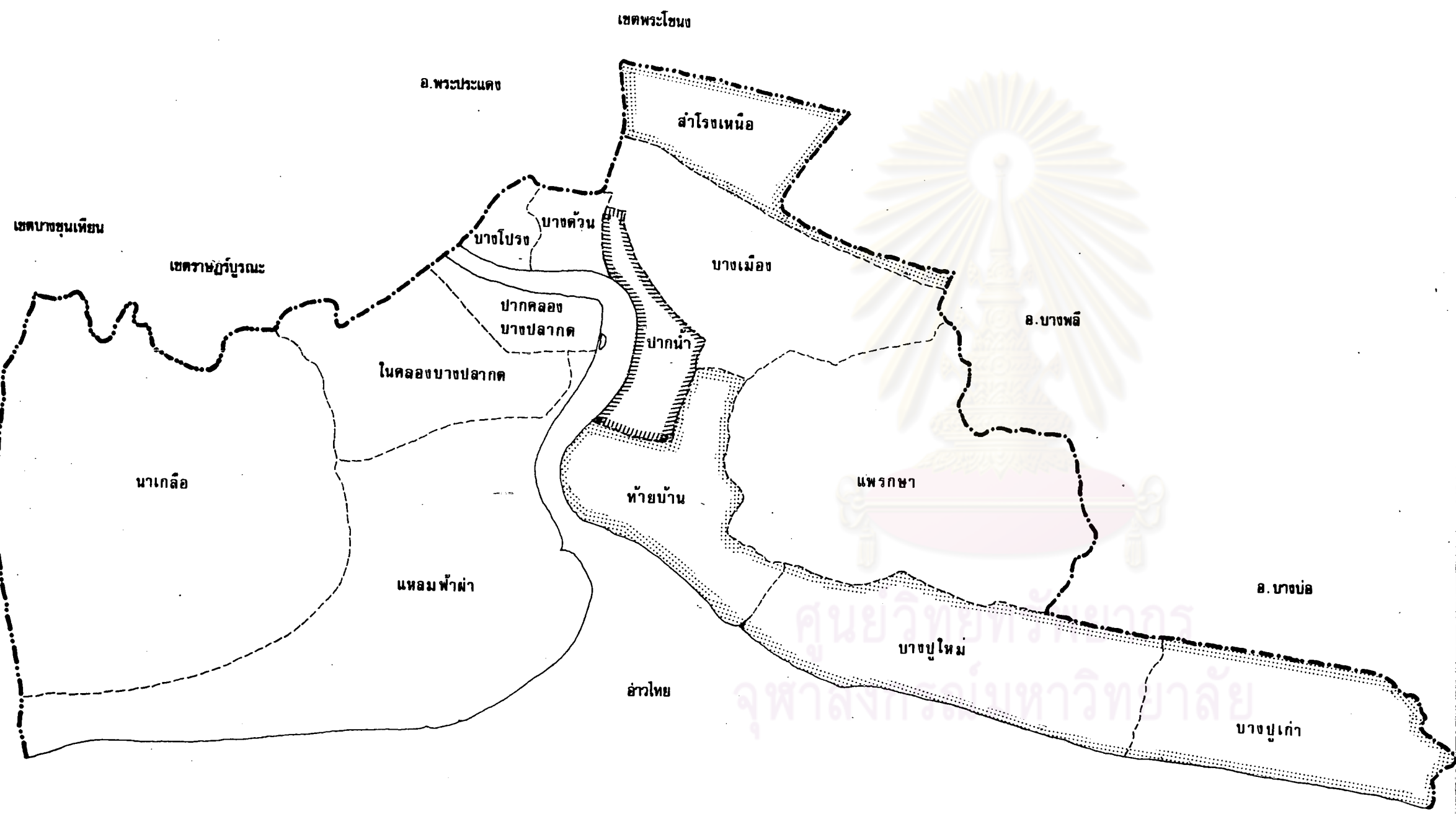
อ.ที่ปรึกษา ผศ.ธีรชัย กำภู ณ อยุธยา  
นิสิต นล.ปราณี นันทเลนามาตร

A 935198

แผนผังเมือง

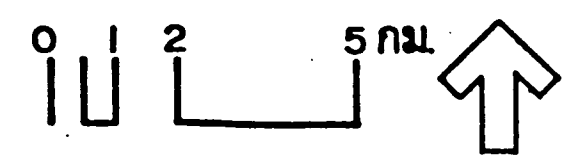
บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แสดง เขตการปกครองอำเภอเมืองสมุทรปราการ

- ..... เขตเทศบาล
- ..... สุขาภิบาล หรือส่วนหนึ่งของสุขาภิบาล
- เขตตำบล



แผนที่  
4

ที่มา : ที่ว่าการอำเภอเมืองสมุทรปราการ

ปรากฏ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2505 มีเขตการปกครอง 7.33 ตารางกิโลเมตร ฐานะการคลังของเทศบาลเมืองสมุทรปราการนั้น มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก คือ ในปี 2514 มีรายได้ 7,757,268.32 บาท ครั้นในปี 2520 มีรายได้ 16,450,231.51 บาท เพิ่มขึ้นถึง 8,692,963.19 บาท หรือคิดเป็น เปลี่ยนแปลงร้อยละ 112.1 หรืออัตราร้อยละ 18.7 ต่อปี

2. เขตสุขาภิบาล ในอำเภอเมืองสมุทรปราการ มีสุขาภิบาล 2 แห่ง คือ สุขาภิบาลสำโรงเหนือ และสุขาภิบาลบางปู

ก) สุขาภิบาลสำโรงเหนือ เป็นพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่นในพื้นที่ตำบลสำโรงเหนือ โดยประกาศกระทรวง วันที่ 28 มกราคม 2506 มีพื้นที่ประมาณ 6.6 ตารางกิโลเมตร มีประชากรตอนเริ่มแรก 23,700 คน มีรายได้ 1,436,365 บาท จนกระทั่งปัจจุบัน มีรายได้ 6,796,000 บาท เพิ่มขึ้นถึง 5,359,635 บาท หรือเพิ่มในอัตราร้อยละ 373 คิดเป็นเพิ่มในอัตราร้อยละ 26.7 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าอัตราการเพิ่มของเขตเทศบาล

ข) สุขาภิบาลบางปู ครอบคลุมพื้นที่ 3 ตำบล คือ ตำบลบางปูใหม่ บางปูและท้ายบ้าน ตั้งขึ้นโดยประกาศกระทรวง เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2508 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2508 มีเนื้อที่ประมาณ 63 ตารางกิโลเมตร มีประชากรในตอนแรกเริ่ม 24,805 คน มีรายได้ 1,389,921 บาท ครั้นในปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2520 มีรายได้ 4,174,533.91 บาท เพิ่มขึ้นถึง 2,784,612.09 บาท คิดเป็นเพิ่มในอัตราร้อยละ 16.7 ต่อปี ซึ่งนับว่าเพิ่มช้ากว่าสุขาภิบาลเหนือ และเทศบาลเมืองสมุทรปราการ

3. องค์การบริหารส่วนจังหวัด มี 1 แห่ง

4. องค์การบริหารส่วนตำบล ไม่มี มีแต่สภาตำบล 9 แห่ง

## สภาพการไร่ที่ดินกับการเปลี่ยนแปลง

### การไร่ที่ดินด้านการเกษตรกรรม

#### ก. การถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม

การถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมของจังหวัดสมุทรปราการนั้น แบ่งพื้นที่  
การไร่ประโยชน์ออกเป็นพื้นที่นา ที่ปลูกพืช ที่ดินพักชั่วคราว ทุ่งหญ้า ป่า และอื่น ๆ ดังจะนำสถิติ  
จากสำมะโนการเกษตร ปี 2506 มาพิจารณา ดังนี้คือ

ตาราง 1 แสดงการไร่ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม จังหวัดสมุทรปราการ ปี 2506

อำเภอ	เนื้อที่ * ถือครอง (ไร่)	เนื้อที่เชิงไถหว่าน		ปลูกพืช ยืนต้น	ทุ่งหญ้า ชั่วคราว	ป่า	ที่ดิน อย่างอื่น
		ไร่ปลูกพืช	พักชั่วคราว				
บอกรวมจังหวัด	401,905	337,062	3,472	38,582	637	4,688	17,464
	100 %	(83.9)	(.9)	(9.6)	(.2)	(1.2)	(4.3)
อ.เมืองสมุทร ปราการ	82,692	59,223	2,837	11,222	604	4,088	4,708
	20.58 %	(71.6)	(3.4)	(13.6)	(.7)	(5)	(5.7)
อ. บางปะ อิน	110,890	103,014	86	3,382	1	506	3,901
	27.59 %	(92.9)	(.1)	(3)	(.0)	(.5)	(3.5)
อ. บางพลี	182,983	168,236	398	6,407	14	18	7,912
	45.53 %	(91.9)	(.2)	(3.5)	(.0)	(.0)	(4.3)
อ. พระประ แดง	25,340	6,589	151	17,571	18	68	943
	6.3 %	(26.0)	(.6)	(69.3)	(.1)	(.3)	(3.7)

ที่มา : สำมะโนการเกษตร ปี 2506 จังหวัดสมุทรปราการ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

\* ไม่รวมที่ดินถือครองขนาดต่ำกว่า 2 ไร่

จังหวัดสมุทรปราการ มีพื้นที่ทั้งสิ้น 583,750 ไร่ มีพื้นที่ถือครองทั้งสิ้น 401,905 ไร่ (68.8 %) เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการปลูกพืช 337,062 ไร่ (83.9 %) ที่เหลือใช้ปลูกพืชยืนต้น 38,582 ไร่ (9.6 %) ที่เหลืออีก 637 ไร่ (.2 %) เป็นทุ่งหญ้าชั่วคราว และเป็นบึง 4,688 ไร่ (1.2 %) ที่เหลืออีก 17,464 ไร่ (4.3 %) เป็นที่ดินอย่างอื่น

เมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนของเนื้อที่ถือครองการเกษตรเป็นรายอำเภอ ปรากฏว่า อำเภอบางพลี มีเนื้อที่ถือครองมากที่สุดถึงร้อยละ 45.4 ของเนื้อที่ถือครองทั้งจังหวัด รองลงมาคืออำเภอบางบ่อ มีร้อยละ 27.6 อำเภอเมืองสมุทรปราการ ร้อยละ 20.6 และอำเภอพระประแดง ร้อยละ 6.3 เท่านั้น จึงกล่าวได้ว่า อำเภอที่มีโครงสร้างการเกษตรเด่นชัด คือ อำเภอบางพลี และบางบ่อ ส่วนอำเภอเมืองสมุทรปราการนั้น มีการเกษตรปานกลาง และท้ายสุดคืออำเภอพระประแดง มีพื้นที่ถือครองน้อยที่สุด

อำเภอบางบ่อและบางพลีนั้น ใช้ที่ดินเกือบทั้งหมดในการปลูกพืชไร่ท่วมน ในขณะที่ยังอำเภอพระประแดง มีที่ดินในเชิงไร่ท่วมนเพียงร้อยละ 26 เท่านั้น แต่ปลูกพืชยืนต้นถึงร้อยละ 69.3 อำเภอเมืองสมุทรปราการนั้น มีที่ดิน 59.223 ไร่ หรือร้อยละ 71.6 เป็นที่ดินปลูกพืชในเชิงไร่ท่วมนและ 11.222 ไร่ หรือร้อยละ 13.6 ปลูกพืชยืนต้น และเป็นทุ่งหญ้าร้อยละ .7 เป็นบึงร้อยละ .5 และอื่น ๆ ร้อยละ 5.7 ซึ่งนับว่าที่ดินส่วนใหญ่ที่ใช้ในการปลูกพืชเชิงไร่ท่วมนอยู่

#### ข. การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรกรรม

การพิจารณาการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ถือครองนั้น จะได้พิจารณาการใช้ประโยชน์จากที่ดินถือครองปี 2518 เทียบกับปี 2506 เพื่อทราบว่า ลดลงหรือเพิ่มขึ้นบริเวณใด และเป็นจำนวนเท่าใด ดังตาราง

# การศึกษาการเปลี่ยนแปลง ของ อ.เมือง สมุทรปราการ

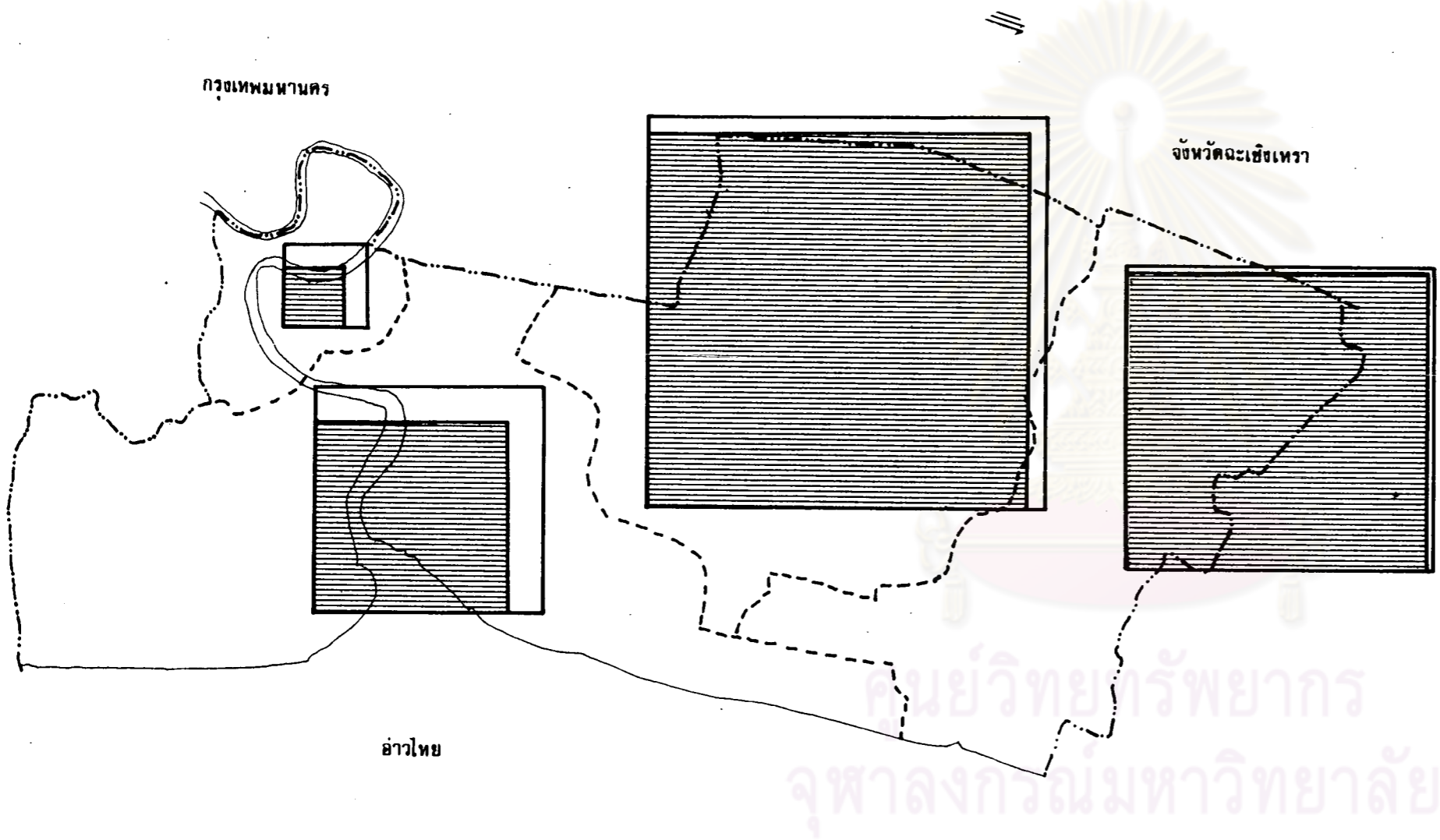
อ.ที่ปรึกษา ผศ. ธีรชัย กำภู ณ อยุธยา  
นิสิต นล.ปราณี นันทเสนามาตร์

A 935198



แผนผังเมือง

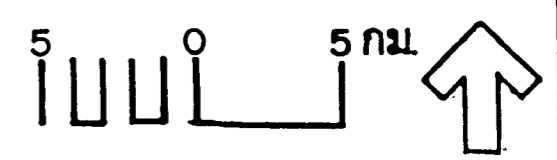
บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แสดง การเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่กีดรองรายอำเภอ  
จังหวัดสมุทรปราการปี 2518 ที่เปลี่ยนไปจาก  
ปี 2506

-  ขนาดกีดรองปี 2506
-  ขนาดกีดรองปี 2518



แผนที่  
5

ที่มา .



ตาราง 2 แสดงการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางเกษตรกรรมปี 2518 ที่เปลี่ยนไปจากปี 2506

อำเภอ	พื้นที่ ถือครองที่ไร่ประโยชน์(ไร่)		การเปลี่ยนแปลง		
	พ.ศ.2506	พ.ศ.2518	จำนวน(ไร่)	ร้อยละ	อัตราร้อยละต่อปี
จังหวัดสมุทรปราการ	337,062	298,314	-38,748	-11.5	-1.0
อ. เมืองสมุทรปราการ	59,223	40,685	-18,538	-31.3	-2.6
อ. บางบ่อ	103,014	98,156	- 4,858	- 4.7	-0.4
อ. บางพลี	168,236	155,623	-12,613	- 7.5	-0.6
อ. พระประแดง	6,589	3,850	- 2,739	-41.6	-3.5

เมื่อเทียบในระดับอำเภอแล้ว ปรากฏว่า อำเภอบางพลีและบางบ่อมีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด โดยเปลี่ยนแปลงไปจากทั้งหมดเพียงร้อยละ -7.5 และ -4.7 เท่านั้น ซึ่งนับว่าน้อยมากเมื่อเทียบกับอำเภอพระประแดงและอำเภอเมืองสมุทรปราการ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมร้อยละ -41.6 และ 31.3 ตามลำดับ โดยเฉพาะอำเภอเมืองสมุทรปราการนั้น ในปี 2506 มีเนื้อที่ถือครองอยู่ 59,223 ไร่ ครั้นในปี 2518 เนื้อที่ถือครองลดลงเหลือ 40,685 ไร่ คิดเป็นลดลงร้อยละ -2.6 ต่อปี

เมื่อทราบการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินด้านการเกษตรกรรมของอำเภอเมืองสมุทรปราการเทียบกับอำเภออื่นแล้ว ในด้านคุณภาพของดินและการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม ก็มีแตกต่างกันไปในตำบลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ<sup>1</sup>

ค. สมรรถนะของดิน (ดูแผนที่ 6 ประกอบ) อำเภอเมืองสมุทรปราการมีดินชุดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

<sup>1</sup>กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรมพัฒนาที่ดิน, รายงานการสำรวจความเหมาะสมของดิน (กรุงเทพมหานคร . กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2519)

# การศึกษาการเปลี่ยนแปลง ของ อ.เมือง สมุทรปราการ

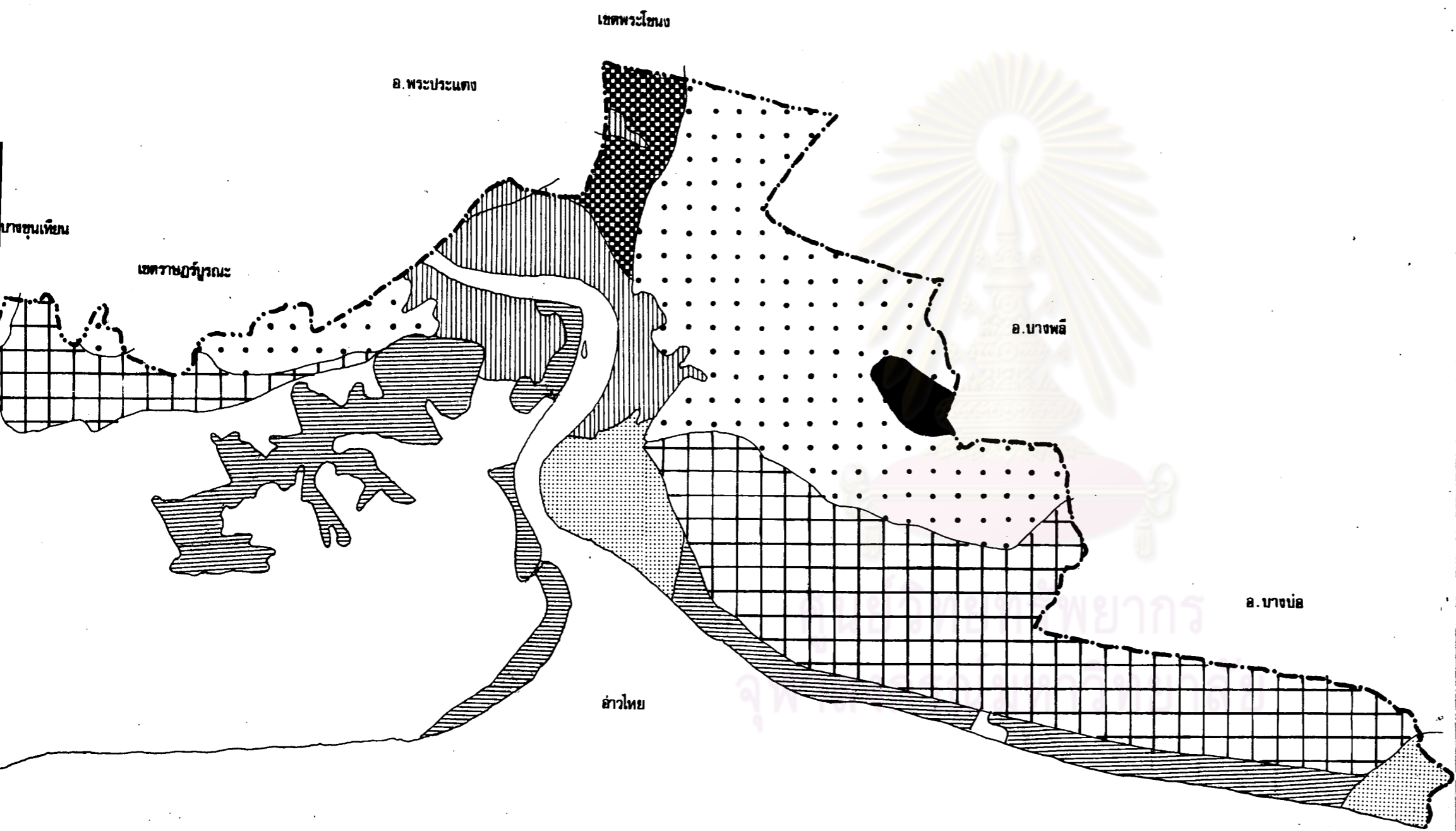
อ.ที่ปรึกษา ผศ.ธีรชัย กำภู ณ อยุธยา  
นิสิต นส.ปราณี นันทเสนาภรณ์

A 935198









แผนผังเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แสดง สรรถนะของดิน อำเภอเมืองสมุทรปราการ

-  ดินชุดท่าจีน
-  ดินชุดท่าจีน-บางปะกง
-  ดินชุดสมุทรสงคราม
-  ดินชุดสมุทรปราการ
-  ดินบางกอก
-  ดินบางน้ำเปรี้ยว
-  ดินจะเข็งเทธา
-  ดินริมทะเล



แผนที่  
6

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

1. ดินซุกท่าจีน เป็นค่านที่พบบริเวณที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเลส่วนใหญ่ ดินมีลักษณะเป็นดินเหนียว และดินเหนียวปนซิลต์ เป็นดินเค็มเพราะน้ำทะเลท่วมถึงและระดับน้ำใต้ดินขึ้นมาสูงเกือบถึงผิวหน้าดินเกือบตลอดปี โดยทั่วไปยังคงปล่อยให้เป็นป่าชายเลน มีต้นโกงกางและต้นจากขึ้นอยู่เต็ม บางแห่งใช้เลี้ยงปลาและกุ้ง บางแห่งก็ใช้ทำนาเกลือ พบในท้องที่ตำบลนาเกลือ แหลมพำเนา และท้ายบ้าน บริเวณปากอ่าวและชายฝั่ง
2. ดินซุกบางปะกง เป็นดินที่พบบริเวณเดียวกับดินซุกท่าจีน ดินเป็นดินเค็มและเป็นกรดแก่ ดินจะเปียกอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากระดับน้ำใต้ดินขึ้นมาสูงเกือบถึงผิวดิน จึงไม่สามารถทำประโยชน์ได้ คงปล่อยให้ว่างเป็นพวกโกงกาง บางแห่งใช้เป็นที่เลี้ยงปลา
3. ดินซุกสมุทรปราการ พบในที่ราบชายฝั่งทะเล ถัดจากดินซุกท่าจีนและบางปะกงเข้ามา รวมทั้งในที่ราบลุ่มน้ำทะเลท่วมถึง ดินมีความอุดมสมบูรณ์สูงถึงสูงปานกลาง เพราะมีอินทรีย์วัตถุและแร่ธาตุอาหารพืชสูง แต่เนื่องจากเป็นดินเค็ม ทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่สูงเท่าที่ควร การใช้ประโยชน์ของดินซุกนี้ โดยทั่วไปใช้ปลูกข้าว บางแห่งปล่อยให้ว่างเปล่า บางแห่งก็มีการซุกบ่อเลี้ยงปลา ไข่แกว บริเวณตำบลนาเกลือ และในคลองบางปลากด
4. ดินซุกสมุทรสงคราม พบในที่ราบใกล้ฝั่งทะเล ลักษณะเนื้อดินเป็นดินเหนียวเป็นดินที่ขร่ง ไร่ปลูกมะพร้าว ถึงแม้จะเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง แต่ยังเป็นดินเค็มอยู่ จึงไม่สามารถปลูกพืชอื่นได้ดีเท่ากับปลูกมะพร้าว พบในตอนเหนือของอำเภอเมืองสมุทรปราการ
5. ดินซุกบางน้ำเปรี้ยว พบในที่ราบห่างจากชายฝั่งทะเล น้ำทะเลท่วมไม่ถึง มีลักษณะเนื้อดินเป็นดินเหนียว มีความเป็นกรดปานกลาง โดยทั่วไปใช้ปลูกข้าวแบบนาดำ ไม่เหมาะแก่การปลูกพืชไร่ เพราะดินเป็นกรด มีการระบายน้ำเลว พบในส่วนใหญ่ทางเหนือของอำเภอเมืองสมุทรปราการ
6. ดินซุกตะเข้เกรา พบในที่ราบห่างจากชายฝั่งทะเล น้ำทะเลท่วมไม่ถึง มีลักษณะเป็นดินเหนียว ดินมีความเป็นกรดแก่ มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง โดยทั่วไปใช้ปลูกข้าวนาดำ

7. ดินซุดบางกอก พบในที่ราบห่างจากฝั่งทะเล ดินเป็นดินเหนียว หรือดินเหนียวปนซิดท์ ดินเป็นกรดเล็กน้อยถึงปานกลาง ดินมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูงถึงสูง ซึ่งจัดเป็นดินชั้นหนึ่งสำหรับการปลูกข้าว ถ้ามีน้ำเพียงพอจะสามารถจะปลูกข้าวครั้งที่สองในฤดูแล้งได้ หรือปลูกพืชไร่พวกถั่วต่าง ๆ ข้าวโพค แดงโม สำหรับพืชไร่จะมีปัญหาเกี่ยวกับการระบายน้ำ เพราะดินเป็นดินเหนียว การระบายน้ำเลว และระดับน้ำใต้ดินสูง ซึ่งจะเป็นอันตรายแก่รากพืช โดยทั่วไปใช้ในการปลูกข้าวนาดำ

### ง. การใช้ประโยชน์จากที่ดินด้านการเกษตรกรรม

การเกษตรกรรมในอำเภอเมืองสมุทรปราการ ที่ต้องใช้ประโยชน์จากที่ดินคือ การเพาะปลูก และทำนาปลา นาทุ่ง โดยมีพื้นที่ทำการเพาะปลูกจริง 40,567 ไร่ จากเนื้อที่ถือครอง 47,500 ไร่ คิดเป็น 85.4% ของเนื้อที่ถือครองทั้งอำเภอ และเป็นเนื้อที่ทำนาปลา นาทุ่ง 55,968 ไร่ ในท้องที่ตำบลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (แผนที่ )

#### 1. การเพาะปลูก

การเพาะปลูกนั้น ทำในท้องที่ที่ดินมีคุณภาพดี บริเวณตอนเหนือของอำเภอเมืองสมุทรปราการ ทั้งทางฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นบริเวณที่ดินส่วนใหญ่เป็นดินซุดบางกอกทั้งสิ้น เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำนา มีคร้วเรือนเพาะปลูกทั้งสิ้น 1,089 คร้วเรือน ในเนื้อที่ 23,156 ไร่ โดยจำแนกเป็นเนื้อที่ทำนาและทำสวน ดังนี้คือ

ก. การทำนา อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีพื้นที่ทำนาทั้งสิ้น 23,156 ไร่ หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 57.1 ของเนื้อที่เพาะปลูกทั้งสิ้นในอำเภอ โดยมีตำบลทำนาทั้งสิ้น 6 ตำบล คือ สำโรงเหนือ บางเมือง แพรกษา แหยมฟ้าผ่า นาเกลือ และในคลองบางปลาจก โดยตำบลที่มีการทำนามากที่สุด คือตำบลบางเมือง มีเนื้อที่ทำนา 5,536 ไร่ คิดเป็น 23.9% รองลงมาคือตำบลสำโรงเหนือมีที่ทำนา 4,926 ไร่ คิดเป็น 21.3% และตำบลแพรกษา 4,160 ไร่ คิดเป็น 18% นอกนั้นก็ยังมีในตำบลแหยมฟ้าผ่า 3,135 ไร่ (13.5%) ตำบลนาเกลือ 2,970 ไร่ (12.8%) และน้อยที่สุดในตำบลในคลองบางปลาจก

# การศึกษาการเปลี่ยนแปลง ของ อ.เมือง สมุทรปราการ

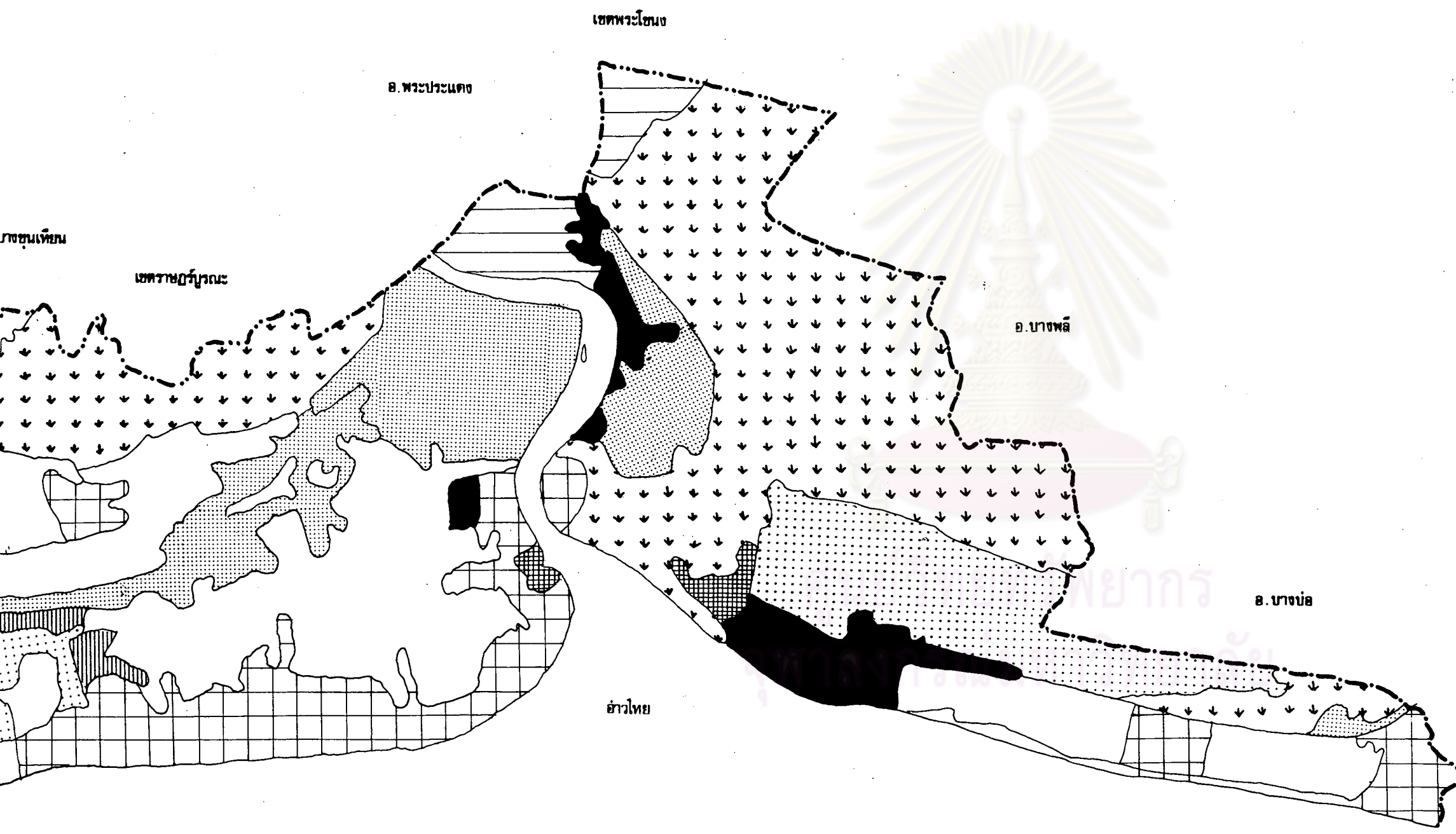
อ.ที่ปรึกษา ผศ. อธิชัย กำภู ณ อยุธยา  
นิสิต นส.ปราณี นันทเลนามาตร

A 935198

แผนผังเมือง

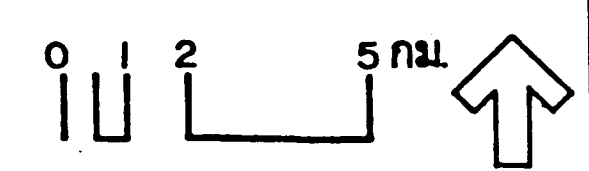
บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แสดง การใช้ที่ดินเมื่อการเกษตรกรรม ปีพ.ศ. 2518

- ที่พำนักราชการ
- ที่ร้านค้า
- ที่ทำสวนผลไม้
- ที่ปลูกมะพร้าว
- ที่ทำนาข้าว
- ที่ทำนาเกลือ
- ที่ทำนาหั่ว
- ที่ทำนาปลา
- ที่ปลูกป่าโกงกาง



แผนที่ 7

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2,430 ไร่ คิดเป็น 10.5% ซึ่งทั้ง 6 ตำบลนี้ เป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญของอำเภอเมืองสมุทรปราการ

ข. การทำสวน อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีเนื้อที่ทำสวน 17,411 ไร่ หรือในสัดส่วนร้อยละ 42.9 ของเนื้อที่เพาะปลูกทั้งอำเภอ โดยการเพาะปลูกผลไม้มีทำกันในทุกตำบล พืชที่สำคัญที่ปลูกกันมากที่สุด คือมะพร้าว มีปลูกในเนื้อที่ 15,263 ไร่ คิดเป็น 87.7% ของเนื้อที่ทำสวนทั้งหมด ตำบลที่ปลูกมะพร้าวมากที่สุด คือตำบลบางโปรง และบางควน ในเนื้อที่ 2,400 ไร่ และ 2,030 ไร่ ตามลำดับ รองลงมาคือตำบลแพรกษา ในคลองบางปลากด บางปูใหม่ นาเกลือ นอกจากนี้ก็มีปลูกในตำบลบางปู บางเมือง ท้ายบ้าน และมีเพียงเล็กน้อยในตำบลปากน้ำและสำโรงเหนือ นอกจากปลูกมะพร้าวแล้ว ก็ยังปลูกส้มเขียวหวานในเนื้อที่ 1,200 ไร่ ในตำบลนาเกลือ และผลไม้อื่น ๆ อีกในเนื้อที่ 948 ไร่ สรุปแล้วตำบลที่มีการทำสวนมากที่สุด คือตำบลบางโปรง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการปลูกมะพร้าว รองลงมาคือ ตำบลนาเกลือ มีปลูกข้าว มะพร้าว ส้มเขียวหวาน และผลไม้อื่น ๆ รองลงมาคือตำบลบางควนและแพรกษา ส่วนตำบลที่มีการทำสวนน้อยที่สุด คือ ตำบลแหลมฟ้าผ่าและสำโรงเหนือ

## 2. การประมง

การประมง เป็นสาขาการเกษตรกรรมที่สำคัญที่สุดของอำเภอเมืองสมุทรปราการ มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 55,968 ไร่ มีชาวประมง 1,259 ครัวเรือน โดยการประมงนั้นแบ่งออกเป็นการทำงานเลี้ยงปลาน้ำจืด และการทำงานกุ้ง ดังนี้คือ

ก) การเลี้ยงปลาน้ำจืด มีชาวประมง 669 ราย ทำนาปลาในเนื้อที่ 31,187 ไร่ โดยอยู่ในตำบลแพรกษามากที่สุดถึง 16,696 ไร่ มากกว่าครึ่งหนึ่งของอำเภอ นับเป็นตำบลที่มีการทำนาปลาเค็มที่สุดของอำเภอ รองลงมาคือตำบลบางปูใหม่ มีทำในเนื้อที่ 4,914 ไร่ บางปู 3,663 ไร่ ท้ายบ้าน 3,263 ไร่ และที่น้อยที่สุดคือตำบลบางเมือง

ข) การทำงานกุ้ง มีทำใน 2 ตำบล คือตำบลนาเกลือ ในเนื้อที่ 14,422 ไร่ และตำบลแหลมฟ้าผ่า 10,359 ไร่ รวมเนื้อที่ทำงานกุ้ง 24,781 ไร่ มีครัวเรือนที่ทำงานกุ้ง 590 ครัวเรือน

จากที่กล่าวข้างต้น จะเห็นว่า ตำบลที่มีการใช้ที่ดินทางการเกษตรมากที่สุด คือ ตำบลแพรงษา มีถึง 22,951 ไร่ คิดเป็น 23.8% ของการใช้ที่ดินเกษตรทั้งหมด รองลงมาคือตำบลนาเกลือ มีทำในเนื้อที่ 19,765.5 ไร่ คิดเป็น 20.5% นอกนั้นก็ยังมีแหลมฟ้าผ่า 13,665 ไร่ คิดเป็น 14.2% ส่วนตำบลนอกเหนือจากนี้ ก็มีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรพอสมควร ขนาดต่ำกว่า 10,000 ไร่ลงมา ตำบลที่ทำเกษตรน้อยที่สุด คือ ปากน้ำ มีทำเพียง 502 ไร่ คิดเป็น 0.5% และตำบลปากคลองบางปลากด บางควน และบางโปรง

### การใช้ที่ดินเพื่อการขยายตัวของพื้นที่ชุมชนเมือง

#### ก. ทิศทางของการเจริญเติบโต

การขยายตัวของเมืองนั้น พิจารณาจากการใช้พื้นที่ที่ไม่ใช่การเกษตร โดยจะพิจารณาพื้นที่ที่ใช้เพื่อการพาณิชย์ อุตสาหกรรม พักอาศัย สถานที่ราชการ วัด โบสถ์ โรงเรียน และที่พักผ่อนหย่อนใจ โดยจะพิจารณาการใช้ที่ดินปี 2508 เทียบกับปี 2518 เพื่อทราบทิศทางการเจริญเติบโตของเมือง ว่าเมืองขยายตัวไปทางไหน (ดูแผนที่ 8 ประกอบ)

อำเภอเมืองสมุทรปราการในปี 2508 มีพื้นที่ชุมชนเมืองเพียง 31.7 ตารางกิโลเมตร จากพื้นที่ทั้งอำเภอ 322.1 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 9.84 ของพื้นที่ทั้งหมดโดยชุมชนขยายไปตามเส้นทางถนนสุขุมวิทและสุขสวัสดิ์ และบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยชุมชนจะมีหนาแน่นทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยามากกว่าฝั่งขวา ครั้นในปี 2518 ชุมชนเริ่มขยายออกไปรอบ ๆ ชุมชนเก่ามากขึ้น ทำให้พื้นที่ชุมชนเมืองเพิ่มขึ้นเป็น 76.8 ตารางกิโลเมตร (23.84%) โดยจะขยายเชื่อมชุมชนต่าง ๆ ใต้ออเนื่องกัน ชุมชนยังคงขยายตัวไปทางทิศตะวันออก หรือทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยาเหมือนเดิม โดยขยายไปตามถนนสุขุมวิท และแยกเทพารักษ์ และพุทธรักษาด้วย นอกจากนี้ ทางฝั่งตะวันตก ชุมชนก็ขยายไปตามถนนสุขสวัสดิ์ ป้อมพระจุล และทางแยกไปสมุทรปราการ-สมุทรสาคร รวมพื้นที่ชุมชนที่เพิ่มขึ้นถึง 45.1 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 142.3 ซึ่งนับว่าพื้นที่ชุมชนเมือง มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างมาก

# การศึกษาการเปลี่ยนแปลง ของ อ.เมือง สมุทรปราการ

อ.ที่ปรึกษา ผศ.ธีรชัย กำภู ณ อยุธยา  
นิสิต นล.ปราณี นันทเลนามาตร

A 935198

แผนผังเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย

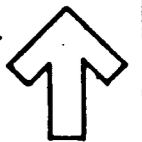
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แสดง การขยายตัวของชุมชนเมือง ปี 2518  
ที่ขยายจากปี 2508

- ชุมชนเมือง ปี 2508
- ชุมชนเมือง ปี 2518

0 1 2 5 กม



แผนที่  
8

ที่มา : สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย



ข. การใช้ที่ดินของอำเภอเมืองสมุทรปราการ (ดูแผนที่ 9 ประกอบ)

การใช้ที่ดินอำเภอเมืองสมุทรปราการนั้น มีทั้งที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมและนอกเกษตรกรรม กล่าวคือ ในปี 2518 พื้นที่อำเภอเมืองสมุทรปราการมี 322.1 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่นอกการเกษตรกรรมที่วัดได้ 76.8 ตารางกิโลเมตร ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 23.84 ของพื้นที่ทั้งอำเภอ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรนั้น มีไม่ถึงร้อยละ 80 ของพื้นที่ทั้งอำเภอ จึงกล่าวได้ว่า การใช้ที่ดินของอำเภอเมืองสมุทรปราการ ไม่ได้ขึ้นกับการเกษตร เพียงอย่างเดียวอีกต่อไป

การใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมอื่นที่ไม่ใช่การเกษตรนั้น ส่วนใหญ่เป็นไปในตำบลสำโรงเหนือ บางสวน ปากน้ำ ท้ายบ้าน บางปูใหม่ และบางส่วนของบางปู และแพรกษา ตลอดจนตำบลคลองบางปลากดและแหลมฟ้าผ่า บริเวณติดแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีการใช้ที่ดินดังนี้

1. ย่านพักอาศัย มีพื้นที่ทั้งสิ้น 44.3 ตารางกิโลเมตร (13.8% ของพื้นที่ชุมชนเมือง) ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ตำบลบางเมือง และในพื้นที่ตำบลปากน้ำ ท้ายบ้าน บางปูใหม่ และบางปู โดยอยู่ทางฝั่งซ้ายของถนนสุขุมวิทเป็นส่วนใหญ่ ตลอดจนปากคลองบางปลากด ขวงติดแม่น้ำเจ้าพระยา และสองข้างถนนสุขสวัสดิ์ รวมทั้งปากทางแยกเข้าถนนสมุทรปราการ-สมุทรสาคร และมีอยู่ประปรายในท้องที่ตำบลนาเกลือ และแหลมฟ้าผ่า
2. ย่านพาณิชย์กรรม มีพื้นที่ทั้งสิ้น 3.5 ตารางกิโลเมตร (4.6%) มีกระจายอยู่ประปราย แต่ที่เห็นเด่นชัดมีอยู่ 2 จุด ซึ่งเป็นศูนย์กลางสำคัญของอำเภอเมืองสมุทรปราการ คือ ตำบลสำโรงเหนือ และปากน้ำ บริเวณติดถนนสุขุมวิท
3. ย่านอุตสาหกรรม มีพื้นที่ 17.8 ตารางกิโลเมตร (23.2%) มีกระจายอยู่ทั่วไป บริเวณสองข้างทางถนนสุขุมวิท เทพารักษ์ และพุทธรักษา ตลอดจนถนนสุขสวัสดิ์ทางฝั่งซ้ายของอำเภอเมืองสมุทรปราการด้วย โดยเฉพาะตั้งแต่ตำบลปากน้ำไปตามถนนสุขุมวิท โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะต้องอยู่ทางฝั่งขวาของถนนสุขุมวิทด้านติดกับทะเล
4. ย่านสถานที่ราชการหรือสถาบันต่าง ๆ มีพื้นที่ 4.8 ตารางกิโลเมตร (6.2%) พบมากในตำบลปากน้ำ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองของอำเภอ และพบในตำบล

# การศึกษาการเปลี่ยนแปลง ของ อ.เมือง สมุทรปราการ

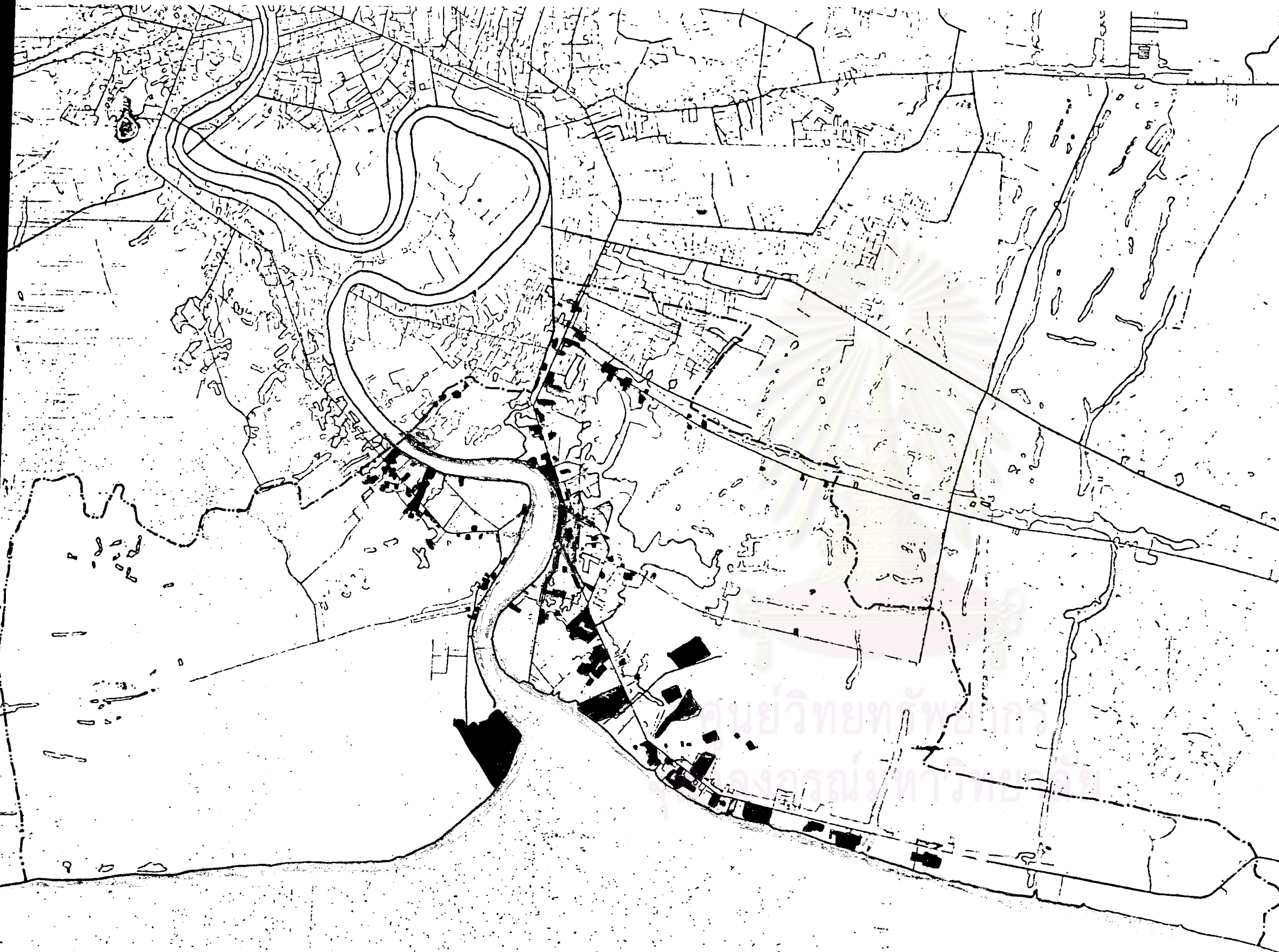
อ.ที่ปรึกษา ผศ.ธีรชัย กำภู ณ อยุธยา  
นิสิต นล.ปราณี ภัณฑลเนษมาตร์

A 935198








แผนผังเมือง

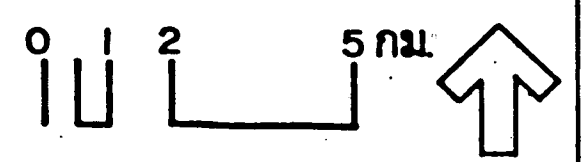
บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แสดง การใช้ที่ดินอำเภอเมืองสมุทรปราการ ปี 2518

-  บ้านพักอาศัย
-  ร้านค้าทั่วไป
-  สถานที่ราชการ, สถาบัน
-  โรงเรียน, วัด, โบสถ์
-  สาธารณูปโภค
-  อุตสาหกรรม
-  ที่ทางเกษตรกรรม



แผนที่  
9

ที่มา : สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

แหลมฟ้าผ่า และแพรกษาควย

5. ย่านสถานบันการศึกษา รวมทั้งวัด โบสถ์ และสวนสาธารณะ มีพื้นที่ 6.4 ตารางกิโลเมตร (8.3%) พบในตำบลสำโรงเหนือ และปากน้ำเป็นส่วนใหญ่ นอกนั้นก็พบในตำบลท้ายบ้าน แพรกษา และบางปะใหม่

6. ย่านเกษตรกรรมหรือที่รกร้าง มีอาณาเขตกว้างขวางมากถึง 245.3 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 76.2 ของพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ ซึ่งได้แก่บริเวณส่วนใหญ่ทางฝั่งตะวันตก ประกอบด้วยตำบลนาเกลือ ในคลองบางปลากด และแหลมฟ้าผ่า รวมทั้งทางฝั่งตะวันออกบริเวณตำบลแพรกษา บางเมืองบางส่วน และปะปนในที่ชุมชนทั่วไป บางเฉพาะบริเวณที่รกร้าง

ค. การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอำเภอเมืองสมุทรปราการ

เมื่อทราบการใช้ที่ดินปี 2518 แล้ว ควรได้ทราบการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินด้วยว่าเปลี่ยนไปจากเดิมเท่าไร โดยนำการใช้ที่ดินปี 2511 มาพิจารณาว่าเมืองขยายไปทางด้านใด มีการใช้ประโยชน์ด้านใดมากขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงด้านใดมากที่สุด ทั้งด้านที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม หรือสถาบันต่าง ๆ ทั้งนี้ทำให้ทราบหน้าที่ของเมืองได้ชัดเจนว่า เมืองกำลังมีบทบาททางด้านใดมากที่สุด

จากเดิมในปี 2511 การใช้ที่ดินนอกเหนือจากการเกษตรกรรมมี 39.4 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 12.2 ของพื้นที่ทั้งอำเภอ ซึ่งนับว่าที่ดินส่วนใหญ่ยังเป็นพื้นที่เกษตรอยู่ ปรากฏว่าในปี 2518 พื้นที่ชุมชนเมืองเพิ่มขึ้นจากปี 2511 ถึง 37.8 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 13.5 ต่อปี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินนี้เป็นไปในทางใช้ที่ดินเกือบทุกประเภท ดังต่อไปนี้

# การศึกษาการเปลี่ยนแปลง ของ อ.เมือง สมุทรปราการ

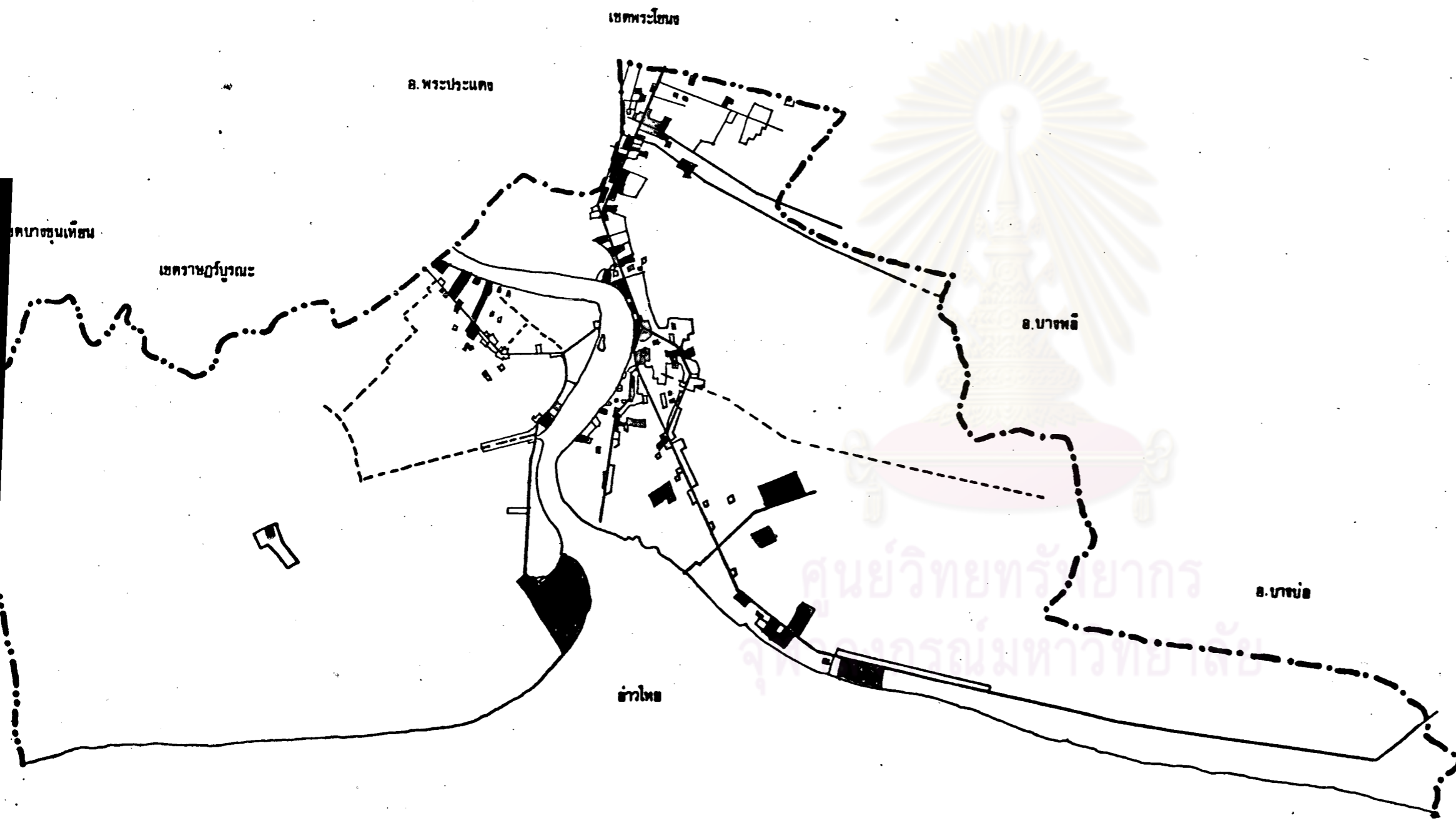
อ.ที่ปรึกษา ผศ.ธีรชัย กำภู ณ อยุธยา  
นิสิต นส.ปราณี นันทเสนาภรณ์

A 935198








แผนผังเมือง

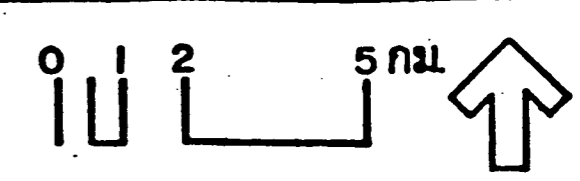
บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แสดง การใช้ที่ดินอำเภอเมืองสมุทรปราการ ปี 2511

-  บ้านพักอาศัย
-  ร้านค้าทั่วไป
-  สถานที่ราชการ, สถาบัน
-  โรงเรียน, วัด, โบสถ์
-  สาธารณูปโภค
-  อุตสาหกรรม
-  ที่ทางเกษตรกรรม



แผนที่  
10

ที่มา : สำนักงานเมือง กรุงเทพมหานคร

ตาราง 3 แสดงการใช้ที่ดินอำเภอเมืองสมุทรปราการปี 2518 ที่เปลี่ยนไปจาก ปี 2511

ประเภทการใช้ที่ดิน	ปี พ.ศ. 2511		ปี พ.ศ. 2518		การเปลี่ยนแปลง		
	พื้นที่ (ตร.กม.)	ร้อยละ	พื้นที่ (ตร.กม.)	ร้อยละ	พื้นที่ (ตร.กม.)	ร้อยละ	สัดส่วน
ย่านพักอาศัย	13.7	34.8	44.3	57.7	30.6	223.4	81.8
ย่านพาณิชยกรรม	2.8	7.1	3.5	4.6	0.7	25	1.9
ย่านอุตสาหกรรม	14.3	36.3	17.8	23.2	3.5	24.5	9.3
สถาบัน ราชการ	4.8	12.2	4.8	6.2	-	-	-
โรงเรียน วัด โบสถ์	3.8	9.6	6.4	8.3	2.6	68.4	7
รวม	39.4	100	76.8	100	37.4	94.9	100

จะเห็นว่า การใช้ที่ดินที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด คือ การใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัย เพราะมีการเพิ่มขึ้นมากกว่า 2 เท่าตัว คือ เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 223.4 ในขณะที่การใช้ที่ดินเพื่อการศึกษาและวัดโบสถ์ มีการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 68.4 ย่านพาณิชยกรรมเปลี่ยนแปลงร้อยละ 25 และการใช้ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรมร้อยละ 24.5 ตามลำดับ

การใช้ที่ดินเพื่อพักอาศัยนั้น ปรากฏว่าที่ดินเพื่อพักอาศัยเพิ่มขึ้น 30 ตารางกิโลเมตร หรือเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 223.4 ซึ่งเป็นไปทั้งในการสร้างบ้านพักอาศัย และบ้านจัดสรรโดยในปี 2511 มีจำนวนบ้านทั้งสิ้นในอำเภอเมืองสมุทรปราการ 11,441 หลังคาเรือน และในปี 2518 มีบ้านเรือนทั้งสิ้นจำนวน 19,166 หลังคาเรือน โดยมีบ้านเพิ่มขึ้นถึง 7,725 หลังคาเรือน บ้านพักอาศัยนั้น ได้จำแนกเป็นบ้านประเภทตึกแถวและบ้านจัดสรรประเภทต่าง ๆ โดยอำเภอเมืองสมุทรปราการ มีบริษัทผู้จัดสรรที่ดินเพื่ออยู่อาศัย จำนวน 104 ราย ในพื้นที่จัดสรร 6,340.3 ไร่ (ในปี 2519) ซึ่งเท่ากับ 10.14 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 22.9 ของเนื้อที่เพื่ออยู่อาศัย ส่วนที่เหลืออีก 33.3 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่เพื่ออยู่อาศัยแบบอื่นนอกเหนือจากบ้านจัดสรร

การที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อพักอาศัยสูงที่สุด เพราะสภาพที่ตั้งที่อยู่ติดกับกรุงเทพมหานคร อยู่ในรัศมี ๒๕ กิโลเมตร หรือในระยะเวลาเดินทางไม่เกิน ๑ ชั่วโมง ทำให้ผู้คนเดินทางจากกรุงเทพฯ มาพักอาศัยที่สมุทรปราการ ได้โดยสะดวก โดยผู้คนที่พักอาศัยในอำเภอเมืองสมุทรปราการ ส่วนหนึ่งจะทำงานในกรุงเทพฯ พื้นที่เพื่อการพักอาศัยจึงแออัดทางตอนเหนือของอำเภอ ช่วงคอแคบกับกรุงเทพมหานคร บริเวณริมถนนสุขุมวิท เทพารักษ์ พุทธรักษา สุขสวัสดิ์ และบริเวณริมคลองต่าง ๆ อยู่ในสภาพรับความแออัดจากกรุงเทพมหานคร โดยผู้พักอาศัยในบริเวณนี้จะเป็นแรงงานในกรุงเทพฯ ใช้สมุทรปราการ เป็นเพียงที่พักอาศัยเท่านั้น และส่วนใหญ่เป็นบ้านจัดสรรที่ลงทุนโดยนายทุนจากกรุงเทพมหานคร รายได้จากการขายที่ดินและบ้านพักอาศัย จึงตกอยู่กับนายทุนกรุงเทพฯ และจัดสรรเพื่อนายทุนกรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่ด้วย

ส่วนการใช้ที่ดินที่เป็นโรงงาน วิทยาลัย วัด และโบสถ์ สวนสาธารณะต่าง ๆ นั้น ได้เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ ๒๔.๔ ทั้งนี้เพราะประชากรอพยพเข้ามาพักอาศัยมากขึ้น ทำให้มีความต้องการโรงเรียน และวิทยาลัยมากขึ้น โดยเฉพาะครอบครัวที่อพยพเข้ามาจะเป็นครอบครัวใหม่ที่มีเด็กเล็กด้วย ซึ่งเด็กเล็กเหล่านี้จะศึกษา ในโรงเรียนใกล้บ้าน ความต้องการโรงเรียนในอำเภอเมืองสมุทรปราการจึงสูงขึ้น

ส่วนการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์และอุตสาหกรรม เปลี่ยนแปลงในอัตราร้อยละ ๒๕ และ ๒๔.๕ ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะการลงทุนอุตสาหกรรมและพาณิชย์ เป็นการลงทุนที่สูงกว่าบ้านพักอาศัยธรรมดา และต้องอาศัยปัจจัยส่งเสริมต่าง ๆ นานาประการ จึงมีการขยายตัวที่ช้ากว่าการใช้ที่ดินเพื่อพักอาศัย อนึ่ง ย่านพาณิชยกรรมมักจะตั้งตามชุมทาง อันได้แก่สำโรงเหนือบริเวณแยกไปถนนปู่เจ้าสมิงพราย และตำบลปากน้ำ อันเป็นศูนย์กลางของอำเภอ ส่วนอุตสาหกรรมนั้น มักตั้งใกล้ชุมชนเล็กน้อย และบริเวณติดถนนและแม่น้ำ ทำให้อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เกาะกลุ่มบริเวณถนนสุขุมวิทและสุขสวัสดิ์ รวมทั้งบริเวณที่ติดแม่น้ำเจ้าพระยา และกระจายปะปนในย่านพักอาศัยและพาณิชยกรรมต่าง ๆ เป็นทิศทางการขยายตัวจากทางเหนือลงมาปากอ่าว และขยายออกไปทางตะวันออกตามถนนสุขุมวิท

# การศึกษาการเปลี่ยนแปลง ของ อ.เมือง สมุทรปราการ

อ.ที่ปรึกษา ผศ.ธีรชัย กำภู ณ อยุธยา  
นิสิต นส.ปราณี นันทเสนามาตร์

A 935198



แผนผังเมือง


บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แสดง การใช้ที่ดินเพื่อพักอาศัย ปี 2518  
ที่ขยายตัวจากปี 2511

-  ย่านพักอาศัยปี 2511
-  ย่านพักอาศัยปี 2518

0   2   5 กม. 	แผนที่ 11
---	--------------

ที่มา :

## สรุปการเปลี่ยนแปลงค่านการใช้ที่ดิน

อำเภอเมืองสมุทรปราการมีพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมลดลงจากร้อยละ 87.4 ในปี 2511 เหลือร้อยละ 75.4 ในปี 2518 ทั้งนี้พื้นที่นอกการเกษตรกรรมได้เพิ่มขึ้น จาก 39.4 ตารางกิโลเมตร ในปี 2511 เป็น 76.8 ตารางกิโลเมตร ในปี 2518 โดยเพิ่มมากที่สุดในกิจกรรมเพื่อพักอาศัย ทั้งนี้การใช้ที่ดินเพื่อพักอาศัยมีถึง 443 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเท่ากับ 57.5% ของการใช้ดินนอกการเกษตรกรรมทั้งหมด โดยส่วนใหญ่อยู่ในตำบล สำโรงเหนือ บางเมืองและปากน้ำ รองลงมาคือการใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมมี 17.8 ตารางกิโลเมตรเท่ากับ 23.2% ในตำบลท้ายบ้าน บางปูใหม่ ปากคลองบางปลากด สำโรงเหนือ และบางเมือง ส่วนการใช้ที่ดินเป็นโรงเรียน วัด โบสถ์ ที่โล่ง สถาบัน-ราชการ และยานพาหนะกรรม ส่วนใหญ่พบในบริเวณตำบลปากน้ำและสำโรงเหนือ จึงเห็นได้ว่าการใช้ที่ดินอำเภอเมืองสมุทรปราการ ได้มีการเปลี่ยนจากที่เกษตรกรรมมาเป็นพื้นที่ชุมชนเมืองมากขึ้นทุกที

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



## สภาพของประชากรกับการเปลี่ยนแปลง

การวิเคราะห์โครงสร้างประชากรกับการเปลี่ยนแปลงนั้น จะกล่าวถึงถึงขนาดของประชากรต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร การกระจายตัวของประชากร การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของประชากรในเขตเมืองและรูปแบบการเปลี่ยนแปลงของประชากร รวมทั้งการเพิ่มของประชากรและการอพยพ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

### ขนาดของประชากรอำเภอเมืองสมุทรปราการ

อำเภอเมืองสมุทรปราการมีประชากรมากที่สุดในจังหวัด ดังจะเห็นได้จากสถิติประชากรจังหวัดสมุทรปราการ ปี 2519 ปรากฏว่าอำเภอเมืองสมุทรปราการ มีประชากร 198,649 คน อำเภอพระประแดง มี 118,958 คน อำเภอบางพลี 69,977 คน และอำเภอบางบ่อ 61,051 คน รวมประชากรทั้งจังหวัด 448,635 คน จึงเห็นได้ว่า อำเภอที่มีประชากรเกินแสนคนมีเพียง 2 อำเภอ คือ อำเภอพระประแดง และอำเภอเมืองสมุทรปราการ โดยเฉพาะอำเภอเมืองสมุทรปราการมีประชากร เกือบ 2 แสนคน ซึ่งมากกว่าทุกอำเภอ

ขนาดของประชากรในอำเภอเมืองสมุทรปราการนั้น มีต่างกันไปในตำบลต่าง ๆ เมื่อนำตำบลที่มีประชากรใกล้เคียงมารวมกลุ่มแล้ว จะได้กลุ่มตำบลตามขนาดของประชากร 5 กลุ่ม ดังนี้ คือ (ดูรูปที่      แผนที่      ประกอบ)

กลุ่มที่ 1 มีประชากรตั้งแต่ 40,000 คนขึ้นไป เป็นตำบลที่มีความหนาแน่นของประชากรสูง มีอยู่พื้นที่เดียว คือ เทศบาลปากน้ำ

กลุ่มที่ 2 มีจำนวนประชากรอยู่ระหว่าง 20,000 คน ถึง 40,000 คน เป็นตำบลที่มีความหนาแน่นสูง และมีพื้นที่มาก คือ ตำบลสำโรงเหนือ ซึ่งเป็นที่ตั้งของสุขาภิบาลสำโรงเหนือทั้งหมดและตำบลบางเมือง

ตาราง 4 แสดงจำนวนประชากร ขนาดพื้นที่ และความหนาแน่นของประชากร  
อำเภอเมืองสมุทรปราการ ระดับตำบล ปี พ.ศ.2520

	จำนวนประชากร	ขนาดพื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)	ความหนาแน่น คน/ตร.กม.
สำโรงเหนือ	33,303	17.5	1,903
บางเมือง	24,020	26.2	917
ท้ายบ้าน	19,079	20.6	926
ในคลองบางปลากด	13,156	20.1	655
แหลมฟ้าผ่า	14,336	53	270
นาเกลือ	17,001	62.3	273
บางปูใหม่	10,428	23.4	446
แพรกษา	5,588	46.8	119
บางควน	6,456	5.3	1,218
ปากคลองบางปลากด	4,841	6	807
บางปู	5,029	20.2	248
บางโปรง	6,228	4	1,557
ปากน้ำ (ในเขต)	48,219	7.33	6,578

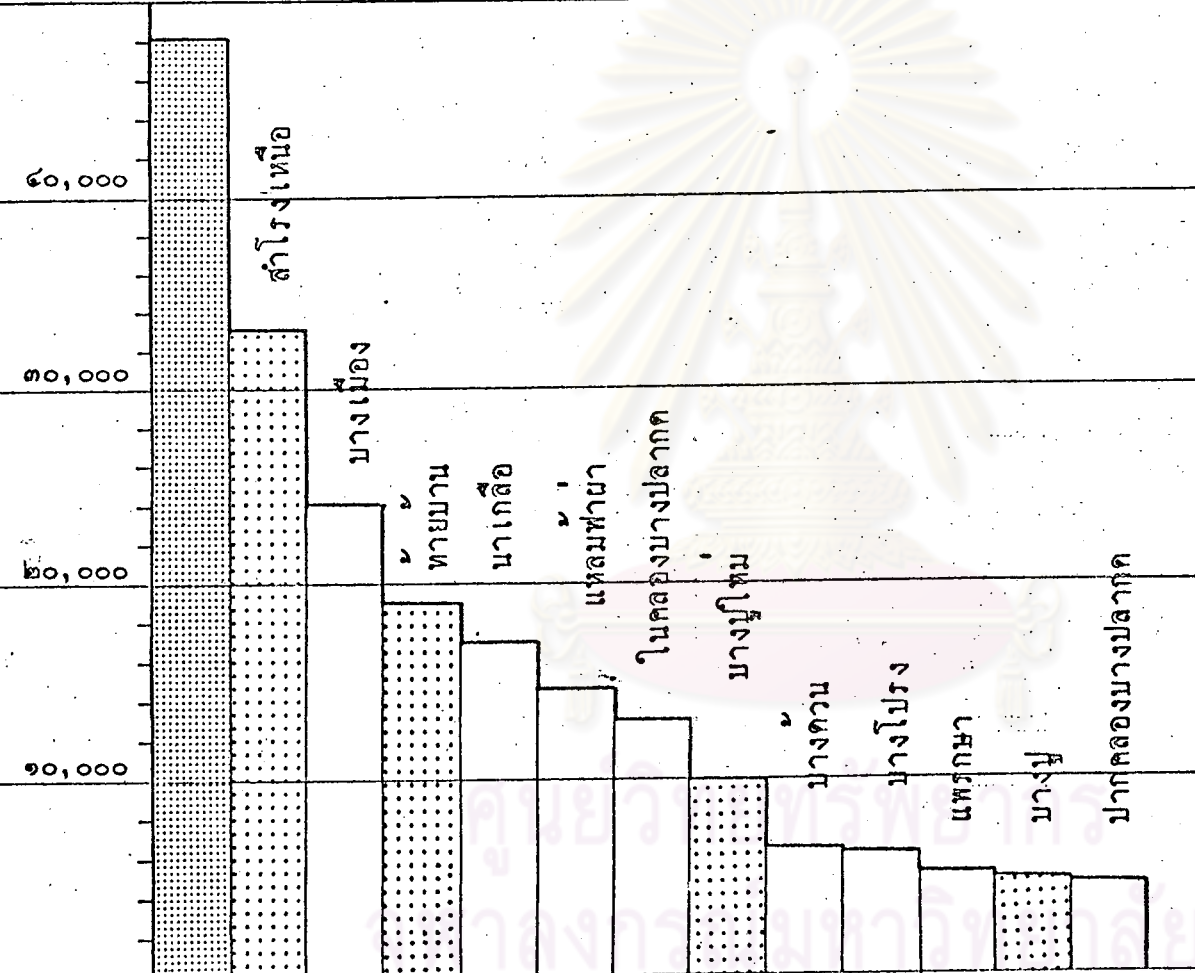
กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่มีประชากร ตั้งแต่ 10,000 คน ถึง 20,000 คน เป็นกลุ่มที่มีประชากรหนาแน่นพอสมควร ซึ่งตำบลที่อยู่ในกลุ่มนี้มีถึง 5 ตำบลด้วยกัน คือ ตำบลแหลมฟ้าผ่า ตำบลในคลองบางปลากด ตำบลนาเกลือ รวมทั้ง ตำบลท้ายบ้านและตำบลบางปูใหม่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของสุขาภิบาลบางปูด้วย

กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มที่มีประชากร 6,000 ถึง 10,000 คน เป็นกลุ่มที่มีประชากรหนาแน่นค่อนข้างน้อย และมีพื้นที่มาก มีตำบลในกลุ่มนี้ 2 ตำบลด้วยกัน คือ ตำบลบางโปรง

การแบ่งกลุ่มค่ามลตามขนาดประชากร อำเภอเมืองสมุทรปราการ ปี ๒๕๒๐

รูปที่ 1

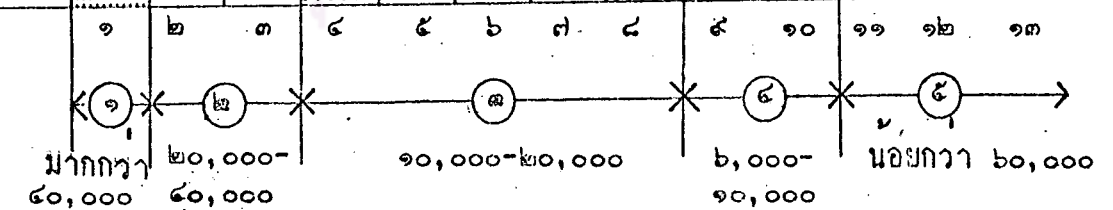
๕๐,๐๐๐  
บาท



- เขตเทศบาล
- เขตสุขาภิบาลหรือตำบล เป็นส่วนหนึ่งของสุขาภิบาล
- เขตตำบล

ลำดับของตำบลเรียงตามขนาดของประชากร

กลุ่มค่ามล



# การศึกษาการเปลี่ยนแปลง ของ อ.เมือง สมุทรปราการ

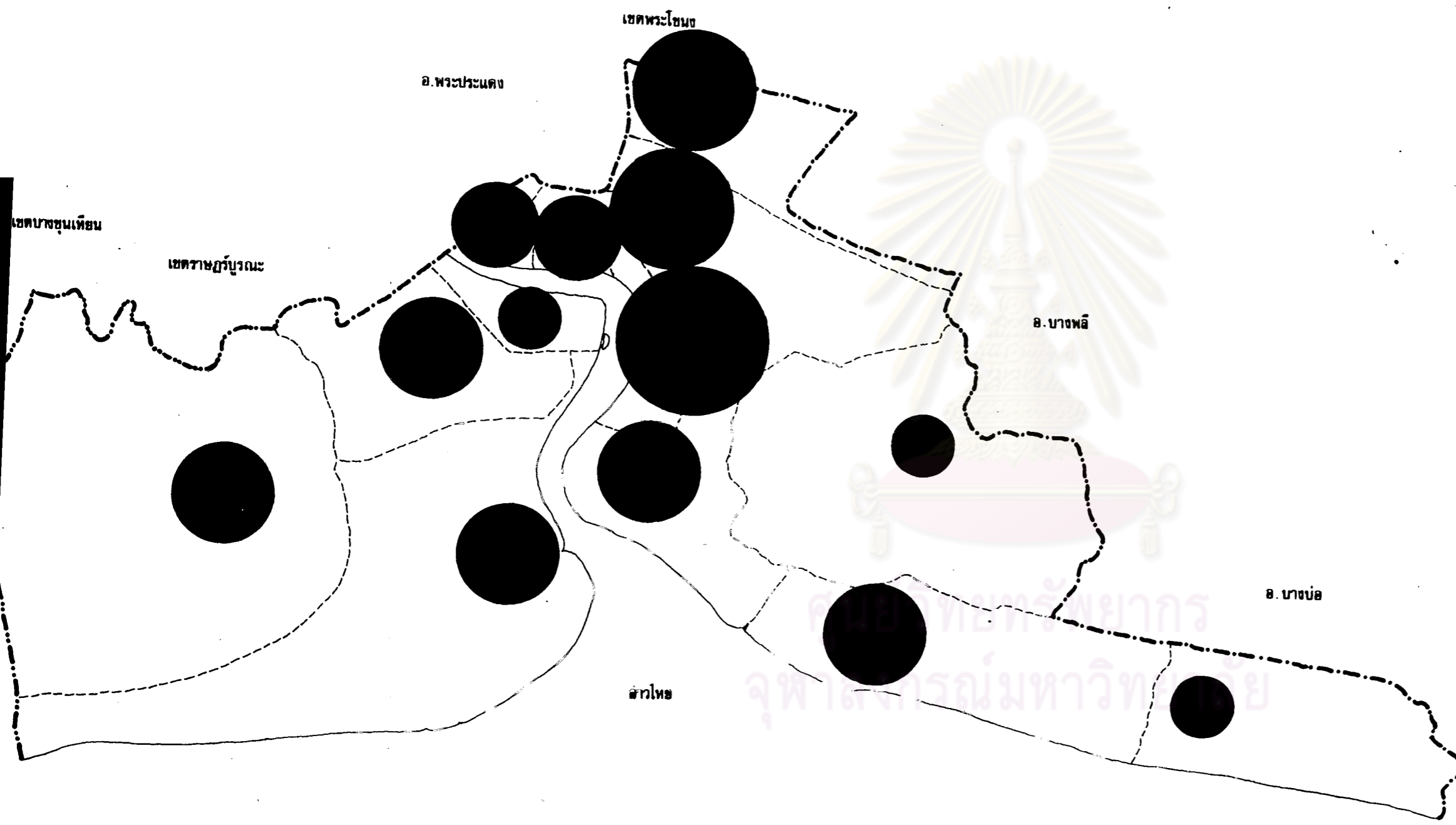
อ.ที่ปรึกษา ผศ.ธีรชัย กำภู ณ อยุธยา  
นิสิต นล.ปราณี ภัณฑลลามาตร์

A 935198

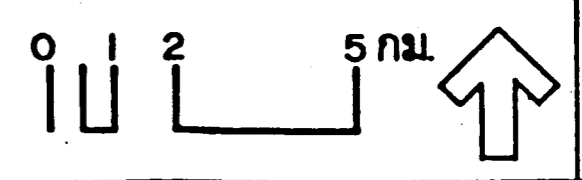
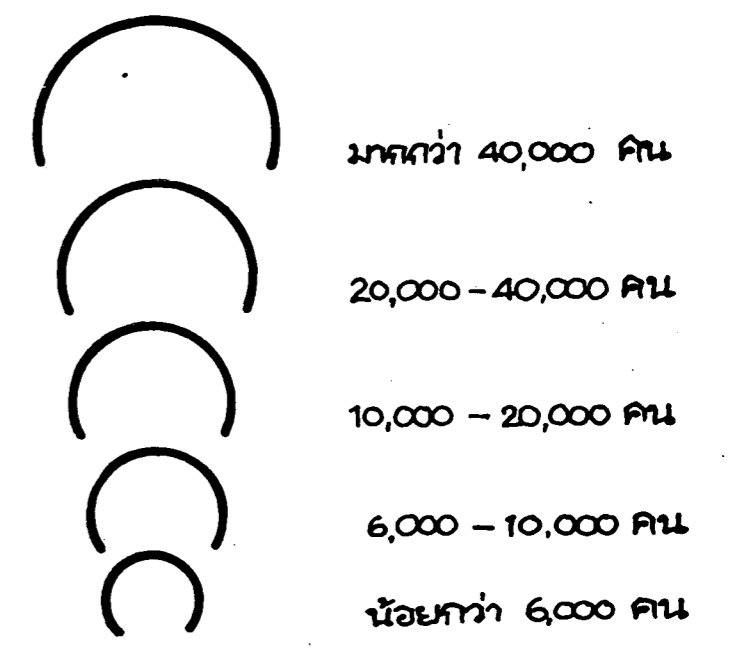
แผนผังเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แสดง การกระจายตัวของประชากรในระดับตำบล  
อำเภอเมืองสมุทรปราการ ปีพ.ศ. 2520



แผนที่  
12

ที่มา : ที่ว่าการอำเภอเมืองสมุทรปราการ

และบางควน

กลุ่มที่ 5 เป็นกลุ่มสุดท้าย คือ กลุ่มตำบลที่มีความหนาแน่นประชากรน้อยกว่า 6,000 คน เป็นกลุ่มที่มีความหนาแน่นประชากรน้อยที่สุด ได้แก่ตำบลแพรงษา บางปู้ และปากคลองบางปลากด

จะเห็นได้ว่า ตำบลที่มีขนาดประชากรกลุ่มที่ 1 และ 2 เป็นตำบลที่มีประชากรมาก และเป็นตำบลที่มีความเจริญสูงของอำเภอ อันได้แก่ ตำบลซึ่งอยู่ในเขตเทศบาล และสุขาภิบาล คือ เทศบาลปากน้ำ และสุขาภิบาลสำโรงเหนือ ส่วนกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่มีประชากรปานกลาง และกลุ่มที่ 4,5 เป็นกลุ่มที่มีประชากรน้อยของอำเภอ

#### การเปลี่ยนแปลงของประชากร

ในเวลาที่ผ่านไป ประชากรในตำบลต่าง ๆ ก็เปลี่ยนไปด้วย บางตำบลประชากรเพิ่มขึ้นมาก บางตำบลประชากรเพิ่มขึ้นน้อย และบางตำบลก็มีประชากรลดลง โดยการเปลี่ยนแปลงประชากรนั้น แบ่งออกเป็น (1) การเปลี่ยนแปลงไปจากทั้งหมด และ (2) การเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ดังต่อไปนี้

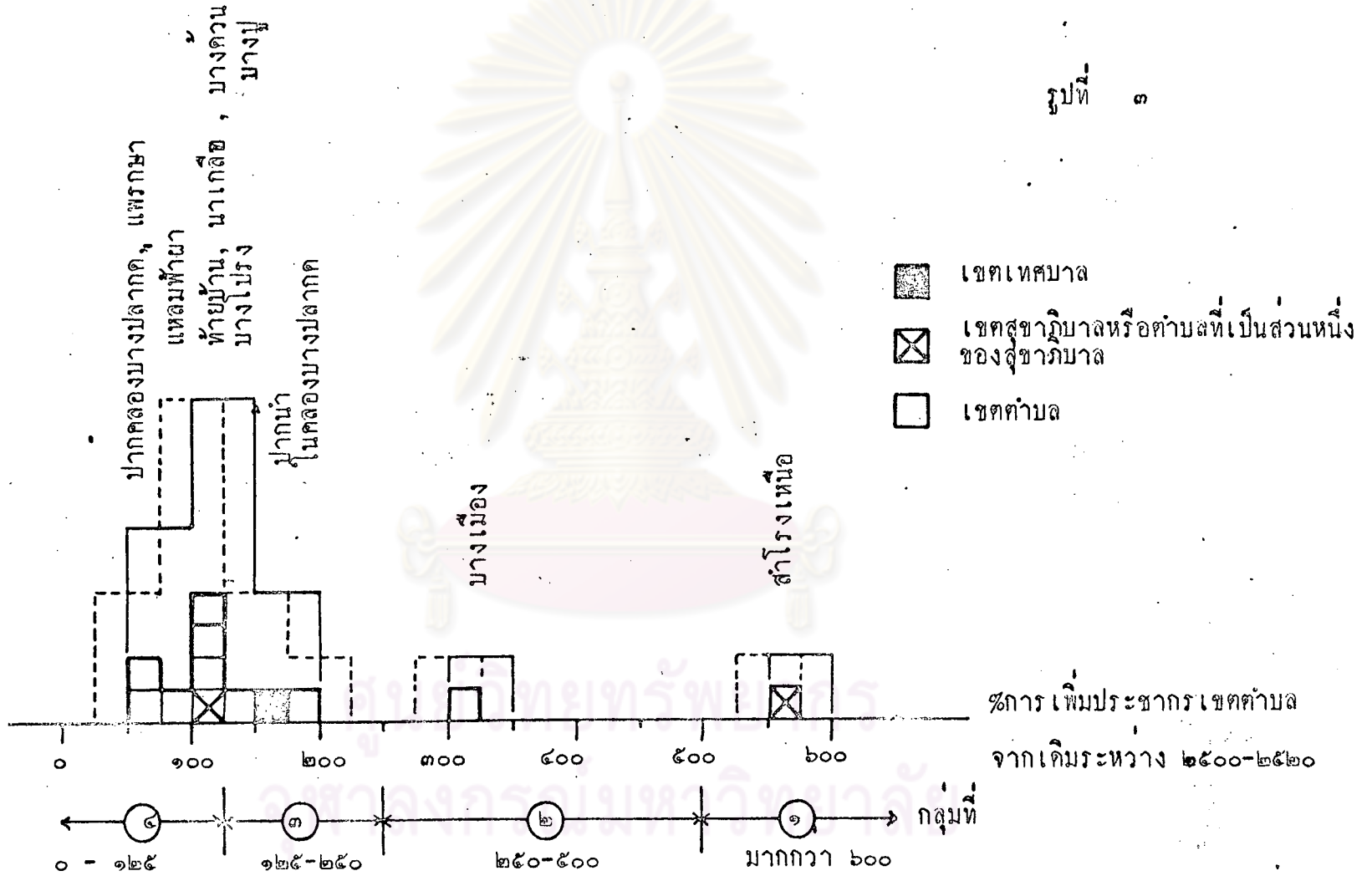
ก. การเปลี่ยนแปลงไปจากทั้งหมด (ดูตาราง 5 ช่อง (4) ) เมื่อพิจารณาถึงประชากร ปี 2500 ถึง 2520 ปรากฏว่ามีประชากรเพิ่มขึ้น 130,665 คน ในจำนวนนี้ ตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มมากที่สุด คือ ตำบลปากน้ำ เพราะเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 21.6 รองลงมาคือตำบลบางเมืองเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 14.0 ส่วนตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อย เมื่อเทียบกับการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดคือ ตำบลปากคลองบางปลากด แพรงษา และบางปู้ ดังได้นำอัตราการเปลี่ยนแปลงมาจัดกลุ่มและไคกลุ่มของการเปลี่ยนแปลง ดังนี้ คือ (ดูรูปที่ 2 แผนที่ 13)

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงในอัตราร้อยละ 20 ขึ้นไป ได้แก่ ตำบลปากน้ำและสำโรงเหนือ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงสูงที่สุด หรือมีประชากรเพิ่มมากที่สุดของอำเภอ

ตารางที่ 5 แสดงการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรอำเภอเมืองสมุทรปราการ  
รายตำบล ปี พ.ศ. 2500 - 2520

ชื่อตำบล	ประชากร ปี 2500 (1)	ประชากร ปี 2520 (2)	การเปลี่ยนแปลง (3) = (2)-(1)	การเปลี่ยนแปลง แปลงจากทั้ง หมด(4) = $\frac{(3)}{130,665} \times 100$	การเปลี่ยนแปลง แปลงไปจาก เดิม(5) = $\frac{(3)}{(1)} \times 100$
สำโรงเหนือ	5,023	33,303	28,280	21.7	563.1
บางเมือง	5,711	24,020	18,309	14.0	320.6
" "					
ทวยบาน	8,595	19,079	10,484	8.0	122
ในคลองบางปลากด	4,486	13,156	8,670	6.6	193.3
" "					
แหลมฟ้าผ่า	7,237	14,336	7,099	5.4	98.1
นาเกลือ	7,655	17,001	9,346	7.2	122.1
แพรक्षा	3,316	5,588	2,272	1.7	68.5
" "					
บางควน	2,933	6,456	3,523	2.7	120.1
ปากคลองบางปลากด	3,159	4,841	1,628	1.3	53.2
บางปู	7,327	15,457	8,130	6.2	111
บางโปร้ง	2,529	6,228	3,699	2.8	146.3
" "					
ปากน้ำ	19,048	48,219	29,171	22.3	153.1
รวมอำเภอเมืองสมุทร ปราการ	77,019	207,684	130,611	100	169.6

การเพิ่มของประชากรเขตตำบลในพ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นร้อยละจากจำนวนประชากรพ.ศ. ๒๕๐๐



# การศึกษาการเปลี่ยนแปลง ของ อ.เมือง สมุทรปราการ

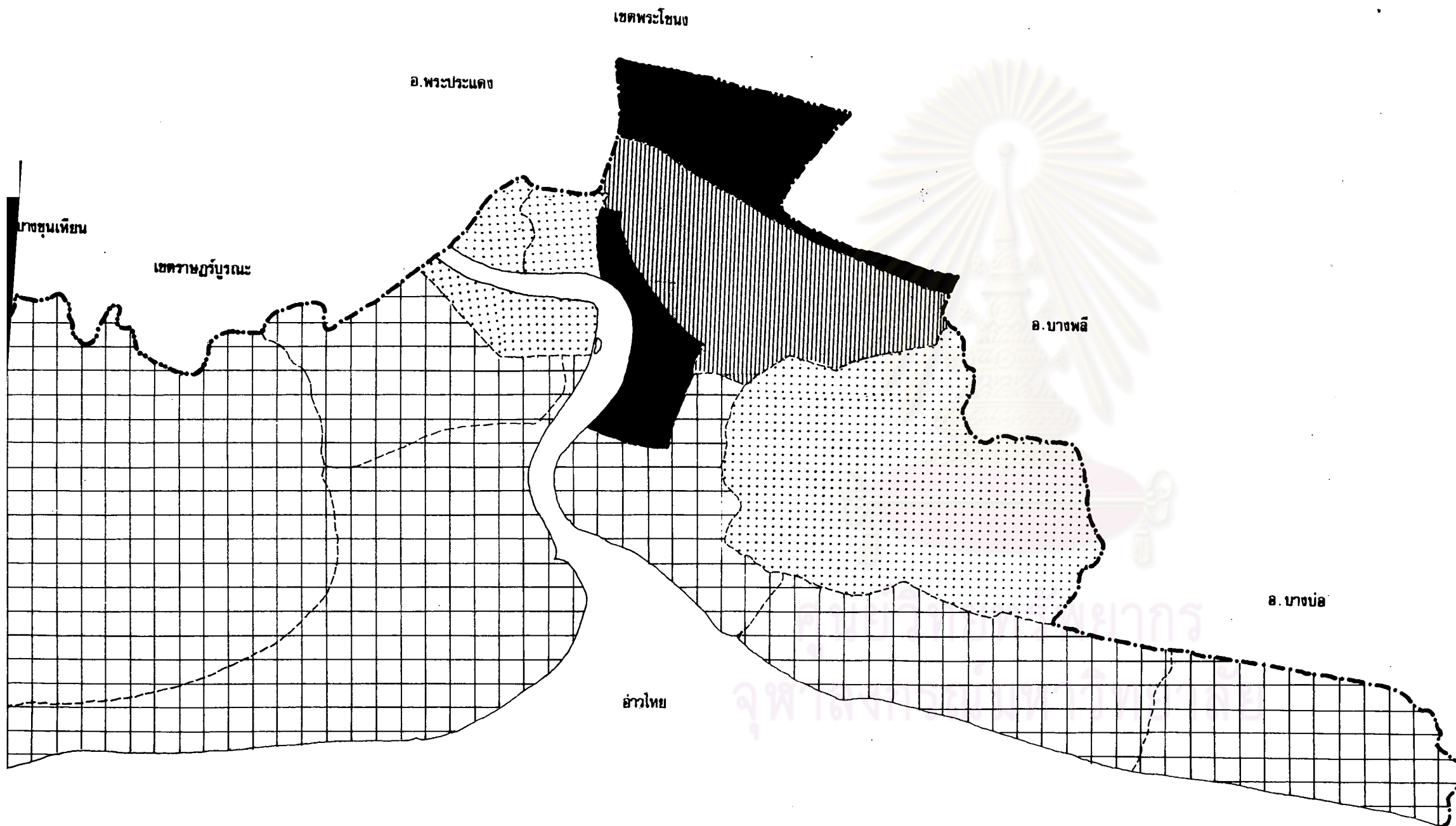
อ.ที่ปรึกษา ผศ.ธีรชัย กำภู ณ อยุธยา  
นิสิต นล.ปราณี นันทเลนามาตร

A 935198





แผนผังเมือง

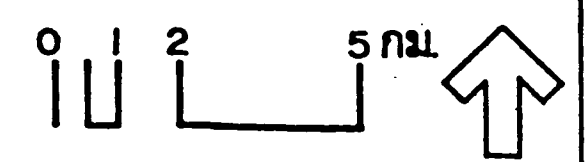
บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



การเพิ่มประชากรเขตตำบล  
แสดง เป็นร้อยละของการเพิ่มหัวอำเภอ  
ระหว่าง พ.ศ. 2500-2520

-  มากกว่า 20 %
-  10 - 20 %
-  5 - 10 %
-  0 - 5 %



แผนที่  
13

ที่มา : ตารางที่                      รูปที่



กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 10 ถึง 20 ไคแกค่ามด บางเมือง

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 5 ถึง 10 ไคแกค่ามดหลายเมือง บางปู (รวมค่ามดบางปูใหม่และบางปูเก่า) นาเกลือ ในคลองบางปลากด และแหลมท้ายนา เป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อย เมื่อเทียบกับการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด

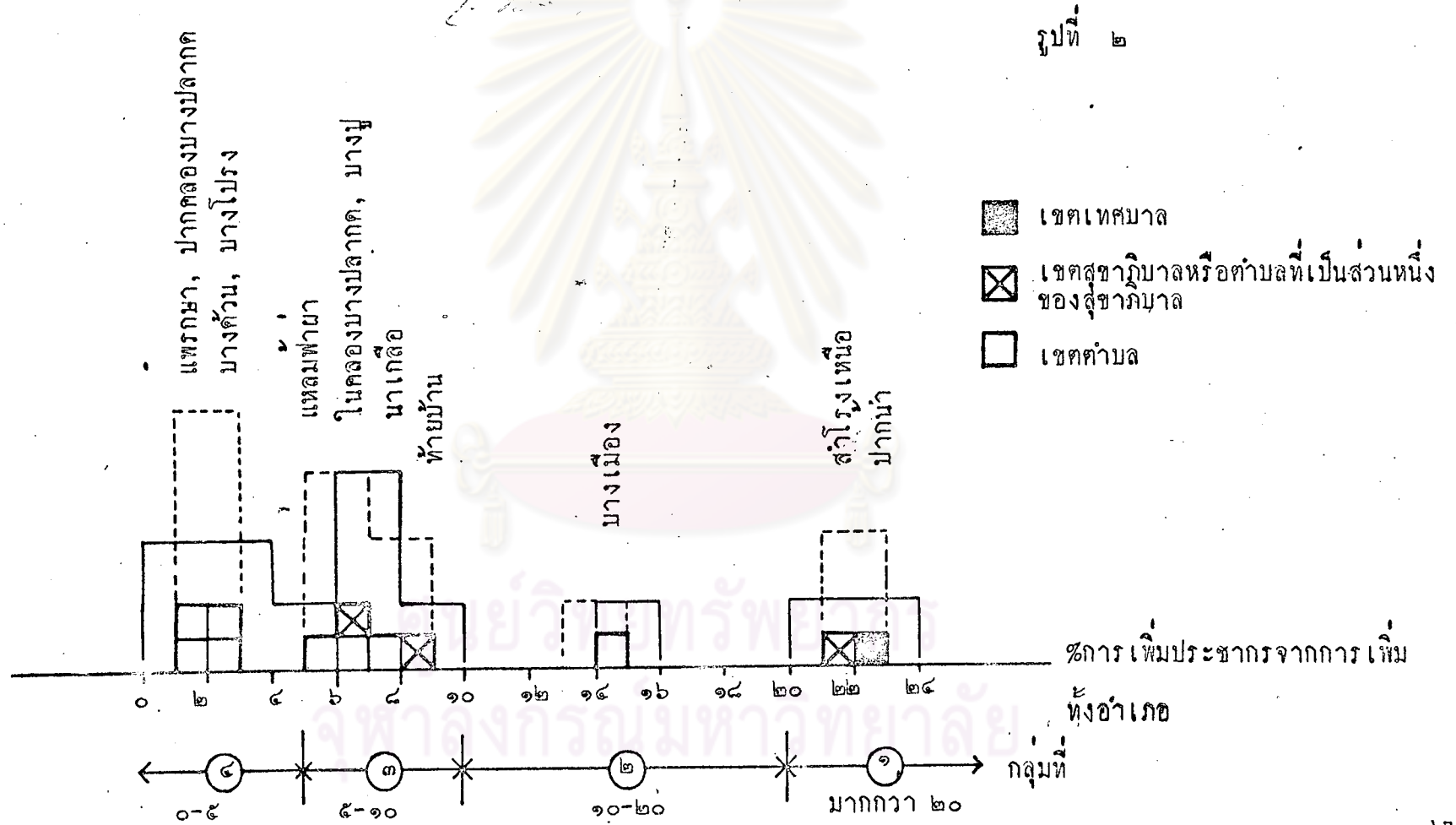
กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนที่ต่ำมาก กล่าวคือ มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงโดยส่วนรวมน้อยมาก ไคแกค่ามด บางกวน บางโปรง แพรกษา และ ปากคลองบางปลากด

จะเห็นได้ว่า ค่ามดที่มีขนาดเล็ก การเพิ่มของประชากร จะมีบทบาทต่อการเพิ่ม ส่วนรวมน้อยมาก แต่ทั้งนี้โดยตัวของมันเองแล้ว อาจจะมีการเพิ่มในค่ามดในอัตราที่สูงกว่า ค่ามดขนาดใหญ่ที่มีการเพิ่มจำนวนมากกว่าแต่เพิ่มในอัตราที่ต่ำกว่าก็ได้ ทั้งนี้จึงต้องมีการพิจารณา การเปลี่ยนแปลงไปจากตัวของมันเองประกอบด้วย

ข. การเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (ดูตาราง 5 ของ (5) ) การพิจารณาการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมนี้น่าให้เห็นภาพได้ชัดเจนว่า พื้นที่ใดกำลังเจริญ และพื้นที่ใดกำลังเสื่อม ทั้งนี้เพราะค่ามดบางค่ามดมีความเจริญมาช้านาน อาจจะมีอัตราที่ลดลงได้ ในขณะที่ค่ามดอื่นซึ่งเล็กกว่า แต่เริ่มมีความเจริญ แม้วาจำนวนเพิ่มประชากรจะน้อยกว่า แต่ อัตราที่เพิ่มอาจมากกว่าได้ จึงเป็นเครื่องแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจนขึ้น

เมื่อพิจารณาประชากรปี 2500 ถึง 2520 ปรากฏว่า ค่ามดที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในอัตราสูงที่สุด คือ ค่ามดสาโรงเหนือ เพราะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในอัตราสูงถึงร้อยละ 563 สูงกว่าค่ามดอื่นใดในอำเภอ รองลงมา คือ ค่ามดบางเมือง เปลี่ยนแปลงในอัตราร้อยละ 320.6 ส่วนค่ามดที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเกาะกลุ่มกันมาก คือ ขวงอัตราระหว่างร้อยละ 50 ถึง 200 อันได้แก่กลุ่มค่ามดที่เหลือทั้งหมด

การเพิ่มของประชากรเขตตำบลเป็นร้อยละของการเพิ่มทั้งอำเภอ ระหว่างพ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๒๐



# การศึกษาการเปลี่ยนแปลง ของ อ.เมือง สมุทรปราการ

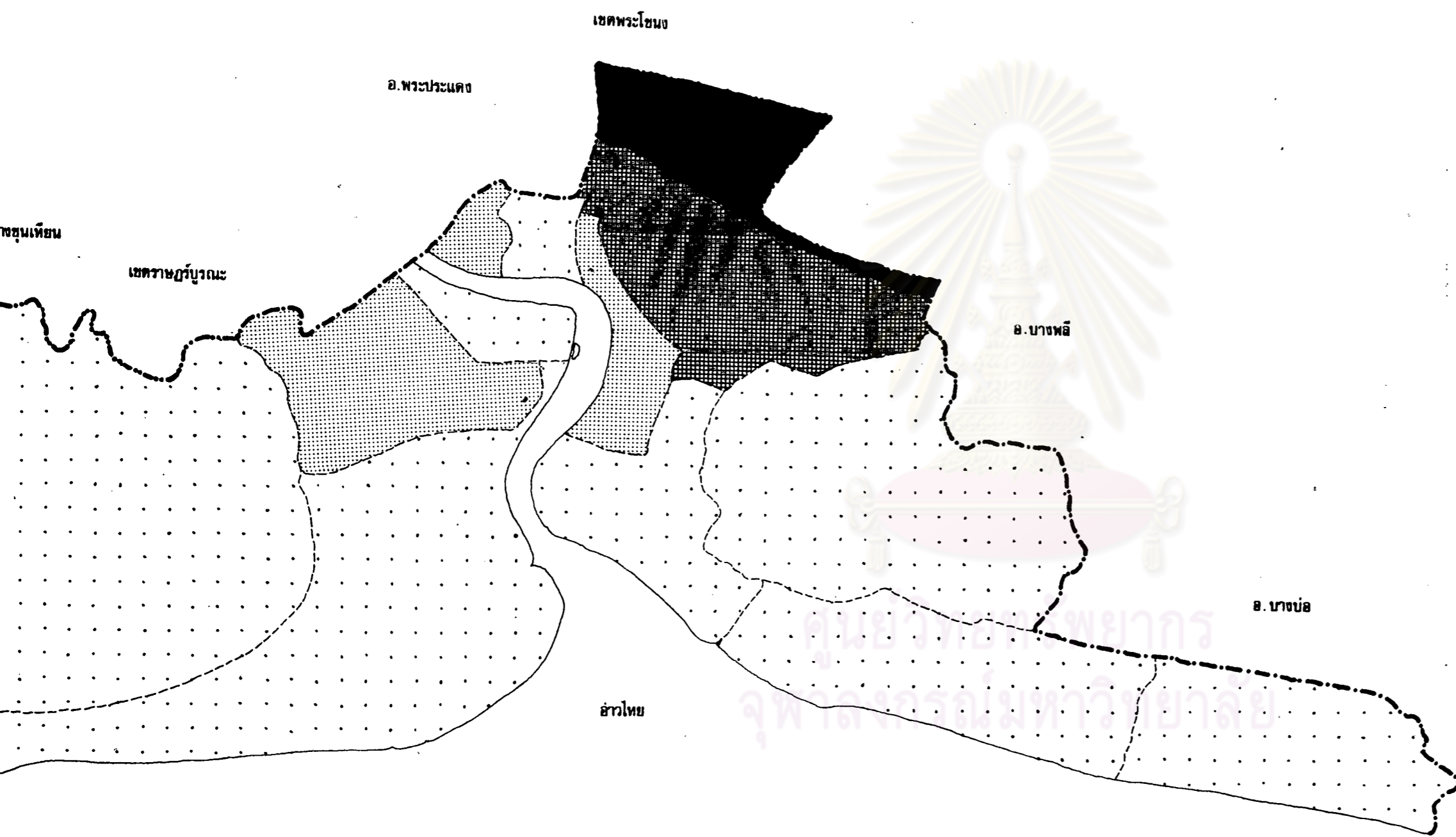
อ.ที่ปรึกษา ผศ.ธีรชัย กำภู ณ อยุธยา  
นิสิต นล.ปราณี นันทเสนามาตร์

A 935198





แผนผังเมือง

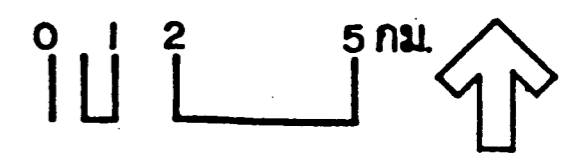
บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แสดง การเปลี่ยนแปลงประชากรเขตตำบล  
ในปี พ.ศ. 2520 เป็นร้อยละจาก  
จำนวนประชากร ปี พ.ศ. 2500

-  มากกว่า 500 %
-  250 - 500 %
-  125 - 250 %
-  0 - 125 %



แผนที่  
14

ที่ว่าการอำเภอเมืองสมุทรปราการ  
ที่มา : สถิติทะเบียนราษฎร ปีพ.ศ. 2500 - 2520  
รูปที่

เมื่อนำอัตราการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมของประชากรในอำเภอเมืองสมุทรปราการ มาจัดกลุ่ม จะได้อัตราของการเปลี่ยนแปลงเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ คือ

กลุ่มที่ 1 โคนแก่ตำบลสำโรงเหนือ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมสูงมาก ถึงร้อยละ 563

กลุ่มที่ 2 โคนแก่กลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงในอัตราระหว่าง 250 ถึง 500 โคนแก่ ตำบลบางเมือง ซึ่งอยู่ติดกับสุขาภิบาลสำโรงเหนือ และมีแนวโน้มจะเจริญตามสำโรงเหนือ ควบ

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงระหว่าง 125 ถึง 250 โคนแก่ตำบล ในคลองบางปลากด ปากน้ำ และบางโปรง จะเห็นได้ว่าปากน้ำมีการเปลี่ยนแปลงในอัตรา ที่ต่ำกว่าสำโรงเหนือ แสดงว่ามีความเจริญมาช้านานและเริ่มจะอิ่มตัวแล้ว

กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงปานกลาง ระหว่าง 50 ถึง 125 โคนแก่ ตำบลบางควน นาเกลือ หาดยานบางปู แหม่มเต่าผา ปากคลองบางปลากด และแพรกษา ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือการเพิ่มขึ้นของประชากรในอัตราที่ค่อนข้างต่ำ

ตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงสูงมาก คือ ตำบลสำโรงเหนือ และบางเมือง ตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงช้า หรือค่อนข้างต่ำ คือ ตำบลปากคลองบางปลากด และ แพรกษา ส่วนตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงเขตกว้างปกรอง คือ ตำบลบางปู เพราะตำบล บางปูทางด้านซ้ายที่ติดกับตำบลห้วยขวาง มีความเจริญสูงขึ้นเหนือทางด้านขวาที่ติดอำเภอ บางบ่อ ทำให้มีการแยกตัวออกมาเป็นตำบลบางปูใหม่ ตำบลบางปูจึงแบ่งออกเป็นตำบล บางปูใหม่และบางปูเก่า การพิจารณาการเปลี่ยนแปลงจึงต้องเปรียบเทียบจากบางปูเดิม ทั้งหมด เพื่อให้เห็นว่าตำบลบางปูมีการเพิ่มขึ้นของประชากรจริง

### ประชากรในเมืองและชนบท

เพื่อทราบว่าอำเภอเมืองสมุทรปราการ มีความเป็นเมืองมากน้อยเพียงใด ซึ่ง จะพิจารณาได้จากประชากรที่อยู่ในเขตเมือง (เทศบาล) ว่ามีในสัดส่วนมากน้อยเพียงใด กังจากตาราง

ตาราง 6 แสดงสัดส่วนของประชากรในเขตและนอกเขต อำเภอเมือง-  
สมุทรปราการ ปี 2500 - 2520

ปี พ.ศ.	ประชากรรวม	ประชากรในเขต		ประชากรนอกเขต	
		จำนวน	%	จำนวน	%
2500	97,393	20,017	20.6	77,376	79.4
2505	112,189	32,769	29.2	79,420	70.8
2510	120,980	38,195	31.6	82,785	68.4
2515	161,111	44,916	27.9	116,195	72.1
2520	207,684	48,219	23.2	159,465	76.8

จะเห็นได้ว่าประชากรอำเภอเมืองสมุทรปราการมีสัดส่วนของความเป็นเมืองสูง ก่อมีประชากรอยู่ในเขตเมืองมากกว่า 20% โดยมีประชากรในเขตเมือง 20.6 % ในปี 2500 และในปี 2505 ซึ่งเป็นปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 มีสัดส่วนของ ประชากรในเขตเมืองเป็น 29.2 % และเพิ่มเป็น 31.6 % ในปี 2510 ซึ่งสูงมาก ยก ครั้นในปี 2515 อันเป็นปีแรกของแผนพัฒนาฉบับที่ 3 ปรากฏว่ามีประชากรอพยพเข้ามาอำเภอ เมืองสมุทรปราการมากทั้งในเขตและนอกเขต ทำให้สัดส่วนประชากรในเขตลดลงเหลือ 27.9 % และลดลงเหลือ 23.2 % ในปี 2520 แสดงให้เห็นว่าประชากรที่อพยพเข้ามาอำเภอ เมืองสมุทรปราการนั้นเริ่มอพยพไปยังนอกเขตเทศบาลมากขึ้น มีการกระจายตัวของประชากร คีขึ้น ไม่กระจุกตัวอยู่ในเขตเทศบาลแห่งเดียว แต่ได้มีการกระจายไปสู่ส่วนอื่นของอำเภอด้วย

### การเปลี่ยนแปลงอัตราของความเป็นเมือง

การวิเคราะห์อัตราของความเป็นเมืองนั้น เป็นการเปรียบเทียบอัตราการเพิ่มของประชากรในเขต กับนอกเขต ถ้าอัตราการเพิ่มในเขตเมืองสูง แสดงว่าความเจริญส่วนใหญ่ยังคงหนาแน่นบริเวณในเขตเทศบาลอยู่ แต่จากการเพิ่มในเขตเมืองท่ากวานนอกเขตแล้ว แสดงว่าเริ่มมีการกระจายความเจริญไปสู่ส่วนอื่นของอำเภอบางแล้ว

สูตรที่ใช้ในการคำนวณ คือ

$$r = 100 \left( \frac{u - t}{100 + t} \right)$$

$r$  = อัตราของความเป็นเมือง

$u$  = อัตราการเพิ่มของประชากรในเขตเมือง

$t$  = อัตราการเพิ่มของประชากรทั้งอำเภอ

เมื่อนำข้อมูลสถิติประชากรตามทะเบียนราษฎร ปี พ.ศ. 2500 - 2519 นำประชากรและอัตราการเพิ่มของประชากรในเขตเทศบาลเมือง และอำเภอเมือง-สมุทรปราการ ในช่วงมีดังกล่าวมาเข้าสูตร จะได้อัตรา  $r$  ดังต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

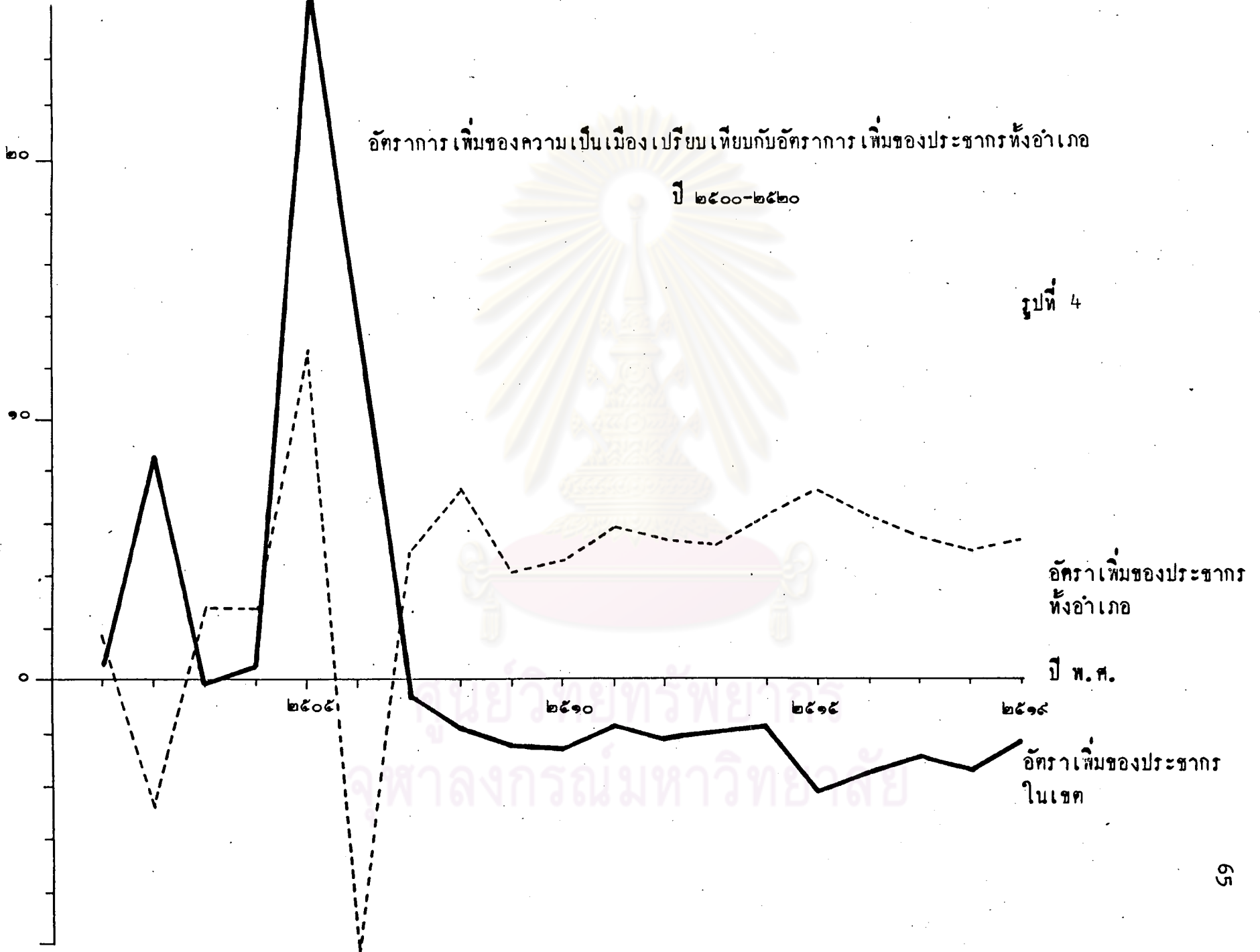
ตาราง 7 แสดงอัตราเงินของประชากรในเขตและนอกเขต ปี 2501 - 2519

ปี พ.ศ.	ค่า ร	อัตราเงินนอกเขต
2501	0.589	1.8
2502	8.579	-4.9
2503	-0.097	2.8
2504	0.584	2.7
2505	28.394	12.7
2506	13.160	-11.7
2507	-0.668	4.8
2508	-1.959	7.2
2509	-2.497	4.1
2510	-2.584	4.5
2511	-1.701	5.8
2512	-2.281	5.2
2513	-2.093	5.1
2514	-1.977	6.2
2515	-4.251	7.2
2516	-3.581	6.1
2517	-3.134	5.3
2518	-3.531	4.8
2519	-2.567	5.2

อัตราเพิ่ม

อัตราการเพิ่มของความเป็นเมืองเปรียบเทียบกับอัตราการเพิ่มของประชากรทั้งอำเภอ  
ปี ๒๕๐๐-๒๕๒๐

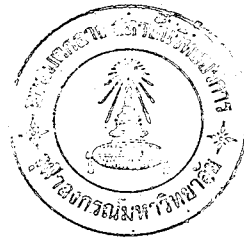
รูปที่ 4





นำค่า  $x$  ที่ได้มาลงกราฟ และเทียบกับอัตราเพิ่มของประชากรทั้งอำเภอเมืองสมุทรปราการ จะได้อัตราเพิ่มในรูป  $e$  ซึ่งจะเห็นได้ว่า อัตราเพิ่มในเขตเมืองและนอกเขตจะเป็นแบบตรงข้ามกัน เมื่อใดที่การเพิ่มในเขตเมืองมีอัตราสูงกว่านอกเขต ค่าการเพิ่มในเขตเมืองจะเป็นบวก และนอกเขตจะเป็นลบ แต่ถ้าเมื่อใดอัตราการเพิ่มในเขตเมืองต่ำกว่าอัตราเพิ่มนอกเขตเมือง ค่าการเพิ่มในเขตเมืองจะเป็นลบ และนอกเขตจะเป็นบวก

จากรูป จะเห็นได้ว่าในระยะแรกอัตราการเพิ่มในเขตเมืองจะสูงกว่านอกเขต จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่อัตราการเพิ่มในเขตเมืองและนอกเขตเพิ่มสูงสุดและสอดคล้องกัน แสดงว่าในปี ๒๕๐๕ นี้มีประชากรอพยพเข้าอำเภอเมืองสมุทรปราการเป็นจำนวนมาก ทั้งในเขตและนอกเขต ทั้งนี้เพราะเป็นปีที่เริ่มมีการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาประเทศฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๙) และมีการขยายบริการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การไฟฟ้า ประปา และการขนส่ง ไปสู่ส่วนต่างๆของประเทศมากขึ้น อำเภอเมืองสมุทรปราการซึ่งอยู่ติดกรุงเทพฯ เมื่อได้รับการพัฒนาสาธารณูปโภคต่าง ๆ ทำให้ดึงดูดประชากรที่แออัดในกรุงเทพฯ เข้ามาพักอาศัยได้มากขึ้น นอกจากนี้การพัฒนาเศรษฐกิจให้เป็นแบบอุตสาหกรรม โดยการส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิตนั้นทำให้กรุงเทพฯ และจังหวัดข้างเคียงโดยเฉพาะจังหวัดสมุทรปราการ มีการขยายตัวของอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว และด้วยเหตุที่อุตสาหกรรมไม่สามารถตั้งในบริเวณศูนย์กลางชุมชนหนาแน่นได้ อุตสาหกรรมที่ขยายตัวจากกรุงเทพฯ จึงตั้งอยู่รอบ ๆ เทศบาลปากน้ำทั้งเหนือและใต้ ทำให้บริเวณสำโรงเหนือซึ่งอยู่ติดกรุงเทพฯ มีการขยายตัวทั้งทางอุตสาหกรรม ประชากร และเศรษฐกิจจนได้รับยกฐานะขึ้นเป็นสุขาภิบาลสำโรงเหนือ ในปี ๒๕๐๖ และในปี ๒๕๐๘ ตำบลท้ายบ้าน บางปูใหม่และบางปู ก็ได้ยกฐานะขึ้นเป็นสุขาภิบาลบางปู อันเป็นเหตุให้อัตราการเพิ่มของประชากรนอกเขตสูงกว่าประชากรในเขตเรื่อยมา ตั้งแต่ปี ๒๕๐๖ เป็นต้นมา ซึ่งเมื่อเทียบกับการเปลี่ยนแปลงประชากรปี ๒๕๒๐ ที่เปลี่ยนจากปี ๒๕๐๐ ก็ปรากฏว่า ตำบลสำโรงเหนือ บางเมือง มีการเปลี่ยนแปลงในอัตราที่สูงกว่าตำบลปากน้ำ จึงกล่าวได้ว่าประชากรนอกเขตเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเร็วกว่าในเขต ตั้งแต่ปี ๒๕๐๖ เป็นต้นมา โดยมีกรุงเทพฯ เป็นปัจจัยส่งเสริมที่สำคัญ



## รูปแบบการกระจายตัวของประชากร

ประชากรในตำบลต่าง ๆ นั้น มีความหนาแน่นแตกต่างกันไป บางตำบลมีประชากรหนาแน่นมาก บางตำบลมีประชากรหนาแน่นน้อย ซึ่งการกระจายตัวของประชากรตำบลต่าง ๆ นั้นมีลักษณะแตกต่างกันไป จึงควรได้พิจารณาว่า รูปแบบการกระจายตัวของประชากรในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการ เป็นไปในรูปแบบใด โดยนำ Population Exponential Model<sup>1</sup> มาเป็นเครื่องพิจารณา โดยนำความหนาแน่นของประชากร รายตำบล และระยะทางห่างจากศูนย์กลาง มาเข้าสู่สูตร  $\ln P_i/A_i = \ln B - \alpha D_i$  (ดูบทที่ 3 ประกอบ) เพื่อดูว่าความหนาแน่นของประชากรนั้นขึ้นกับระยะทางที่ห่างจากศูนย์กลางหรือไม่ การนำระยะทางห่างจากศูนย์กลางมาสัมพันธ์กับความหนาแน่นของประชากรนั้น เพราะมีความเชื่อว่า ตำบลที่ห่างจากศูนย์กลางออกไปจะมีค่าความเสื่อม ตามระยะทาง ( $\alpha$ ) น้อยกว่าตำบลที่อยู่ใกล้ศูนย์กลาง

จากการนำความหนาแน่นของประชากร อำเภอเมืองสมุทรปราการ รายตำบล ในปี 2500 และ 2520 มาเข้าสู่สูตรดังกล่าวข้างต้น จะได้อค่า  $\alpha$  ของแต่ละตำบลในแต่ละปี นำค่า  $\alpha$  ที่ได้มาจัดลำดับจากมากไปน้อย (ดูตาราง 8) จากนั้นก็นำระยะทางที่ห่างจากศูนย์กลางมาจัดกลุ่มเพื่อหากลุ่มตำบลที่มีระยะทางไกลเคียงกันอยู่ด้วยกัน จะได้อกลุ่มตำบลตามระยะทางเป็น 5 กลุ่ม ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะมีตำบลที่มีค่า  $\alpha$  ลดลงตามระยะทาง ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 คือตำบลที่อยู่ใกล้ศูนย์กลาง คือ เทศบาลปากน้ำมากที่สุด ระยะทางจากศูนย์กลางในรัศมีไม่เกิน 3 กิโลเมตร ได้แก่ตำบลบางเมือง ซึ่งมีค่า  $\alpha$  สูงที่สุดคือ 1.549 ในปี 2500 และเป็น 1.232 ในปี 2520 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ตำบลที่อยู่ใกล้ปากน้ำ

<sup>1</sup> John R. Ottensmann, The Changing Spatial Structure of American Cities, pp. 63-86.

ที่สุดจะมีความหนาแน่นสูงที่สุด

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่ห่างจากศูนย์กลางในรัศมีระหว่าง 3 - 6 กิโลเมตร ค่ามวลส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ตำบลลำโรงเหนือ บางโปร้ง บางควน แพรกษา ท่าขาม ปากคลองบางปลากด ในคลองบางปลากด แหลมฟ้าผ่า เป็นกลุ่มตำบลที่มีค่า  $\alpha$  0.601 ลงมาถึง 0.363 ตั้งแต่ตำบลที่มีค่า  $\alpha$  อันดับที่ 2 ถึง 8 และ 9

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มตำบลที่ห่างจากศูนย์กลาง 6 - 10 กิโลเมตร เป็นกลุ่มที่มีค่า  $\alpha$  0.299 ในปี 2520 ได้แก่ตำบลบางมูลใหม่

กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มตำบลที่ห่างจากศูนย์กลาง 10 - 15 กิโลเมตร เป็นกลุ่มที่มีค่า  $\alpha$  0.177 ในปี 2500 และ 0.251 เป็นกลุ่มตำบลอันดับที่ 10 คือตำบลนาเกลือ

กลุ่มที่ 5 เป็นกลุ่มสุดท้าย ห่างจากศูนย์กลาง 15 - 25 กิโลเมตร ได้แก่ตำบลบางมูล ซึ่งมีค่า  $\alpha$  น้อยที่สุด คือ 0.136 ในปี 2500 และ 0.162 ในปี 2520

จะเห็นว่า ตำบลที่ห่างไกลศูนย์กลางออกไปจะมีค่า  $\alpha$  ลดลง แสดงว่า ได้รับอิทธิพลจากศูนย์กลางน้อย และเมื่อเวลาผ่านไป ความเจริญของศูนย์กลางก็แผ่ออกไปมากขึ้น ค่า  $\alpha$  ของตำบลรอบนอกก็เพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากค่า  $\alpha$  ของตำบลส่วนใหญ่เพิ่มขึ้น ยกเว้นตำบลลำโรงเหนือ บางเมือง และในคลองบางปลากด เท่านั้น ที่มีค่า  $\alpha$  ลดลง แสดงให้เห็นว่าตำบลเหล่านี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่อยู่ในอิทธิพลของศูนย์กลางเป็นอย่างมาก มาเป็นตำบลที่พึ่งพาศูนย์กลางน้อยลง ทั้งนี้เพราะสามารถพึ่งตัวเองได้มากขึ้น โดยเฉพาะตำบลลำโรงเหนือที่ค่า  $\alpha$  ลดลงมากที่สุด จากเดิมในปี 2500 ซึ่งยังไม่มียุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจมากนัก ครั้นเมื่ออุตสาหกรรมและประชากรขยายมาสู่ตำบลลำโรงเหนือ ซึ่งอยู่ติดกรุงเทพฯ ทำให้เกิดการขยายตัวอย่างมากจนในปี 2508 ได้ยกฐานะตำบลลำโรงเหนือขึ้นเป็นสุขาภิบาล ซึ่งสุขาภิบาลลำโรงเหนือนี้ก็ได้รับบทบาททางเศรษฐกิจ ประชากร และการใช้ที่ดินมากขึ้นทุกที จนกลายเป็นศูนย์กลางขึ้นใหม่ โดยไม่ต้องอาศัยบริการจากศูนย์กลางเหมือนเดิม ส่วนตำบลบางเมืองและในคลองบางปลากดนั้น ก็มีการเปลี่ยนแปลงประชากรไป

ตาราง 7 แสดงค่า  $\alpha$  ของค่าบดต่าง ๆ ในอำเภอเมืองสมุทรปราการ  
พ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2520

เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	ระยะทาง จากศูนย์กลาง		ความหนาแน่น		ค่า $\alpha$ ของค่าบด			
		(กม.)	อันดับ	ปี2500	ปี2520	ปี2500	อันดับ	ปี2520	อันดับ
ต.ลำโรงเหนือ (ส.)	17.5	5.3	(5)	287	1903	0.416	(6)	0.234	(11)
ต.บางเมือง	26.2	1.6	(12)	218	917	1.549	(1)	1.232	(1)
ต.ท้ายบ้าน (ในเขตส.)	20.6	4.4	(7)	417	926	0.415	(7)	0.446	(7)
ต.ในคลองบางปลากด	20.1	4.3	(8)	223	655	0.57	(3)	0.537	(5)
ต.แหลมฟ้าผ่า	53	4.9	(6)	137	270	0.601	(2)	0.652	(3)
ต.นาเกลือ	62.3	12.7	(2)	123	273	0.177	(10)	0.251	(10)
ต.บางปูใหม่ (ในเขตส.)	23.4	9	(3)	-	446	-	-	0.299	(9)
ต.แพรกษา	46.8	5.6	(4)	71	119	0.551	(4)	0.717	(2)
ต.บางควน	5.3	3.15	(11)	553	1218	0.491	(5)	0.535	(6)
ต.ปากคลองบางปลากด	6	3.85	(10)	527	807	0.414	(8)	0.545	(4)
ต.บางปู (ในเขตส.)	20.2	20.2	(1)	168	248	0.136	(11)	0.162	(12)
ต.บางโปรง	4	3.9	(9)	632	1557	0.363	(9)	0.370	(8)
ต.ปากน้ำ (ในเขตท.)	7.3	-	-	2599	6578	-	-	-	-

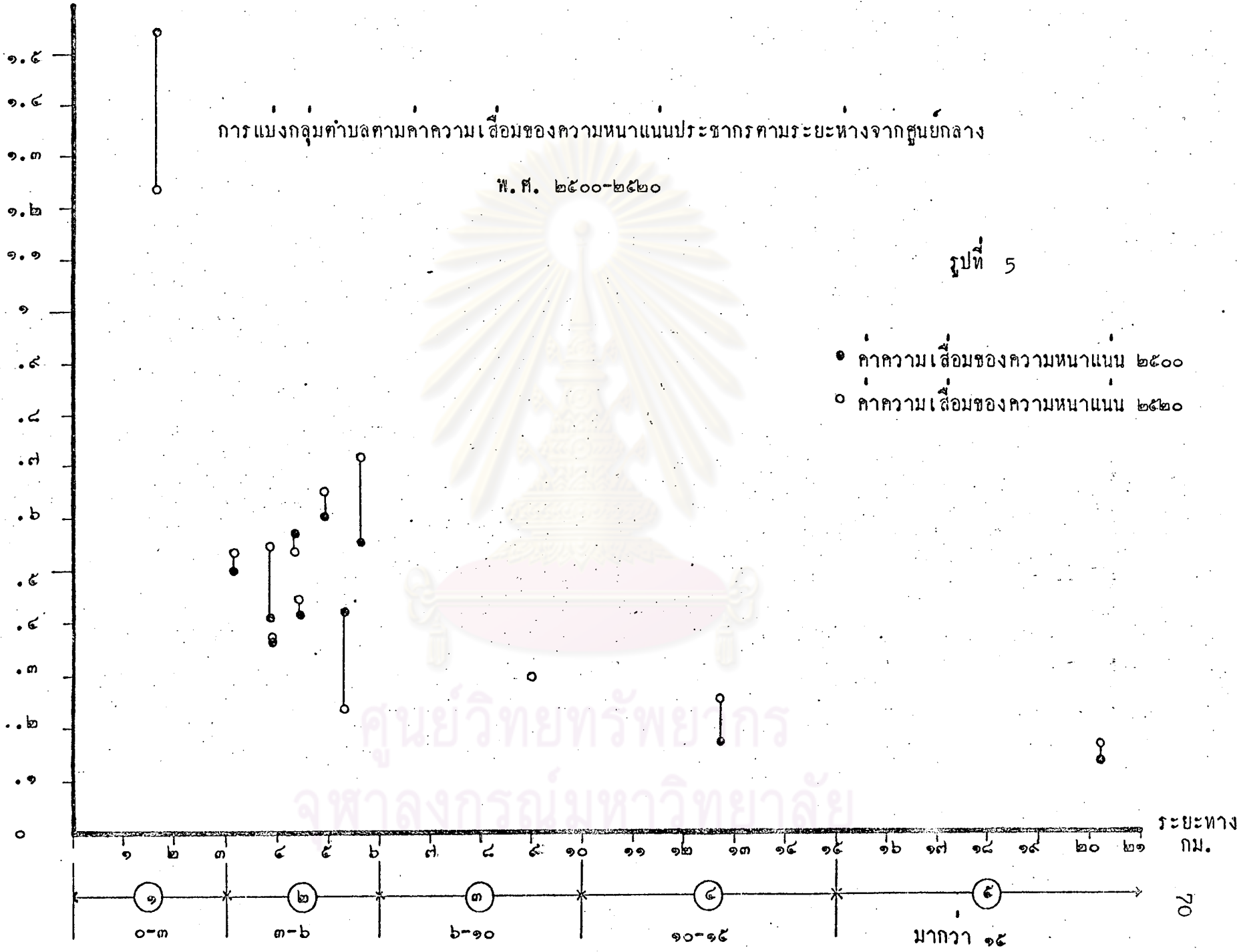
อัตราที่สูงเป็นที่ 2 และ 3 ของอำเภอ แสดงว่าเป็นตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรสูงของอำเภอ ในทำนองเดียวกัน ตำบลที่มีค่า  $\alpha$  เพิ่มขึ้น แสดงว่าได้รับอิทธิพลจากศูนย์กลางมากขึ้น ซึ่งจะเป็นตำบลที่ค่อนข้างล้าหลัง หรือมีการเปลี่ยนแปลงน้อย อันได้แก่ ตำบลแพรกษา และปากคลองบางปลากด ซึ่งมีค่า  $\alpha$  เพิ่มขึ้นสูงที่สุดกว่าตำบลอื่น

การแบ่งกลุ่มตำบลตามค่าความเสื่อมของความหนาแน่นประชากรตามระยะทางจากศูนย์กลาง

พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๒๐

รูปที่ ๕

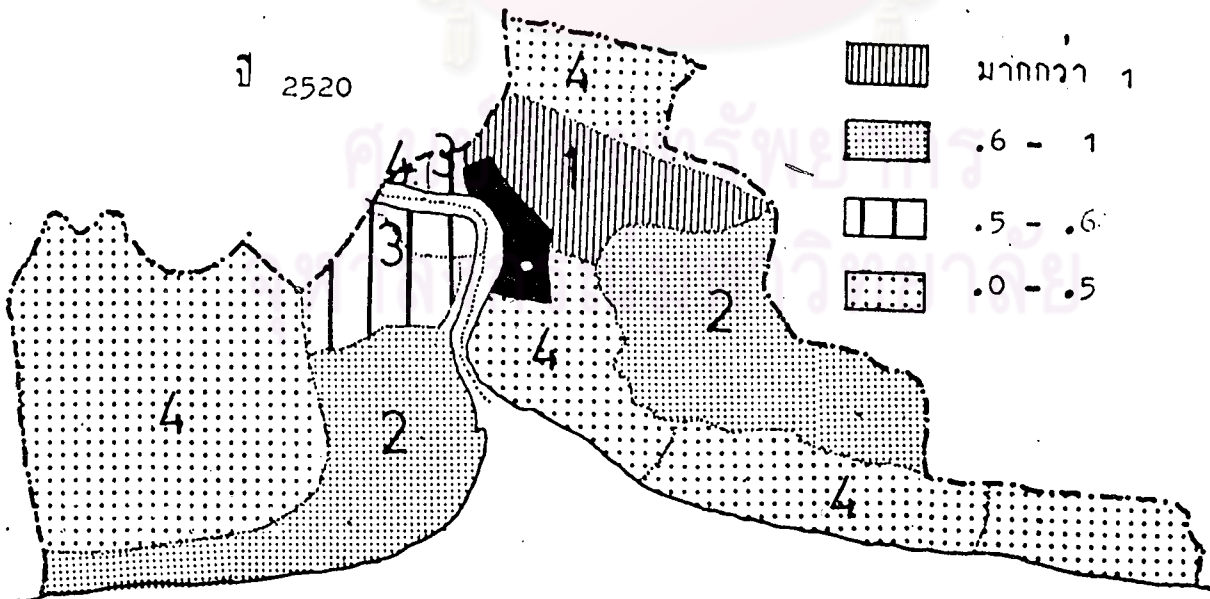
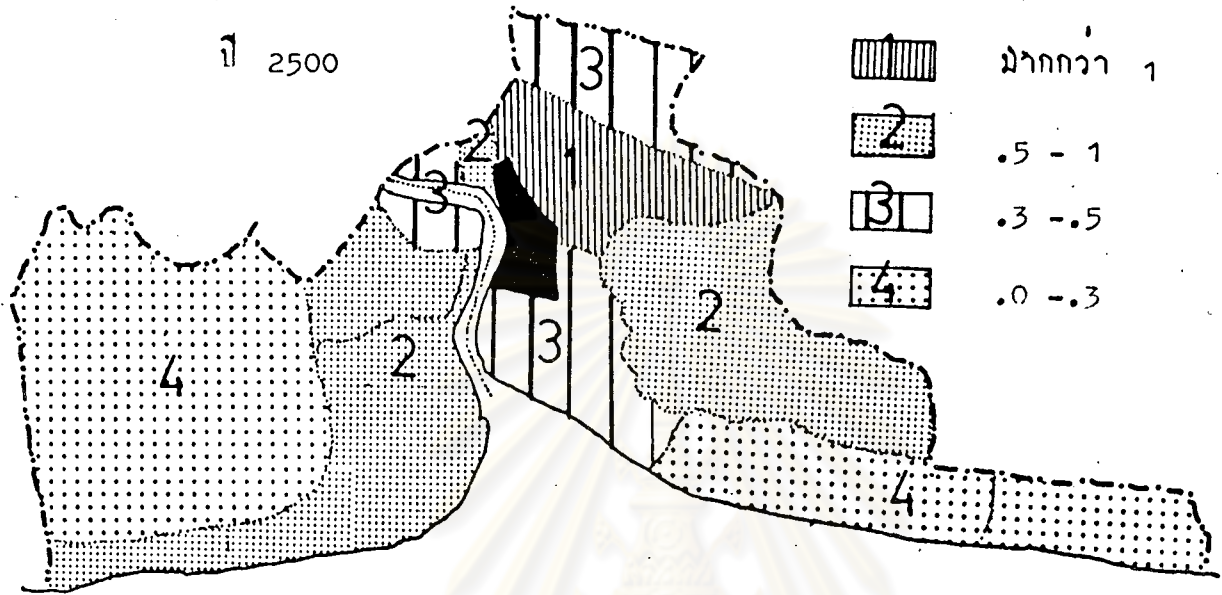
- ค่าความเสื่อมของความหนาแน่น ๒๕๐๐
- ค่าความเสื่อมของความหนาแน่น ๒๕๒๐



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 15

เปรียบเทียบความสัมพันธ์ ของความหนาแน่นประชากรอำเภอเมืองสมุทรปราการ  
ที่ขึ้นกับระยะทาง ปี ๒๕๒๐ ที่เปลี่ยนไปจากปี ๒๕๐๐



จากแผนที่ 15 จะเห็นได้ว่าในปี 2500 ตำบลโดยรอบเทศบาลปากน้ำจะมีค่าความสัมพันธของความหนาแน่นที่ขึ้นกับระยะทางสูงกว่าตำบลรอบนอก โดย

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่มีค่าความสัมพันธของความหนาแน่นตามระยะทางสูงที่สุด คือตำบลบางเมือง ซึ่งอยู่ติดเทศบาลปากน้ำ ในรัศมี 3 กิโลเมตร

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่มีค่าความสัมพันธของความหนาแน่นรองลงมา คือตำบลในรัศมี 6 กิโลเมตร อันได้แก่ตำบลแหลมฟ้าผ่า ในคลองบางปลากด แพรกษา และบางควน

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มตำบลในรัศมี 6 กิโลเมตร เช่นเดียวกับกลุ่มที่ 2 แต่มีค่าความสัมพันธของความหนาแน่นตามระยะทางน้อยกว่า คือ ตำบลสำโรงเหนือ ทายบ้าน และปากคลองบางปลากด ซึ่งเป็นกลุ่มที่อุตสาหกรรมมากในอำเภอ

กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มที่ห่างจากศูนย์กลางปากน้ำมากที่สุด ในรัศมี 15 ถึง 25 กิโลเมตร คือตำบลนาเกลือและบางปู ตามลำดับ เป็นกลุ่มที่มีค่าความสัมพันธของความหนาแน่นตามระยะทางต่ำที่สุด

อนึ่ง ในปี 2500 ตำบลต่าง ๆ ยังคงเป็นแบบเกษตรอยู่ อาศัยปัจจัยต่าง ๆ จากศูนย์กลาง ครั้นอุตสาหกรรมที่ไม่เนื่องเนื่องกับการเกษตร ซึ่งได้รับอิทธิพลจากกรุงเทพมหานคร ขยายตัวในอำเภอเมืองสมุทรปราการมากขึ้น ตำบลต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นของพึ่งพาศูนย์กลางน้อยลง ถึงการเปลี่ยนแปลงต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 และ 2 เป็นกลุ่มตำบลที่มีความสัมพันธของความหนาแน่นตามระยะทางสูงที่สุด คือตำบลบางเมือง แพรกษา และแหลมฟ้าผ่า โดยตำบลบางเมืองได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมในตำบลสำโรงเหนือ ปากน้ำ และบางควน ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงสูง และมีโรงงานหลายประเภทไม่มีลักษณะเฉพาะของอุตสาหกรรม ก็มีโรงงานแปรรูปไม้ 8 แห่ง เกี่ยวกับโลหะ 7 แห่ง รวมทั้งมีอุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ สิ่งทอ และอาหาร เป็นต้น ส่วนตำบลแพรกษานั้น มีโรงงานผลิตเกี่ยวกับไฟฟ้า 1 แห่ง ผลกระทบจากการตั้งอุตสาหกรรม มีลักษณะอยู่ในขั้นเริ่มแรก มีจำนวนน้อย เกาะกลุ่มใกล้ตัวเมืองมาก ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงการพึ่งพาบริการจากเทศบาลเมืองอย่างแน่นอน ดังนั้นการวิเคราะห์ความหนาแน่นต่อระยะทางของ

ตำบลดังกล่าวจึงมีค่าสูง ซึ่งแสดงว่าบริเวณนี้อยู่ภายใต้เขตอิทธิพลของศูนย์กลางปากน้ำ อนึ่ง ตำบลแหลมฟ้าผ่าเป็นตำบลที่ได้รับการขยายตัวของอุตสาหกรรมเช่นกัน โดยเฉพาะทางตอนบนของตำบล ช่วงติดกับตำบลปากคลองบางปลากด ตามถนนสุขสวัสดิ์ ทำให้มีอุตสาหกรรมเกี่ยวกับโลหะ ๔ แห่ง อาหาร ๔ แห่ง แปรูปไม้ ๓ แห่ง และเคมีภัณฑ์ ๑ แห่ง นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมของกองทัพเรือ บริเวณป้อมพระจุลฑา อันก่อให้เกิดการขยายตัวของกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่ใช่อิทธิพลจากเทศบาลด้วย ตำบลที่อยู่ในกลุ่มที่ ๑ และ ๒ นี้จึงเป็นบริเวณที่ได้รับอิทธิพลจากศูนย์กลางและบริเวณข้างเคียง

กลุ่มที่ ๓ เป็นกลุ่มที่มีค่าความหนาแน่นประชากรต่อระยะทางต่ำ ได้แก่ ตำบลบางคว้น ปากคลองบางปลากด และในคลองบางปลากด อันเป็นเขตที่มีการปลูกมะพร้าวมาก และมีโรงงานทำน้ำตาลโตนดจากมะพร้าวด้วย คือ มีถึง ๓๒๕ ราย ในตำบลในคลองบางปลากด ๑๕๖ ราย ในตำบลปากคลองบางปลากด และ ๑๑๔ ราย ในตำบลบางคว้น ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวมีสภาพที่ต่อเนื่อง และมีลักษณะที่คล้ายกับพื้นที่ในเขตอำเภอพระประแดง (ฝั่งตะวันตก) ซึ่งมีอุตสาหกรรมเค็มโตจำนวนมาก ประกอบกับการเดินทางมีถนนสุขสวัสดิ์เชื่อมต่อไปยังอำเภอพระประแดงได้สะดวก ค่าความหนาแน่นต่อระยะทางในพื้นที่ดังกล่าวจึงมีค่าน้อย และน่าจะได้รับอิทธิพลจากอำเภอพระประแดงมากกว่าเทศบาลเมืองสมุทรปราการ

กลุ่มที่ ๔ เป็นกลุ่มที่มีค่าความหนาแน่นต่อระยะทางต่ำที่สุด คือตำบลบางโปรง สำโรง เหนือ และท้ายบ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ลดลงจากกลุ่มที่ ๓ ในปี ๒๕๐๐ ซึ่งแสดงถึงการพึ่งพาศูนย์กลางที่ลดลง รวมทั้งตำบลนาเกลือและบางปู โดยตำบลบางโปรง เป็นตำบลที่มีลักษณะเป็นแบบตำบลในกลุ่มที่ ๓ คือมีพื้นที่ปลูกมะพร้าวมาก และมีโรงงานทำน้ำตาลโตนดถึง ๒๐๔ ราย นอกจากนี้ การคมนาคมติดต่อกับถนนแยกจากถนนปู่เจ้าสมิงพรายมาตำบลบางโปรง และมีอุตสาหกรรมเกี่ยวกับโลหะ อาหาร และสิ่งทอ ดังตามถนนสายนี้ด้วย ซึ่งเป็นลักษณะที่ขึ้นกับอำเภอพระประแดงมากกว่าเทศบาลเมืองสมุทรปราการ

ตำบลสำโรงเหนือ มีโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุดในอำเภอ กล่าวคือ มีโรงงานถึง ๑๒๔ โรงงาน ส่วนใหญ่เป็นการผลิตเกี่ยวกับโลหะถึง ๖๕ แห่ง แปรูปไม้ ๓๔ แห่ง ยางและพลาสติก ๑๖ แห่ง ที่เหลือเป็นโรงงานเกี่ยวกับเคมีภัณฑ์ สิ่งทอ อาหารและไฟฟ้า ลักษณะของอุตสาหกรรมเป็นแบบต่อเนื่องกับกรุงเทพมหานคร แขวงบางนา บางจาก และตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง

ตำบลท้ายบ้าน มีโรงงานอุตสาหกรรมมากเป็นอันดับที่ ๒ คือ ๑๔๑ โรงงาน ส่วนใหญ่ถึง ๕๕ โรงงาน เป็นโรงฟอกหนัง ๓๓ แห่ง เป็นโรงทอผ้า ๑๕ แห่ง เป็นโรงงานที่ผลิตเกี่ยวกับ



อาหาร 7 แห่ง เกี่ยวกับยางและพลาสติก ส่วนที่เหลือเป็นโรงงานแปรรูปไม้ ไฟฟ้า เคมีภัณฑ์ และวัสดุก่อสร้าง

อุตสาหกรรมในตำบลดังกล่าว คือ โรงงานเนื้อและทำยบ้าน เป็นอุตสาหกรรมประเภททุน ซึ่งวัตถุดิบที่ใช่สิ่งจากต่างประเทศ และกรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ตลาดรับสินค้า และการลงทุนก็เป็นของคนในกรุงเทพฯด้วย ทำให้การใช้บริการต่าง ๆ ไม่ต้องพึ่งพาเทศบาลปากน้ำ แต่ผูกพันกับกรุงเทพฯ โดยตรง

กลุ่มนาเกลือ และบางปู เป็นกลุ่มที่มีค่าความสัมพันธ์ของความหนาแน่นตามระยะทางต่ำที่สุด และอยู่ห่างจากศูนย์กลางมากที่สุดด้วย ทั้งนี้ นอกจากระยะทางที่ทำให้ตำบลดังกล่าวอยู่ในอิทธิพลของศูนย์กลางปากน้ำไคน้อยแล้ว ยังมีกิจกรรมเกี่ยวกับอุตสาหกรรมที่ทำให้ตำบลดังกล่าวพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น กล่าวคือ ตำบลนาเกลือ ประชากรส่วนใหญ่ทำอาชีพประมง ทั้งน้ำจืดและน้ำเค็ม ผลผลิตที่ได้จึงนำมาแปรรูปจำหน่ายได้มาก โดยเฉพาะการทำกุ้งแห้ง ซึ่งมีทำเฉพาะในตำบลนาเกลือเท่านั้น คือมีถึง 131 ราย นับว่าเป็นการผลิตที่เด่นที่สุดของตำบลนาเกลือ ส่วนตำบลบางปูมีโรงงานอุตสาหกรรมถึง 96 แห่ง โดยเป็นโรงงานฟอกหนัง 34 แห่ง สิ่งทอ 16 แห่ง ผลิตภัณฑ์อาหาร 10 แห่ง และโลหะ 10 แห่ง นอกนั้นเป็นการผลิตเกี่ยวกับยาง พลาสติก เคมีภัณฑ์ แปรรูปไม้ วัสดุก่อสร้าง และไฟฟ้า ซึ่งการใช้วัตถุดิบ การลงทุน และตลาดสินค้าผูกพันกับกรุงเทพฯ โดยตรง เช่นเดียวกับตำบลโรงเกลือ และทำยบ้าน

จากที่กล่าวข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้รูปแบบการกระจายตัวของประชากรต่างไปจากเดิมน่าจะเป็นเพราะตำบลต่างๆ มีการพัฒนาการผลิตในตำบลมากขึ้น โดยตำบลที่มีการทำเกษตรมากก็จะมีการผลิตที่ต่อเนื่องกับการเกษตรมากขึ้น รวมทั้งการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมจากกรุงเทพมหานครมายังอำเภอเมืองสมุทรปราการ ทำให้การลงทุน วัตถุดิบ และตลาด มีการผูกพันกับกรุงเทพมหานครมากขึ้น จึงเห็นได้ว่าการผลิตทั้งที่ต่อเนื่องกับการเกษตรและไม่ต่อเนื่องกับการเกษตรมิได้อาศัยวัตถุดิบจากเทศบาลเมืองสมุทรปราการ แต่อาศัยวัตถุดิบภายในตำบลและกรุงเทพมหานครเป็นสำคัญ ทำให้ตำบลต่างๆ พึ่งพาตนเองได้มากขึ้น และไปขึ้นกับอิทธิพลของกรุงเทพมหานครมากขึ้นนั่นเอง ค่าความสัมพันธ์ที่ขึ้นกับระยะทางจากศูนย์กลางเดิมจึงลดลง

### การเพิ่มของประชากรอำเภอเมืองสมุทรปราการ

อำเภอเมืองสมุทรปราการเป็นอำเภอที่มีประชากรมากที่สุดของจังหวัดคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 42.2 ของประชากรทั้งจังหวัดในปี 2512 และ เป็นสัดส่วนร้อยละ 44.3 ในปี 2519 ในขณะที่อำเภอบางพลี บางบ่อ และพระประแดง มีประชากรรวมกันคิดเป็นสัดส่วน 55.7 เท่านั้น ครั้นเมื่อพิจารณาอัตราการเปลี่ยนแปลงของจังหวัด ปรากฏว่า อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีอัตราเพิ่มของประชากรสูงกว่าอัตราเพิ่มเฉลี่ยของจังหวัดในทุกปี ยกเว้นปี 2515 ซึ่งจังหวัดมีอัตราเพิ่มสูงมาก แสดงว่าในปี 2515 นี้ มีประชากรอพยพเข้าสู่ จังหวัดสมุทรปราการมาก และกระจายไปในอำเภอต่าง ๆ มาก ทำให้ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังตัวอย่าง

ปีพ.ศ.	อัตราเพิ่ม จังหวัดสมุทรปราการ	อัตราเพิ่ม อำเภอเมืองสมุทรปราการ
2512	3.7	3.9
2513	3.8	6.4
2514	4.8	6.2
2515	8.8	7.2
2516	4.6	6.1
2517	4.4	5.4
2518	4.1	4.9
2519	4.4	5.0

เป็นที่น่าสังเกตว่าการเพิ่มของประชากรส่วนใหญ่จะเพิ่มในอำเภอเมืองสมุทรปราการ เพราะมีอัตราเพิ่มสูงกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัด โดยองค์ประกอบของการเพิ่มของประชากร ก็คือ การเพิ่มตามธรรมชาติ (ประชากรเกิด - ตาย) และการเพิ่มโดยการอพยพสุทธิ (ย้ายเข้า - ย้ายออก) ซึ่งสัดส่วนขององค์ประกอบทั้ง 2 ได้เปลี่ยนไป จาก

ตาราง 8.1 แสดงการเพิ่มของประชากร การเพิ่มโดยธรรมชาติ และอพยพสุทธิ  
อำเภอเมืองสมุทรปราการ พ.ศ. 2511 - 2519

ปี พ.ศ.	จำนวน ประชากร	การเพิ่ม ของประชากร		องค์ประกอบการเพิ่มประชากร			
		จำนวน	%	เพิ่มตามธรรมชาติ		การอพยพสุทธิ	
				จำนวน	%	จำนวน	%
2511	128,062						
2512	133,074	5,012	3.9	2,449	(48.9)	2,563	(51.1)
2513	141,556	8,482	6.4	2,877	(33.9)	5,605	(66.1)
2514	150,340	8,784	6.2	3,070	(34.9)	5,714	(65.1)
2515	161,111	10,771	7.1	2,811	(26.1)	7,960	(73.9)
2511 - 2515		33,049	5.2	11,207	33.9	21,842	66.1
2516	170,918	9,807	6.1	2,260	(23)	7,547	(77)
2517	180,074	9,156	5.4	2,141	(23.4)	7,015	(76.6)
2518	188,813	8,739	4.9	2,342	(26.8)	6,397	(73.2)
2519	198,649	9,836	5.0	2,379	(24.2)	7,457	(75.8)
2515 - 2519		37,538	4.7	9,122	24.3	28,416	75.7

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง จะเห็นได้ว่า ในปี 2512 นั้น การเพิ่มของประชากรเป็นผลมาจากการเพิ่มโดยธรรมชาติ ร้อยละ 48.9 และเพิ่มโดยการอพยพสุทธิร้อยละ 51.1 หรือในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน และการเพิ่มโดยวิธีก้าวรตามธรรมชาติ ก็เริ่มมีบทบาทน้อยลงทุกที จนในปี 2515 การเพิ่มตามธรรมชาติมีเพียงร้อยละ 26.1 และเพิ่มโดยการอพยพสุทธิถึงร้อยละ 73.9 และกระทั่งในปี 2519 การเพิ่มโดยธรรมชาติก็มีบทบาทลดลงอีกเหลือเพียงร้อยละ 24.2 และเพิ่มโดยการอพยพสุทธิถึงร้อยละ 75.8 จึงกล่าวได้ว่า การเพิ่มของประชากรส่วนใหญ่ถึงร้อยละ ประมาณ 75 มาจากการอพยพสุทธิ

เมื่อพิจารณาสัดส่วนของการอพยพประชากรจังหวัดสมุทรปราการทั้งย้ายเข้า ย้ายออก และอพยพสุทธิ จะปรากฏดังนี้

ตาราง 8 แสดงสัดส่วนการย้ายเข้าและออกอำเภอต่างๆ จังหวัดสมุทรปราการ ปี 2517

	ย้ายเข้า		ย้ายออก		อพยพสุทธิ	
	จำนวนคน	%	จำนวนคน	%	จำนวนคน	%
จังหวัดสมุทรปราการ	15,746	100	8,973	100	6,773	100
อำเภอเมืองสมุทรปราการ	8,155	51.8	3,702	41.3	4,453	65.7
อำเภอพระประแดง	6,137	39	2,700	30.1	3,437	50.7
อำเภอบางพลี	1,037	6.9	1,629	18.2	- 542	- 8.0
อำเภอบางบ่อ	367	2.3	942	10.5	- 575	- 8.5

ที่มา : ทะเบียนราษฎร์ งานปกครอง สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ

เดือนมกราคม - มิถุนายน 2517

จะเห็นได้ว่า อำเภอเมืองสมุทรปราการมีผู้อพยพเข้าและออกมากที่สุด รองลงมาคือ อำเภอพระประแดง บางพลี และบางบ่อ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงการอพยพสุทธิของประชากร ปรากฏว่าร้อยละ 65.7 ของผู้อพยพสุทธิเข้าสู่อำเภอเมืองสมุทรปราการ รอง

# การศึกษากการเปลี่ยนแปลง ของ อ.เมือง สมุทรปราการ

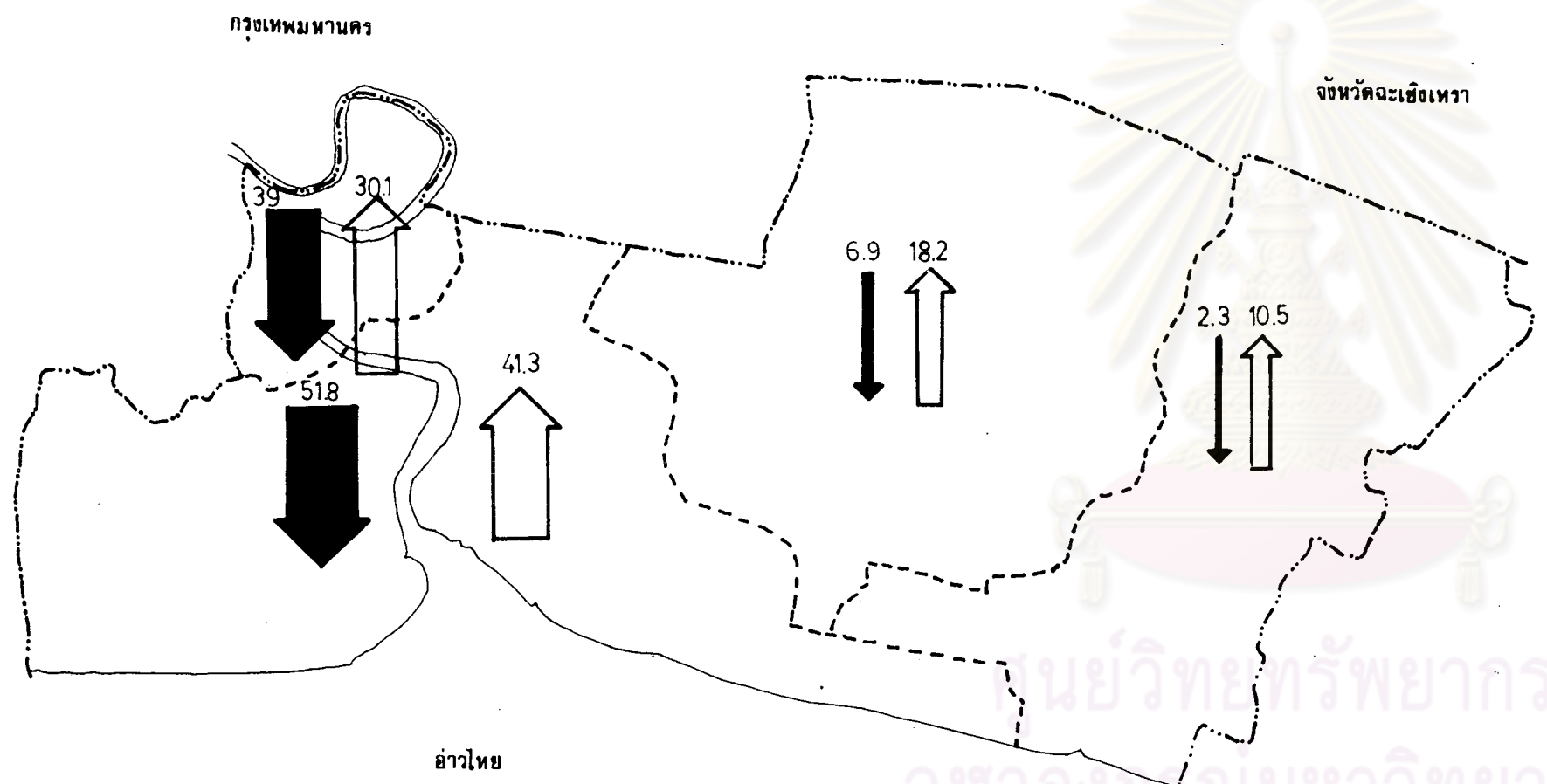
อ.ที่ปรึกษา ผศ. อธิชัย กำภู ณ อยุธยา  
นิสิต นล.ปราณี นันทเสนามาตร์

A 935198

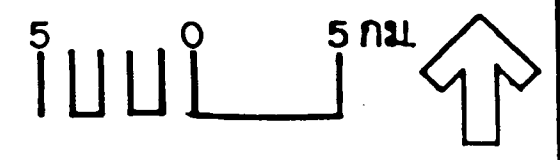
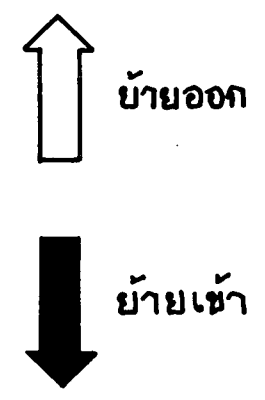
แผนผังเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แสดง สัดส่วนการย้ายเข้าและออกอำเภอต่าง ๆ จังหวัดสมุทรปราการ ปี 2517



แผนที่ 16

ที่มา :

ลงมาคือ อำเภอพระประแดง ส่วนอำเภอบางพลีและบางมอญนั้น มีผู้อพยพออกมากกว่าเข้า คิดเป็นสัดส่วน - 8.0 และ - 8.5 ของผู้อพยพสุทธิของจังหวัด จึงกล่าวได้ว่า ประชากรที่อพยพเข้าสู่จังหวัดสมุทรปราการนั้น มากกว่าครึ่งหนึ่งอพยพเข้าสู่อำเภอเมืองสมุทรปราการ

### ทิศทางของการอพยพ

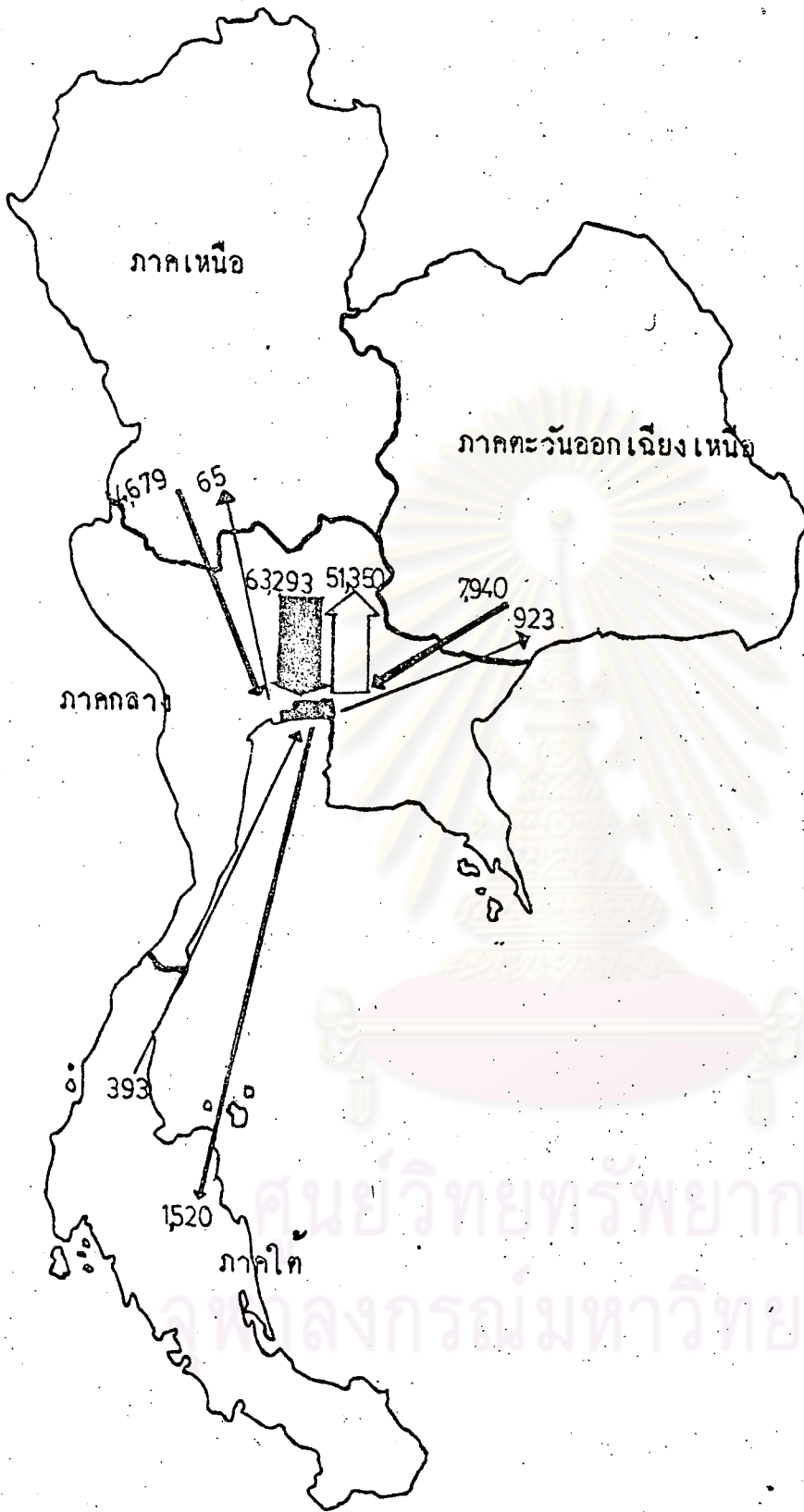
ดังที่ทราบกันแล้วว่า ประชากรที่อพยพเคลื่อนย้ายนั้น ส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน ซึ่งพื้นที่ที่เป็นจุดหมายปลายทางนั้น มักเป็นพื้นที่ที่มีปัจจัยดึงดูด ในด้านแรงงาน รายได้ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และในขณะเดียวกัน สภาพความขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ และที่ทำกินในท้องถิ่นเดิม ก็เป็นปัจจัยผลักดันให้แรงงานเดินทางออกจากท้องถิ่นเดิมเพื่อไปแสวงโชคยังพื้นที่ที่มีแรงดึงดูดดังกล่าวแล้ว

เมื่อกล่าวถึงแรงดึงดูด และแรงผลักดันให้เกิดการอพยพของประชากรแล้ว ต่อไปจะได้พิจารณาถึงจังหวัดสมุทรปราการว่า มีแรงดึงดูดประชากรในภาคใดมากที่สุด และจะเกี่ยวข้องกับภาคใดสามารถดึงดูดประชากรสมุทรปราการให้อพยพไปได้มากที่สุด ดังตาราง

ตาราง 9 แสดงทิศทางการอพยพของประชากร เข้าและออกจังหวัดสมุทรปราการ ปี 2513

ภาค	อพยพเข้า		อพยพออก		อพยพสุทธิ	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ภาคเหนือ	4,679	5.7	65	.1	4,614	16.5
ภาคกลาง	63,293	77.4	51,350	95.3	11,943	42.6
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	7,940	9.7	923	.2	7,017	25.12
ภาคใต้	393	.5	1,520	2.8	-1,127	-4.0
ต่างประเทศ	5,444	6.7	-	-	5,444	19.5
รวมจังหวัดสมุทรปราการ	81,749	100	53,858	100	27,891	100

ที่มา : สำนักนโยบายประชากร และเกษะ จังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2513



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 17

แสดงทิศทางและจำนวนการอพยพของประชากร เข้าและออก

จังหวัดสมุทรปราการ ปี 2513

ประชากรที่อพยพเข้าจังหวัดสมุทรปราการนั้น ร้อยละ 77.4 มาจากภาคกลาง รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 9.7 ที่เหลือเป็นผู้ที่อพยพมาจากต่างประเทศ ภาคเหนือและภาคใต้ น้อยที่สุด แสดงว่า ภาคใต้มีแหล่งงานและเศรษฐกิจค่อนข้างดี ประชากรจึงอพยพออกน้อย หรือมีปัจจัยผลักดันให้เดินทางออกจากท้องถิ่นน้อย ส่วนการอพยพออกจากจังหวัดสมุทรปราการนั้น ปรากฏว่า ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 95.3 อพยพไปยังจังหวัดในภาคกลาง รองลงมาคืออพยพไปภาคใต้ และมีเพียงส่วนน้อยที่ไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ซึ่งอาจจะเป็นการอพยพกลับบ้านเกิดเมืองนอนของแรงงาน เมื่อพิจารณาถึงจำนวนผู้อพยพสุทธิ มีข้อน่าสังเกตว่าจังหวัดสมุทรปราการรับประชากรจากภาคกลางมากที่สุด รองลงมาคือ ประชากรจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ส่วนภาคใต้นั้น เป็นภาคเดียวที่จังหวัดสมุทรปราการต้องเสียเปรียบด้านประชากร เพราะค่าการอพยพเป็นลบ แสดงว่าประชากร จังหวัดสมุทรปราการอพยพไปยังภาคใต้มากกว่าประชากรภาคใต้ อพยพเข้าสู่สมุทรปราการ

### สรุปการเปลี่ยนแปลงด้านประชากร

อำเภอเมืองสมุทรปราการมีประชากรมากที่สุดในจังหวัด และมีประชากรอพยพเข้ามามากที่สุดด้วย โดยตำบลที่มีประชากรขนาดใหญ่ที่สุดคือ ตำบลปากน้ำ สำโรงเหนือ บางเมืองและท้ายบ้าน ซึ่งเป็นตำบลในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลบางส่วน ตำบลที่มีประชากรน้อยที่สุดคือ ตำบลปากคลองบางปลากด บางปูและแพรกษา นอกจากนี้ตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงจำนวนมากที่สุดคือ ตำบลปากน้ำ แต่เมื่อเทียบอัตราของการเปลี่ยนแปลงแล้ว ปรากฏว่าตำบลสำโรงเหนือและบางเมืองมีการเปลี่ยนแปลงสูงกว่าตำบลปากน้ำ แสดงให้เห็นว่า ตำบลปากน้ำเริ่มจะอิ่มตัวแล้ว และประชากรก็มีการกระจายตัวดีขึ้น โดยกระจายไปยังส่วนอื่น ๆ ของอำเภอด้วย อนึ่ง ประชากรอำเภอเมืองจะหนาแน่นบริเวณที่ติดกับกรุงเทพมหานคร ลงมาทางใต้ บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาอันได้แก่ ตำบลปากน้ำ สำโรงเหนือ บางโปรง บางควน ท้ายบ้าน และบางเมือง ตามลำดับ ซึ่งเป็นบริเวณเศรษฐกิจของอำเภอ มีประชากรอพยพเข้าสู่บริเวณนี้มาก เพราะปรากฏว่าการเพิ่มของประชากรนั้น 75% มาจากการอพยพเข้า และส่วนใหญ่ของผู้อพยพเข้านั้นอยู่ในวัยแรงงาน



ซึ่งแน่นอนย่อมต้องอพยพไปยังที่ ๆ มีแหล่งงานและมีรายได้ดี ซึ่งค่าจ้างที่มีประชากรหนาแน่น ดังกล่าวนี้เป็นค่าจ้างที่มีแหล่งงานด้านโรงงานอุตสาหกรรมและการบริการมาก แสดงว่า อำเภอมืองสมุทรปราการมีความเจริญแผ่ไปรอบ ๆ ศูนย์กลางเดิมคือปากน้ำ ทำให้ประชากรไม่แออัดบริเวณปากน้ำแห่งเดียวอีกต่อไป

### สภาพทางเศรษฐกิจกับการเปลี่ยนแปลง

การพิจารณาโครงสร้างทางเศรษฐกิจนั้น พิจารณาได้จากโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัด โดยพิจารณาเศรษฐกิจพื้นฐานของจังหวัดเทียบกับภาค เพื่อทราบว่ามีการสร้างเศรษฐกิจเป็นแบบใด จากนั้นก็พิจารณาโครงสร้างผลิตภัณฑ์จังหวัดว่ามีการเปลี่ยนแปลงในสาขาผลิตภัณฑ์ใด และมีการประกอบอาชีพเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เพื่อทราบว่า มีลักษณะเป็นชุมชนเกษตรหรืออุตสาหกรรม

### เศรษฐกิจพื้นฐานของอำเภอมืองสมุทรปราการ (Economic Base)

เศรษฐกิจพื้นฐานของจังหวัด คือ เศรษฐกิจที่เด่นเมื่อเทียบกับเศรษฐกิจของภาค เป็นเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้แก่จังหวัดและภาคโดยส่วนรวมด้วย โดยเศรษฐกิจพื้นฐานนี้ แบ่งออกเป็นเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก เศรษฐกิจเพื่อการส่งออก เศรษฐกิจเพื่อการนำเข้า และเศรษฐกิจบริการ โดยนำแรงงานในกิจกรรมต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกับแรงงานของภาค วิธีที่นิยมใช้คือ Location Quotient (L.Q.)<sup>1</sup> ซึ่ง L.Q. เป็นวิธีพิจารณาค่าความชำนาญของแรงงานในจังหวัด ถ้าค่า L.Q. มากกว่า 1 แสดงว่ากิจกรรมนั้น ๆ เป็นกิจกรรมส่งออก เป็นกิจกรรมเด่น และเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานของจังหวัด ถ้าค่า L.Q. เท่ากับ 1 แสดงว่ากิจกรรมนั้น ๆ เป็นกิจกรรมที่ให้บริการเฉพาะในจังหวัดเท่านั้น และถ้าค่า L.Q. น้อยกว่า 1 แสดงว่ากิจกรรมนั้น ๆ ไม่มีความชำนาญหรือความเด่นเลย จำต้องรับบริการจากบริเวณใกล้เคียงหรือเป็นกิจกรรมนำเข้านั่นเอง (รายละเอียดการหา L.Q. กล่าวไว้ในบทที่ 3 หน้า

<sup>1</sup> ประพันธ์ เสวคนันท์, เศรษฐศาสตร์ภูมิภาค, หน้า 156-166.

เมื่อนำตัวเลขแรงงานตามสาขาเศรษฐกิจต่าง ๆ และแรงงานรวมของจังหวัด และของภาคกลางมาเข้าสู่ตราหา L.Q. แล้ว จะปรากฏเศรษฐกิจที่เป็นพื้นฐาน บริการ และการนำเข้า ดังต่อไปนี้ (ดูตาราง ประกอบ)

ตาราง 11 แสดงค่า L.Q. ของแรงงานตามสาขาการประกอบอาชีพของ จังหวัดสมุทรปราการปี 2513

แรงงานตามสาขาการประกอบอาชีพ	แรงงานจังหวัด สมุทรปราการ	แรงงาน ภาคกลาง	ค่า L.Q.
รวมทุกสาขาอาชีพ	131,357	1,308,283	
ขั้นที่ 1	50,070	882,050	.56
เกษตรกรรม	50,070	882,050	.56
ขั้นที่ 2	40,286	150,705	2.59
การขุดแร่โลหะ-อโลหะ	1,427	14,116	1
อุตสาหกรรมการผลิต	32,038	104,761	3.04
- อาหาร เครื่องดื่ม ยาสูบ	3,219	26,571	(.4)
- สิ่งทอ เสื้อผ้า หนัง	2,964	20,123	(.48)
- การแปรรูปไม้ เครื่องเรือน	1,131	12,349	(.3)
- กระดาษ และการพิมพ์หนังสือ	465	1,990	(.76)
- เคมีภัณฑ์ ยาง พลาสติก	1,223	3,281	(1.22)
- ผลิตภัณฑ์จากแร่โลหะ	1,017	15,123	(.22)
- ทำโลหะและผลิตภัณฑ์จากโลหะ	6,538	15,962	(1.34)
- อุตสาหกรรมเบ็ดเตล็ด	351	2,487	(.46)
การก่อสร้าง ขอมแซม รื้อถอน	5,686	28,210	2
การไฟฟ้า ประปา	1,135	3,618	3.12



ตาราง ๕1 แสดงค่า L.Q. ของแรงงานตามสาขาการประกอบอาชีพของ  
จังหวัดสมุทรปราการ ปี 2513 (ต่อ)

แรงงานตามสาขาการประกอบอาชีพ	แรงงานจังหวัด สมุทรปราการ	แรงงาน ภาคกลาง	ค่า L.Q.
ชั้นที่ 3	41,001	275,528	1.48
การพาณิชย์	14,704	100,407	1.57
- ค้าส่ง ค้าปลีก	14,409	99,011	(1.11)
- ธนาคาร	295	1,396	(1.45)
การขนส่งและคลังสินค้า	4,981	28,874	1.72
การบริการ	18,570	131,956	1.4
อื่น ๆ	2,746	14,291	1.9

จากตาราง เมื่อแบ่งโครงสร้างการประกอบอาชีพของแรงงานออกเป็น 3  
ชั้น คือ ชั้นที่ 1 การเกษตรกรรม ชั้นที่ 2 การอุตสาหกรรม และชั้นที่ 3 การบริการ ซึ่ง  
เศรษฐกิจที่จะเป็นฐานของจังหวัดนั้น ต้องมีค่า L.Q. มากกว่า 1 ปรากฏว่าเศรษฐกิจที่  
จัดเป็นเศรษฐกิจฐานของจังหวัดคือ เศรษฐกิจชั้นอุตสาหกรรมและบริการ เพราะมีค่า  
L.Q. = 2.59 และ 1.48 ตามลำดับ แต่การเกษตรกรรมนั้นจัดเป็นเศรษฐกิจนำเข้า  
เพราะมีค่า L.Q. น้อยกว่า 1 คือมีเพียง .56 เท่านั้น ซึ่งเศรษฐกิจทั้ง 3 ชั้นนี้ไ้รวม  
กิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก. เศรษฐกิจชั้นที่ 1 การเกษตรกรรม เป็นกิจกรรมที่นำเข้า คือกิจกรรมที่  
มีทำกันน้อยเมื่อเทียบกับภาคกลาง ควบเหตุที่ภาคกลาง เป็นแหล่งเกษตรกรรมใหญ่ของ  
ประเทศ และมีค่าทางเศรษฐกิจสูง ในขณะที่จังหวัดสมุทรปราการ มีโครงสร้างการเกษตร  
กรรมไม่เด่นมาก ทำให้เมื่อเทียบกับภาคแล้ว จึงมีค่าความชำนาญต่ำ และต้องอาศัยผลผลิต  
จากภาค การเกษตรกรรมของจังหวัดสมุทรปราการ จึงมีค่า L.Q. เพียง 0.56

การเกษตรกรรมนั้น ประกอบด้วย การกลีกรรรม การปลุ่ศัศัว และการประมง โดยมีสัดส่วนผลิตภัณฑและผู่ประกอบการ ดังนี้คือ

	ผลิต (%)	ผู่ประกอบการ (%)
กลีกรรรม	16	57.1
ปลุ่ศัศัว	13	14.3
ประมง	71	28.6

จะเห็นได้ว่า ประชากร เกษตรมากกว่าครึ่งหนึ่ง ทำการกลีกรรรม รองลงมา คือ ทำการประมง และปลุ่ศัศัว ในขณะที่ผลิตส่วนใหญ่ได้จากการประมง ส่วนผลิตจากการกลีกรรรม และปลุ่ศัศัว นั้น ใกล้เคียงกัน ประมาณ 15% จึงเห็นได้ว่า การประมง เป็นอาชีพที่หารายได้สูง ในขณะที่กลีกรมีรายได้จากการกลีกรรรมต่ำมาก

การกลีกรรรม จังหวัดสมุทรปราการมีเนื้อที่รวม 583,750 ไร่ ในปี 2518 มีเนื้อที่ถือครองการ เกษตร 353,928 ไร่ - 60.6% โดยแบ่งออกเป็นเนื้อที่เพาะปลูกต่าง ๆ ดังนี้ คือ

	ไร่	%
ทำนาข้าว	296,464	84.5
ทำสวน	32,000	9.1
พืชไร่, พืชผัก	2,420	.7
นาปลานากุ้ง	20,000	5.7
รวมเนื้อที่ไร่ประโยชน์	350,884	100.0

พื้นที่ถือครองการ เกษตรนั้น ร้อยละ 84.5 ใช้ในการทำนา 9.1% ทำสวน 5.7% ทำนาปลานากุ้ง และมีเพียง .7% ทำพืชไร่และพืชผัก

จะเห็นได้ว่าเนื้อที่ส่วนใหญ่ใช้ในการทำนา จึงนำสัดส่วนการใช้พื้นที่ทำนาในอำเภอต่าง ๆ มาแสดง เพื่อทราบว่า มีการทำนาในอำเภอใดมากที่สุด ดังนี้คือ

	ครอบครั้ว	%	พื้นที่	%
อ. เมืองสมุทรปราการ	1,034	11.7	40,685	13.7
อ. พระประแดง	685	7.7	2,000	.7
อ. บางพลี	4,344	49.0	155,623	52.5
อ. บางบ่อ	2,797	31.6	98,156	33.1
รวม	8,860	100.0	296,464	100.0

อำเภอที่มีการทำนามากที่สุดคือ อำเภอบางพลี และบางบ่อ ทั้ง 2 อำเภอรวมกันมีการทำนามากกว่า 80% ของทั้งอำเภอ โดยเฉพาะอำเภอบางพลีมีมากกว่า 50% ส่วนอำเภอเมืองสมุทรปราการมีการทำนาเล็กน้อย ประมาณ 10% เศษ และอำเภอพระประแดงมีน้อยมากเพียง 8% ของกสิกรทั้งอำเภอในเนื้อที่ .7% เท่านั้น

อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีเนื้อที่ทำนา 13.7% ของทั้งจังหวัด ในเนื้อที่ 40,685 ไร่ โดยตำบลบางเมืองมีเนื้อที่ทำนามากที่สุด ถึง 5,535 ไร่ รองลงมาคือ ตำบลสำโรงเหนือ ทำนาในเนื้อที่ 4,926 ไร่ และตำบลแพรกษา 4,160 ไร่ ตำบลแหลมฟ้าผ่า 3,135 ไร่ ตำบลนาเกลือ 2,970 ไร่ และในตำบลคลองบางปลากด 2,430 ไร่ รวมเนื้อที่ทำนาจริง 23,156 ไร่ = 56.9% ของเนื้อที่ถือครองทำนา แสดงว่ายังมีเนื้อที่อีกเกือบครึ่งหนึ่งที่ไถปล่อยพักไว้ และใช้ประโยชน์อย่างอื่น

การทำพืชไร่และพืชผัก ปรากฏว่าจังหวัดสมุทรปราการ มีพื้นที่ปลูกพืชสวนครัว 2,420 ไร่ ปลูกพืชผลไม้อื่น 32,000 ไร่ และปลูกมะพร้าวมากที่สุด โดยเฉพาะอำเภอเมืองสมุทรปราการ มีพื้นที่ปลูกมะพร้าว 15,263 ไร่ = 47.7% ของเนื้อที่ปลูกมะพร้าวทั้งจังหวัด โดยตำบลที่ปลูกมากคือ ตำบลบางโปรง และบางควน และมีปลูกทั่วไปทุกตำบล จึงเห็นได้ว่าพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของอำเภอเมืองสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรปราการ ก็คือมะพร้าว

การปศุสัตว์ ในจังหวัดสมุทรปราการยังมีทำกันน้อย ทั้งนี้เพราะขาดทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ สัตว์ที่เลี้ยงส่วนใหญ่จึงเป็นสัตว์ใช้งาน และสัตว์เป็นอาหาร อาทิ โค กระบือ สุกร

และสัตว์ปีกพวก เป็ด ไก่ เป็นต้น ซึ่งมีเลี้ยงในอำเภอต่าง ๆ ดังนี้ คือ

อำเภอ	สุกร		โค		กระบือ	
	ครัวเรือน	จำนวนตัว	ครัวเรือน	จำนวนตัว	ครัวเรือน	จำนวนตัว
รวม	423	8,085	10	75	829	1,828
อ. เมืองสมุทรปราการ	60	4,507	1	15	140	329
อ. บางบ่อ	264	2,651	4	18	169	431
อ. บางพลี	68	393	2	6	508	1,037
อ. พระประแดง	31	534	3	36	12	31

สุกร เป็นสัตว์ที่มีการเลี้ยงมากที่สุด โดยเฉพาะในอำเภอเมืองสมุทรปราการ มีมากกว่าครึ่งหนึ่งของที่เลี้ยงทั้งจังหวัด แต่มีผู้เลี้ยงเพียง 60 ราย ในขณะที่ อำเภอ บางบ่อมีสุกร 2,651 ตัว แต่มีผู้เลี้ยงถึง 264 ราย จึงแสดงให้เห็นว่า อำเภอเมืองสมุทรปราการมีผู้เลี้ยงสุกรรายใหญ่ เป็นส่วนมาก โดยตำบลที่เลี้ยงโคแก่ สำโรงเหนือ ท้ายบ้าน แพรกษา และบางปูใหม่ โดยครัวเรือนที่ทำการเลี้ยงสุกร จำนวนมาก ขนาด 100 ตัวขึ้นไป มักอยู่ในตำบลสำโรงเหนือ ท้ายบ้าน และบางปูใหม่

ส่วนการเลี้ยงโค และกระบือนั้น ยังมีน้อยอยู่ เพราะขาดทุนงู้นในการเลี้ยง สัตว์ ทำให้การให้อาหารลำบากและสิ้นเปลืองมาก โดยเฉพาะกระบือจะมีเลี้ยงในบริเวณที่มีการทำนา เช่นในอำเภอบางพลี และบางบ่อ ส่วนอำเภอเมืองสมุทรปราการก็มีเลี้ยงพอสมควร

ส่วนสัตว์ปีก พวกเป็ด ไก่ มีเลี้ยงเป็นจำนวนมาก โดยบริษัท เจริญโภคภัณฑ์ ซึ่งมีสาขาทั่วประเทศ ตั้งอยู่อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีการเลี้ยงมาก และส่งตลาดต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น สิงคโปร์

สรุปการปลูสัตว์ ในอำเภอเมืองสมุทรปราการนั้น เป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้แก่ผู้เลี้ยงมาก แต่ทั้งนี้ก็มีปัญหาว่า ผู้เลี้ยงรายย่อยจะถูกตัดราคา และค่าใช้จ่ายสูง ทำให้ผู้เลี้ยงรายย่อยต้องลดน้อยลง เหลือแต่ผู้เลี้ยงรายใหญ่ ๆ เลี้ยงเป็นอุตสาหกรรม ทั้งนี้ผลผลิตจากการปลูสัตว์นั้น กำลังเป็นที่ต้องการของตลาดเพิ่มขึ้นทุกขณะ เพราะมีการขยายตัวของประชากรสูง ทำให้ต้องการอาหารบริโภคสูงขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ตลาดรับสินค้าประเภทนี้ก็มีมากทั้งกรุงเทพฯ และต่างประเทศ โดยเฉพาะสัตว์พวกสุกร เป็ด ไก่ กำลังเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศ ทำให้การปลูสัตว์ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ในปี 2519 มีสุกรถึง 43,543 ตัว ในขณะที่มีกระบือ 3,490 ตัว โค 401 ตัว แพะ 85 ตัว และแกะ 18 ตัว ส่วนสัตว์ปีกนั้นมีเลี้ยงมากที่สุดคือ มีไก่ 387,644 ตัว เป็ด 236,144 ตัว และห่าน 35,049 ตัว โดยมีอำเภอเมืองสมุทรปราการเป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ

การประมง จังหวัดสมุทรปราการ มีการทำประมงทั้งประมงน้ำเค็มและน้ำจืด เป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้แก่จังหวัดและมีทำกันมาก โดยอำเภอที่มีการทำประมงมากที่สุดคือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ

การประมงน้ำเค็ม คือการจับปลาในทะเลโดยทำกันในน่านน้ำสาธารณะเนื้อที่ประมาณ 405 ตารางกิโลเมตร (253,125 ไร่)

การประมงน้ำจืด มีทำกันทั่วไปตามลำคลองต่าง ๆ ในอำเภอบางพลี มีผู้เลี้ยงปลา 1,319 ราย ในเนื้อที่ 46,337 ไร่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ 669 ราย ในเนื้อที่ 31,187 ไร่ และอำเภอบางบ่อ 270 ราย เนื้อที่ 8,646 ไร่ นิยมเลี้ยงปลาในนาข้าว มีการชุกบ่อเลี้ยงปลา ทำรายได้ให้แก่ผู้เลี้ยงในอัตราสูง โดยเฉพาะอำเภอเมืองสมุทรปราการ มีการเปลี่ยนพื้นที่ทำนาเป็นนาปลามาก โดยมีตำบลที่ทำนาปลาเรียงตามลำดับดังนี้ คือ

	ราย	พื้นที่(ไร่)	%
ต.แพรงษา	341	16,696	53.5
ต.บางปู่ใหม่	90	4,914	15.8
ต.บางปู่	94	3,663	11.7
ต.ท่ายบาน	71	3,263	10.5
ต.บางเมือง	73	2,651	8.5
รวม	669	31,187	100.0

ตำบลที่มีการทำนาปลามากที่สุด คือ ตำบลแพรงษา มีทำในเนื้อที่ 16,696 จากเนื้อที่ทั้งสิ้น 31,187 คิดเป็น 53.5% ทั้งนี้ เพราะมีเนื้อที่ในการทำนาข้าวมาก และนิยมขุดบ่อเลี้ยงปลาในนาข้าว ทำให้มีนาปลามากด้วย รองลงมาคือ ตำบลบางปู่ใหม่ มีทำในเนื้อที่ 4,914 ไร่ คิดเป็น 15.8% รองลงมาคือ ตำบลบางปู่ ท่ายบาน และ บางเมือง ซึ่งเป็นตำบลที่อยู่ติดทะเล และมีลำคลองมาก

การทำนาทุ่ง มีเฉพาะในอำเภอเมือง สมุทรปราการแห่งเดียว มีทำกันเนื้อที่ 26,012 ไร่ ผู้เลี้ยงกุ้ง 604 ราย โดยมีทำกันในตำบลต่าง ๆ ดังนี้

	ราย	พื้นที่(ไร่)	%
ต.นาเกลือ	324	14,422	55.4
ต.แหลมฟ้าผ่า	266	10,359	39.8
ต.บางปู	14	1,231	4.7
รวม	604	26,012	100.0

จะเห็นได้ว่า ตำบลนาเกลือ มีการทำนาทุ่งมากที่สุด ในเนื้อที่ 14,422 ไร่ = 55.4% รองลงมาคือ ตำบลแหลมฟ้าผ่า มีเนื้อที่ 10,359 ไร่ = 39.8% และมีทำกันเล็กน้อยในตำบลบางปู 1,231 ไร่ = 4.7%



ตาราง 1.2 แสดงจำนวนราย ตามสาขาการผลิตที่ต่อเนื่องจากผลผลิตทางเกษตรกรรม อำเภอเมืองสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2506

เขตการปกครอง	การผลิตต่อเนื่องกับ การเพาะปลูก		การผลิตต่อเนื่องกับ การประมง		การผลิตต่อเนื่องกับ การปศุสัตว์	
	โรงสี ข้าว	น้ำตาล โตนด	กะปิ, น้ำปลา	กุ้งแห้ง, เกลือ	อาหาร สัตว์	หมักหนึ่ง สัตว์
สำโรงเหนือ	5					
บางเมือง	1					
ท้ายบ้าน	1		2			33
ในคลองบางปลากด		329				
แหลมฟ้าผ่า			16	1		
นาเกลือ				131		
บางปูใหม่	1	4	4		1	21
แพรกษา	1					
บางควน		118				
ปากคลองบางปลากด	1	156				
บางปู	2	3	2			
บางโพรง	1	208				
ปากน้ำ (ในเขต)						
จังหวัดสมุทรปราการ	13	818	24	132	1	54

ที่มา: กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, กระทรวงอุตสาหกรรม, สถิติขั้นมูลฐาน  
ของอุตสาหกรรมปี พ.ศ. 2506, หน้า

อนึ่ง เมื่อพิจารณาถึงผลผลิตจากการเกษตรกรรม ทั้งจากการทำนา ทำสวน การปศุสัตว์ และการประมง ที่มีทำกันในตำบลต่าง ๆ ของอำเภอเมืองสมุทรปราการ จะเห็นได้ว่า ผลผลิตเกษตรกรรม ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมการผลิตขึ้น โดยพิจารณาเป็นประเภท ๆ ไปดังต่อไปนี้

### การผลิตที่ต่อเนื่องกับการเพาะปลูก

1. การทำนา มีทำมากในตำบลบางเมือง สำโรงเหนือ แพรกษา แหลมฟ้าฉานนาเกลือ และในคลองบางปลากดตามลำดับ และในปี 2506 มีโรงสีข้าวในตำบลต่าง ๆ ดังนี้ คือ สำโรงเหนือ 5 แห่ง บางปู 1 แห่งและท้ายบ้าน บางโปร้ง บางเมือง ปากคลอง บางปลากด แพรกษาและบางปูใหม่ ตำบลละ 1 แห่ง รวมทั้งสิ้น 13 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่ จะอยู่ในตำบลที่มีการปลูกข้าวมาก โดยเฉพาะตำบลสำโรงเหนือมีมากเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพราะ สำโรงเหนือ เป็นตำบลที่มีเศรษฐกิจดี และเป็นศูนย์กลางชุมชน และมีการคมนาคมสะดวก สบาย ทำให้มีการลงทุนมาก

2. การทำน้ำตาลโตนดจากมะพร้าว มีผู้ประกอบการมากที่สุดกว่าการผลิตอย่างอื่นกล่าวคือ มี โรงทำน้ำตาลจากมะพร้าว ถึง 818 แห่ง ทั้งนี้เพราะมะพร้าวเป็นพืชที่ปลูกมากที่สุด ในอำเภอเมืองสมุทรปราการ โดยปลูกมากในตำบลบางโปร้ง บางควน แพรกษา ปากคลองบางปลากด ในคลองบางปลากด บางปูใหม่ และมีปลูกในทุกตำบล แต่ตำบลที่มีการทำน้ำตาลมากนั้น เรียงตามลำดับดังนี้คือ ตำบลในคลองบางปลากด มีโรงทำน้ำตาล 329 แห่ง ซึ่งมากที่สุด ในอำเภอรองลงมาคือตำบลบางโปร้ง ปากคลองบางปลากด บางควน และบางปูใหม่

### การผลิตที่ต่อเนื่องกับการปศุสัตว์

1. การผลิตเกี่ยวกับอาหารสัตว์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีโรงทำอาหารสัตว์ เพียงแห่งเดียวในตำบลบางปูใหม่ ทั้งนี้เพราะตำบลบางปูใหม่เป็นตำบลที่มีการทำปศุสัตว์มากของอำเภอ

2. การฟอกหมักหนัง อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีโรงฟอกหนังถึง 44 แห่ง โดยอยู่ในตำบลบางปูใหม่ 21 แห่ง และ ตำบลบ้าน 33 แห่ง ทั้งนี้อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีการเลี้ยงโค และกระบือน้อย แต่เหตุที่มีโรงฟอกหนัง จำนวนมากนี้ มิใช่เพราะมีวัตถุดิบ ในอำเภอมาก หากแต่เป็นนโยบายของรัฐบาล เพราะในปี 2502 ได้ย้ายโรงงานฟอกหนัง จากกรุงเทพฯ บริเวณคลองเตยให้ออกมาสู่อำเภอเมืองสมุทรปราการ บริเวณตำบลบ้านและ บางปูใหม่ จึงทำให้มีโรงฟอกหนังในตำบลทั้ง 2 จำนวนมาก

### การผลิตที่ต่อเนื่องกับการประมง

1. การทำกะปิ น้ำปลา มีทำกันในตำบลแหลมฟ้าผ่ามากที่สุด รองลงมาคือ บางปูใหม่ ตำบลบ้าน และบางปู ซึ่งเป็นตำบลที่มีการทำประมงน้ำจืด คือทำนาปลามากที่สุดในอำเภอเมืองสมุทรปราการ

2. การทำเกลือและกุ้งแห้ง มีทำใน 2 ตำบล คือ ตำบลนาเกลือ มีการทำ เกลือทะเล 127 แห่ง กุ้งแห้ง 4 แห่ง คนงานรวม 3,438 คน ส่วนตำบลแหลมฟ้าผ่ามี การทำเกลือทะเล 1 แห่ง คนงาน 100 คน ซึ่งตำบลทั้ง 2 นี้เป็นตำบลที่มีการทำนาเกลือ และนากุ้งมากที่สุดของอำเภอเมืองสมุทรปราการ

การเกษตรกรรมในอำเภอเมืองสมุทรปราการ ทำให้เกิดการผลิตเพื่อให้สามารถ เก็บรักษาผลผลิตไว้ได้นาน ซึ่งการผลิตเหล่านี้ เป็นการผลิตภายในครัวเรือน ใช้คนน้อย และใช้เครื่องจักรน้อย หรือไม่ใช้เลย ทำให้ไม่ไค้ขึ้นทะเบียนเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งการสำรวจหรือสถิติของกรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม จะไม่รวมการ ผลิตเหล่านี้เข้าไปด้วย ยกเว้นโรงฟอกหนัง ผลิตอาหารสัตว์ และทำน้ำปลา บางแห่งที่มี คนทำงานมากขึ้นและใช้เครื่องจักรมากขึ้นจนอยู่ในข่ายที่จะขึ้นทะเบียนเป็นโรงงานอุตสาหกรรมได้

ข. เศรษฐกิจขั้นที่ 2 การอุตสาหกรรม การอุตสาหกรรมจัดเป็นเศรษฐกิจส่งออกของจังหวัด เป็นกิจกรรมที่มีค่า L.Q. สูงที่สุดของจังหวัด คือมีค่า L.Q.=2.59 โดย ประกอบด้วย การขุดแร่ การก่อสร้าง การผลิต หรือ อุตสาหกรรมโรงงานและการไฟฟ้า

ประปา กิจกรรมที่มีค่า L.Q. สูงที่สุด คือ การไฟฟ้า ประปา ทั้งนี้เพราะจังหวัดสมุทร-  
ปราการมีบริการไฟฟ้า ประปา คอนข้างจะทั่วถึง กล่าวคือ มีมากกว่าจังหวัดอื่น เมื่อเทียบกับภาคแล้ว ทำให้มีค่า L.Q. สูงมาก แสดงว่า มีความได้เปรียบกว่าของภาค

กิจกรรมที่มีค่า L.Q. รองจากการไฟฟ้า ประปา คือ อุตสาหกรรมโรงงาน มีค่า L.Q. เท่ากับ 3.04 ทั้งนี้เพราะ จังหวัดสมุทรปราการ มีโรงงานมากที่สุดในภาคกลาง รองจากกรุงเทพฯ ทำให้เป็นศูนย์กลางสำคัญทางด้านโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งการผลิตของจังหวัดที่มีความได้เปรียบกว่าภาค คือ อุตสาหกรรมที่มีค่า L.Q. เกิน 1 นั้น มี 2 ชนิด คือ การผลิตโลหะ และผลิตภัณฑ์จากโลหะ และเคมีภัณฑ์ ยาง พลาสติก ซึ่งเป็นการผลิตที่จัดเป็นสินค้าประเภททุน โดย walter Hoffmann ได้แบ่งประเภทอุตสาหกรรม การผลิตออกเป็นสินค้าประเภทบริโภคและสินค้าประเภททุนโดยชุมชนใดที่มีการผลิตสินค้าเพื่อบริโภคเป็นส่วนใหญ่ นั้น จะถือว่าเป็นชุมชนเกษตรกรรมอยู่ ส่วนชุมชนใดที่มีการผลิตสินค้าประเภททุนเป็นสำคัญนั้น จะเป็นชุมชนอุตสาหกรรม โดยจำแนกสินค้าแต่ละประเภทออกได้ดังนี้

- 1) สินค้าประเภทบริโภค ได้แก่ การผลิตอาหาร เครื่องดื่ม ยาสูบ การผลิตสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องหนัง การแปรรูปไม้ และ ผลิตภัณฑ์จากการเกษตร
- 2) สินค้าประเภททุน ได้แก่ สินค้าประเภทเคมีภัณฑ์ ยาง พลาสติก วัสดุก่อสร้าง โลหะ และ ผลิตภัณฑ์จากโลหะ รวมทั้งการผลิตอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม<sup>1</sup>

จากตารางแสดงค่า L.Q. ของอุตสาหกรรมการผลิตของจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีค่า L.Q. เกิน 1 ในอุตสาหกรรมการผลิตเกี่ยวกับโลหะ และผลิตภัณฑ์จากโลหะ รวมทั้งเคมีภัณฑ์ ยาง และ พลาสติก ซึ่งเป็นการผลิตประเภททุน แสดงให้เห็นว่า จังหวัดสมุทรปราการ เป็นชุมชนอุตสาหกรรมและมีความเป็นชุมชนอุตสาหกรรมเหนือกว่าจังหวัดอื่น

<sup>1</sup>ไชแสง รักวานิช, การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ของไทยระหว่าง พ.ศ. 2504-2517, หน้า 11.

ในภาคกลาง ไม่รวมกรุงเทพมหานคร

เมื่อทราบอุตสาหกรรมเด่นของจังหวัดแล้ว ต่อไปจะได้พิจารณาถึงอุตสาหกรรม  
การผลิต ของอำเภอเมืองสมุทรปราการว่ามีการผลิตอะไรที่เด่นของอำเภอ และจัดเป็น  
อำเภอที่มีการผลิตประเภทบริโภค หรือ ประเภททุน เป็นสำคัญ โดยในปี 2506 อำเภอ  
เมืองสมุทรปราการ มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่ต่อเนื่องกับผลผลิตทางเกษตรกรรม 21  
แห่ง ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลต่าง ๆ ดังนี้ คือ



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 13 แสดงจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่ต่อเนื่องกับผลิตภัณฑ์ทางเกษตร  
ของอำเภอเมืองสมุทรปราการ ปี 2516

ประเภทการผลิต	จำนวนโรงงานในตำบล						รวม
	สำโรง เหนือ	ท้าย บ้าน	แห่ คุด ฟ้า	บาง ปู ใหม่	ปาก คลอง บาง ปลากด	บาง ปู	
1. ประเภทอาหาร							
- โรงน้ำแข็ง			1				
- ทำแปงมัน, แปงขาวโปก			2				
2. ประเภทสิ่งทอ							
- ยอมผา					3		
- ทำเชือก				1			
3. เครื่องสำอางค์	1						
4. พลาสติก	1						
- รองเท้า	1						
5. วัสดุก่อสร้าง							
- เครื่องใช้จากซีเมนต์	1						
- เครื่องเคลือบ						1	
6. ผลิตภัณฑ์จากโลหะ	8	1					
7. ถ่านไฟฉาย	1						
รวม	13	1	3	1	3	1	22

ที่มา: กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, กระทรวงอุตสาหกรรม, สถิติขั้นมูลฐานของ  
อุตสาหกรรมปี พ.ศ. 2506, หน้า

จากตาราง 13 จะเห็นได้ว่า ในปี 2506 นั้น อำเภอเมืองสมุทรปราการ ยังมีอุตสาหกรรมที่ไม่ต่อเนื่องกับการเกษตรกรรมในอำเภอน้อยมากเพียง 21 แห่งเท่านั้น โดยในจำนวนนี้ เป็นการผลิตสินค้าประเภทบริโภค 7 แห่ง ประเภททุน 15 แห่ง ซึ่งการผลิตสินค้าเพื่อบริโภคนั้น ประกอบด้วยการผลิตอาหาร และสิ่งทอ ซึ่งมีในตำบลต่าง ๆ ดังนี้ คือ การผลิตอาหาร ซึ่งประกอบด้วยการทำน้ำแข็ง ทำแป้งมันสำปะหลัง และทำแป้งข้าวโพด รวม 3 แห่ง ในตำบลแหลมฟ้าผ่า นอกจากนี้การผลิตประเภทสิ่งทอ มีทั้งสิ้น 4 แห่ง โดยเป็นโรงย้อมผ้า 3 แห่ง ในตำบลปากคลองบางปลากด และทำเชือก 1 แห่ง ในตำบลบางปูใหม่ รวมโรงงานประเภทสินค้าบริโภค 7 แห่งด้วยกัน คิดเป็น 31.8% ส่วนการผลิตสินค้าที่เป็นประเภททุนนั้น มี 15 แห่ง ในตำบลต่าง ๆ ดังนี้ คือ ตำบลสำโรงเหนือ มีโรงงานผลิตเครื่องสำอางค์ 1 แห่ง ผลิตรองเท้า 1 แห่ง ผลิตภาชนะพลาสติก 1 แห่ง ผลิตเครื่องใช้จากซีเมนต์ 1 แห่ง ผลิตเกี่ยวกับโลหะ 8 แห่ง และการผลิตถ่านไฟฉาย 1 แห่ง รวม โรงงานในตำบลสำโรงเหนือ 13 แห่ง นอกนั้น ก็อยู่ในตำบลบางปู 1 แห่ง เป็นโรงงานผลิตเครื่องเคลือบ และตำบลท้ายบ้าน 1 แห่ง เป็นโรงงานผลิตเกี่ยวกับโลหะ จะเห็นได้ว่าในจำนวนโรงงานผลิตสินค้าประเภททุน 15 แห่งนั้น อยู่ในตำบลสำโรงเหนือถึง 13 แห่ง จึงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าตำบลสำโรงเหนือเป็นตำบลที่มีการลงทุนเศรษฐกิจมากกว่าตำบลอื่น อนึ่งการผลิตสินค้าประเภททุนส่วนใหญ่จะอยู่ในตำบลสำโรงเหนือ ในขณะที่การผลิตสินค้าประเภทบริโภคจะอยู่ในตำบลแหลมฟ้าผ่า และปากคลองบางปลากด จึงกล่าวได้ว่า ตำบลสำโรงเหนือ มีความเป็นชุมชนอุตสาหกรรมมากกว่าตำบลแหลมฟ้าผ่า ปากคลองบางปลากด และตำบลอื่น ๆ ในอำเภอ

อุตสาหกรรมโรงงานในอำเภอเมืองสมุทรปราการ ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการผลิตประเภททุน ปี พ.ศ. 2519 โรงงานอุตสาหกรรมในอำเภอเมืองสมุทรปราการมีถึง 597 โรงงาน จากโรงงานทั้งจังหวัด 1,220 โรงงาน เท่ากับ 48.9% ซึ่งมากกว่าทุกอำเภอในจังหวัดสมุทรปราการ และเมื่อพิจารณาถึงประเภทอุตสาหกรรมเพื่อทราบว่ามีการผลิตแบบชุมชนเกษตรหรืออุตสาหกรรม โดยหาค่า L.Q. ของอุตสาหกรรม แต่ละประเภทในอำเภอเมืองสมุทรปราการ เทียบกับจังหวัด ซึ่งปรากฏค่า L.Q. ตามประเภทอุตสาหกรรมการผลิตดังนี้ คือ

	ค่า L.O.
การผลิตอาหาร	1.07
การผลิตสิ่งทอ	0.9
การแปรรูปไม้	0.87
การผลิตเคมีภัณฑ์	1.6
การผลิตยางและพลาสติก	1.0
การผลิตเกี่ยวกับหนัง	2.35
การผลิตวัสดุก่อสร้าง	1.94
การทำโลหะและผลิตภัณฑ์จากโลหะ	.83
การไฟฟ้าและอื่น ๆ	1.64

อุตสาหกรรมการผลิตที่มีค่า L.O. เกิน 1 คือการผลิตอาหาร การผลิตเคมีภัณฑ์ การผลิตยางและพลาสติก การผลิตเกี่ยวกับหนังสัตว์ การผลิตวัสดุก่อสร้าง และการไฟฟ้า เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ค่า L.O. ที่เกิน 1 นี้ เป็นสินค้าประเภทบริโภค 2 ชนิด คือ การผลิตอาหาร และการผลิตเกี่ยวกับหนัง ซึ่งมีค่า L.O. รวมกันเท่ากับ 3.42 และเป็นสินค้าประเภททุน 4 ชนิด คือ การผลิตเคมีภัณฑ์ การผลิตยางและพลาสติก การผลิตวัสดุก่อสร้าง และการผลิตไฟฟ้า โดยมีค่า L.O. รวมกันเท่ากับ 6.18 ซึ่งสูงกว่าสินค้าประเภทบริโภค จึงกล่าวได้ว่า อำเภอเมืองสมุทรปราการมีความเป็นชุมชนเมือง หรือชุมชนอุตสาหกรรม เพราะมีการผลิตสินค้าประเภททุนเป็นส่วนใหญ่

การผลิตสินค้าเพื่อบริโภค ได้แก่อาหาร สิ่งทอ การแปรรูปไม้และหนัง มีทั้งสิ้น 290 โรงงาน คนงาน 14,638 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยโรงงานละ 50 คน โดยเป็นโรงงานฟอกหนังมากที่สุด ถึง 92 แห่ง มีคนงาน 787 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ยโรงงานละ 8 คน แสดงว่าส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็ก ส่วนโรงงานผลิตสิ่งทอนั้น 78 แห่ง แต่มีคนงานถึง 10,297 คน เฉลี่ยโรงงานละ 133 คน นับเป็นโรงงานขนาดใหญ่ ส่วนที่เหลือคือ โรงงานผลิตอาหาร มี 50 แห่ง คนงาน 2,223 คน เฉลี่ยโรงงานละ 44 คน และโรงงานแปรรูปไม้ 70 แห่ง คนงาน 1,331 คน เฉลี่ยโรงงานละ 19 คน



โรงงานผลิตสินค้าประเภทอื่น ได้แก่ การผลิตเคมีภัณฑ์ ยาง และพลาสติก การผลิตวัสดุก่อสร้าง ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับโลหะและการไฟฟ้ามีทั้งสิ้น 307 แห่ง แต่มีคนงานเพียง 12,345 คน โดยเฉลี่ยโรงงานละ 40 คน โดยมีโรงงานผลิตเกี่ยวกับโลหะถึง 178 แห่ง แต่มีคนงานเพียง 6,186 คน เฉลี่ยแล้วมีคนงาน 35 คน ต่อโรงงานหนึ่งโรงงาน ส่วนการผลิตเกี่ยวกับไฟฟ้านั้นมีโรงงานเพียง 22 แห่ง แต่มีคนงาน 2,221 คน คิดเป็นคนงาน 101 คนต่อหนึ่งโรงงาน ซึ่งมากกว่าการผลิตสินค้าประเภทอื่น รองลงมาคือ การผลิตวัสดุก่อสร้างมีเพียง 12 แห่ง ซึ่งน้อยที่สุดในอำเภอและมีคนงาน 1,003 คน คิดเป็นคนงานเฉลี่ย 84 คน ต่อโรงงาน ส่วนการผลิตเกี่ยวกับเคมีภัณฑ์นั้นมี 49 แห่ง คนงาน 1,702 คน เฉลี่ยโรงงานละ 35 คน และท้ายที่สุดคือการผลิตยางและพลาสติกมี 46 แห่ง คนงาน 1,259 คน เฉลี่ยโรงงานละ 27 คน

จะเห็นได้ว่า การผลิตสิ่งทอและไฟฟ้า วัสดุก่อสร้าง เป็นการผลิตที่ก่อให้เกิดการจ้างแรงงานมาก เพราะเป็นโรงงานขนาดใหญ่ ไซ้คนมาก ส่วนโรงงานผลิตเกี่ยวกับโลหะนั้น แม้ว่าจะมีโรงงานจำนวนมากที่สุดแต่ไซ้คนไม่มากนัก เฉลี่ยโรงงานละ 35 คน และเมื่อเทียบกับทั้งจังหวัด ก็ยังเป็นอุตสาหกรรมนำเข้า กล่าวคือ มีค่า L.Q. น้อยกว่า 1 ซึ่งนับว่ายังค้อยกว่าจังหวัด ส่วนการผลิตหนึ่งนั้น มีความเด่นมากเมื่อเทียบกับจังหวัด เพราะเป็นอำเภอที่มีการฟอกหนังมากที่สุด มีโรงงานฟอกหนังมากที่สุด แต่ทว่าโรงงานฟอกหนังส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็กมาก ประมาณ 8 คน ต่อหนึ่งโรงงานเท่านั้น จึงทำให้มีบทบาทต่อการจ้างแรงงานน้อยกว่าการผลิตอื่น

อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีโรงงานทั้งสิ้น 597 โรงงาน กระจายอยู่ในตำบลต่าง ๆ เมื่อนำกลุ่มตำบลที่มีจำนวนโรงงานใกล้เคียงกันมาจัดกลุ่มจะได้กลุ่มตำบลตามจำนวนโรงงาน ดังนี้ (ดูรูปที่ 6 แผนที่ 18 )

กลุ่มที่ 1 มีโรงงานขนาด 100 โรงงานขึ้นไป ได้แก่ตำบลลำโรงเหนือ และท้ายบ้าน ซึ่งมีโรงงาน 168 แห่ง และ 142 แห่ง ตามลำดับ

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่มีโรงงานขนาด 50-100 โรงงาน ได้แก่ตำบลบางปูใหม่ ซึ่งมีโรงงาน 81 แห่ง และตำบลปากคลองบางปลากด ซึ่งมีโรงงาน 60 แห่ง

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่มีโรงงาน 30-50 โรงงาน ได้แก่ ตำบลปากน้ำ ซึ่งมี  
โรงงาน 44 แห่ง และในคลองบางปลากด 39 แห่ง

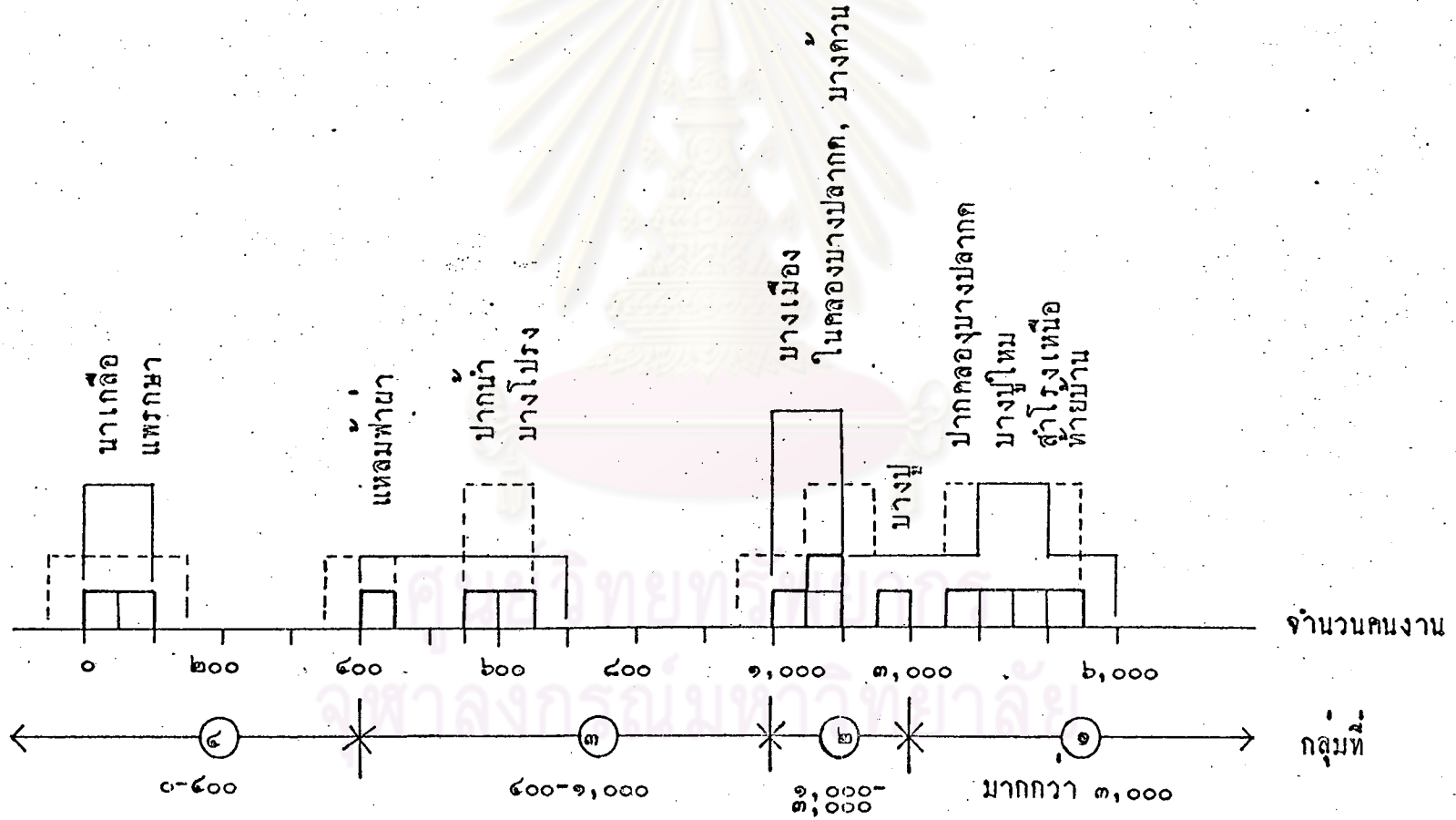
ตาราง ๑๔ แสดงจำนวนโรงงานตามประเภทการผลิต อำเภอเมืองสมุทรปราการ  
รายตำบลปี พ.ศ. 2519

จำนวนโรงงาน ตามประเภทการ ผลิต	(1) อาหาร	(2) สิ่งทอ	(3) แปรรูป ไม้	(4) เคมี ภัณฑ์	(5) ยาง พลาสติก	(6) พอก หนัง	(7) วัสดุ ก่อสร้าง	(8) เกี่ยว กับ โลหะ	(9) ไฟฟ้า	รวม
สำโรงเหนือ	9	9	34	16	20	1	5	65	9	168
บางเมือง	2	3	8	3	-	-	-	7	-	23
ท้ายบ้าน	15	32	5	3	7	55	1	19	4	141
ในคลองบางปลากด	3	5	4	2	4	-	2	17	2	39
แหลมฟ้าผ่า	4	-	3	1	-	-	-	4	-	12
นาเกลือ	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
บางปูใหม่	10	15	2	4	5	34	1	9	1	91
แพรกษา	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
บางควน	-	1	2	2	2	-	2	6	1	16
ปากคลองบางปลากด ๑	-	10	5	16	4	2	-	18	4	60
บางปู	-	1	-	2	-	-	1	1	-	5
บางโปรง	1	2	-	-	-	-	-	3	-	6
ปากน้ำ	5	-	7	-	3	-	-	29	-	44
รวมอำเภอเมือง สมุทรปราการ	50	78	70	49	46	92	12	178	22	597

ที่มา : กรมโรงงาน, กระทรวงอุตสาหกรรม

การแบ่งกลุ่มค่าบดตามจำนวนคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม ปี ๒๕๑๔

รูปที่ 6.



# การศึกษากการเปลี่ยนแปลง ของ อ.เมือง ลมุทรปราการ

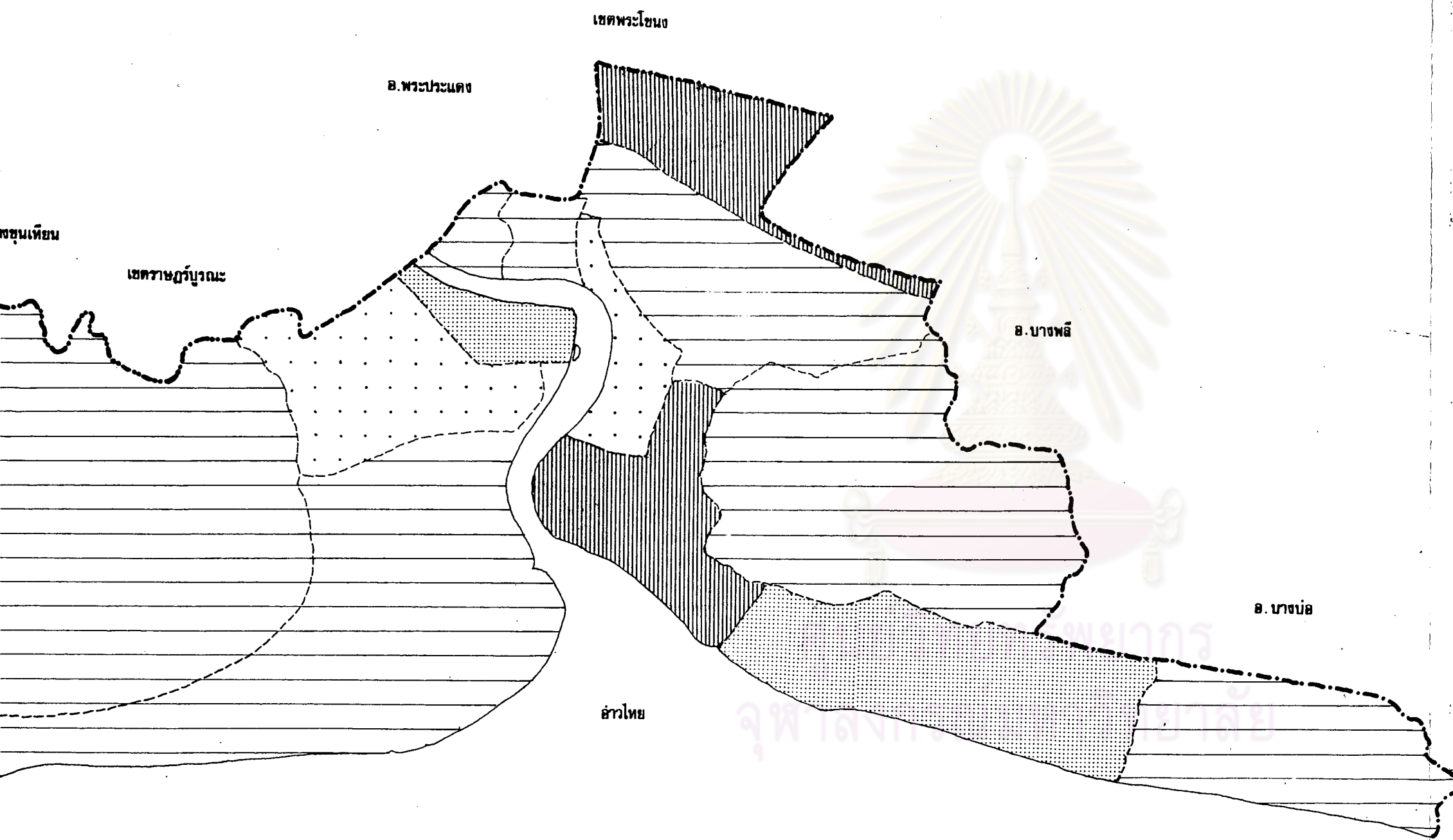
อ.ที่ปรึกษา ศศ.ธีรชัย กำภู ณ อยุธยา  
นิสิต นส.ปราณี นันทเสนามาตร์

A 935198





แผนผังเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แสดง การแบ่งกลุ่มตำบลตามจำนวนเรือนาน  
อุตสาหกรรม ในปี พ.ศ. 2519

-  มากกว่า 100 ไร่
-  50 - 100 "
-  30 - 50 "
-  น้อยกว่า 30 "



แผนที่  
18

ที่มา : กรมโรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม

กลุ่มที่ 4 กลุ่มสุดท้ายเป็นกลุ่มที่มีโรงงาน น้อยกว่า 30 โรงงาน เป็นกลุ่มที่มีโรงงานน้อย อันได้แก่ตำบล บางเมือง มี 23 โรงงาน บางควน 16 โรงงาน แหลมฟ้าผ่า 12 โรงงาน บางโปรง 6 โรงงาน บางปู 5 โรงงาน และตำบลแพรฆา นาเกลือ ตำบลละ 1 โรงงาน

อนึ่ง ตำบลที่มีโรงงานมาก มิได้หมายความว่า จะมีคนงานมากด้วย ทั้งนี้ เพราะบางตำบลแม้จะมีโรงงานน้อย แต่เป็นโรงงานขนาดใหญ่มีคนทำงานเป็นพัน ทำให้มีคนงานมากกว่าตำบลบางตำบลที่มีโรงงานมากแต่เป็นโรงงานขนาดเล็ก คนทำงานน้อย ดังจะเห็นได้จากตำบลท้ายบ้าน มีโรงงาน 141 แห่ง มีคนทำงาน 5,185 คน ในขณะที่ตำบลสำโรงเหนือ มีโรงงาน 168 แห่ง แต่มีคนงาน 4,998 คน และตำบลปากน้ำมีโรงงาน 44 แห่ง แต่มีคนงานเพียง 590 คน ในขณะที่ตำบลบางควนมีโรงงาน 16 แห่ง แต่มีคนงานถึง 1,196 คน และตำบลบางปูมีโรงงาน 5 แห่งแต่มีคนงานถึง 2,734 คน และเมื่อนำกลุ่มตำบลมาจัดกลุ่มตามจำนวนคนงานในสาขาอุตสาหกรรมการผลิต จะได้กลุ่มตำบลดังนี้คือ (ดูรูปที่      แผนที่      )

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ตำบลที่มีคนงานขนาด 3,000 คน ขึ้นไป ได้แก่ตำบลท้ายบ้าน มีคนงานมากที่สุดถึง 5,185 คน รองลงมาคือตำบลสำโรงเหนือ มีคนงาน 4,998 คน ตำบลบางปูใหม่ มีคนงาน 4,217 และตำบลปากคลองบางปลากด มีคนงาน 3,753 คน นับเป็นกลุ่มตำบลที่มีคนงานในสาขาการผลิตมากที่สุด

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่มีคนงานขนาด 1,000 - 3,000 คน ได้แก่ตำบลบางปู มีคนงาน 2,734 คน รองลงมาคือ ตำบลในคลองบางปลากด มีคนงาน 1,608 คน และตำบลบางเมือง มีคนงาน 1,580 คน

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มตำบลที่มีคนงานขนาด 400 - 1,000 คน ได้แก่ตำบลบางโปรง มีคนงาน 635 คน ปากน้ำมีคนงาน 590 คน และตำบลแหลมฟ้าผ่ามีคนงาน 401 คน

กลุ่มที่ 4 กลุ่มสุดท้าย เป็นตำบลที่มีคนงานน้อย ขนาดต่ำกว่า 400 คน ได้แก่ตำบลแพรฆา มีคนงาน 80 คน และที่น้อยที่สุดคือ ตำบลนาเกลือ มีคนงานเพียง 6 คน เท่านั้น

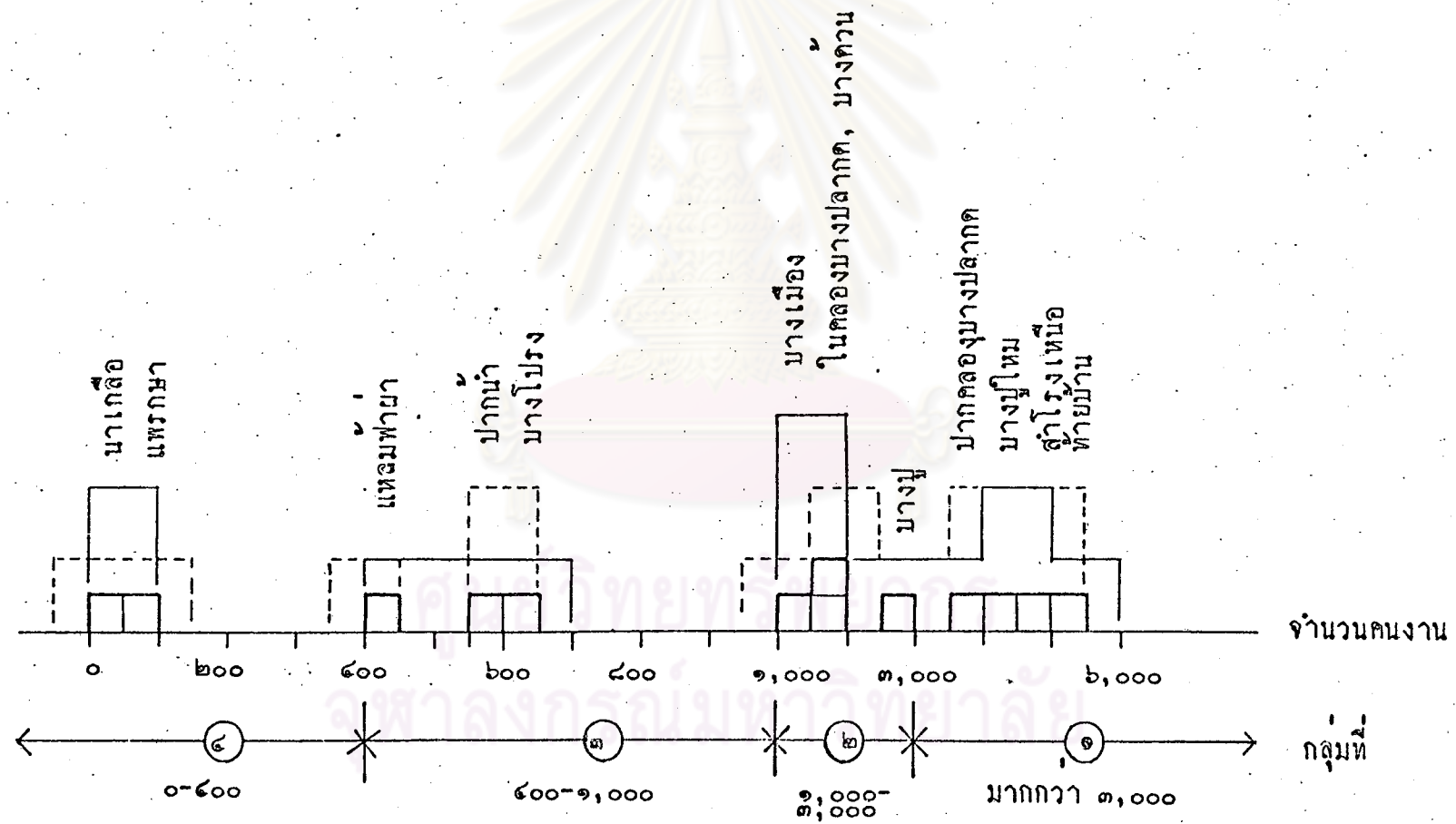
ตาราง 15 แสดงจำนวนคนงานตามประเภทการผลิต อำเภอเมืองสมุทรปราการ  
รายตำบลปี พ.ศ. 2519

จำนวนคนงานตาม ประเภทการผลิต	(1) อาหาร	(2) สิ่งทอ	(3) แปรรูปไม้	(4) เคมีภัณฑ์	(5) ยางพลาสติก	(6) ฟอกหนัง	(7) วัสดุอุปกรณ์	(8) โลหะ	(9) ไฟฟ้า	รวม
เขตการปกครอง										
ลำโรงเหนือ	267	512	484	424	464	13	229	2213	392	4,998
บางเมือง	197	803	241	149	-	-	-	190	-	1,580
ท้ายบ้าน	485	3185	34	42	77	412	21	712	217	5,185
ในคลองบางปลากด	90	221	193	99	80	-	350	472	103	1,608
แหลมฟ้าผ่า	55	-	103	12	-	-	-	231	-	401
นาเกลือ	-	-	-	-	6	-	-	-	-	6
บางปูใหม่	813	1963	38	97	343	273	93	549	48	4,217
แพรกษา	-	-	-	-	-	-	-	-	80	80
บางควน	-	72	12	29	16	-	246	808	13	1,196
ปากคลองบางปลากด	87	554	158	787	186	74	-	539	1368	3,753
บางปู	-	2561	-	63	-	-	45	65	-	2,734
บางโปรง	50	426	-	-	-	-	-	159	-	635
ปากน้ำ	179	-	68	-	95	-	-	248	-	590
รวมอำเภอเมือง สมุทรปราการ	2223	10297	1331	1702	1259	787	1003	6185	2221	26,983

ที่มา : กรมโรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม

การแบ่งกลุ่มค่าตามจำนวนคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม ปี ๒๕๑๔

รูปที่ 7



# การศึกษาการเปลี่ยนแปลง ของ อ.เมือง สมุทรปราการ

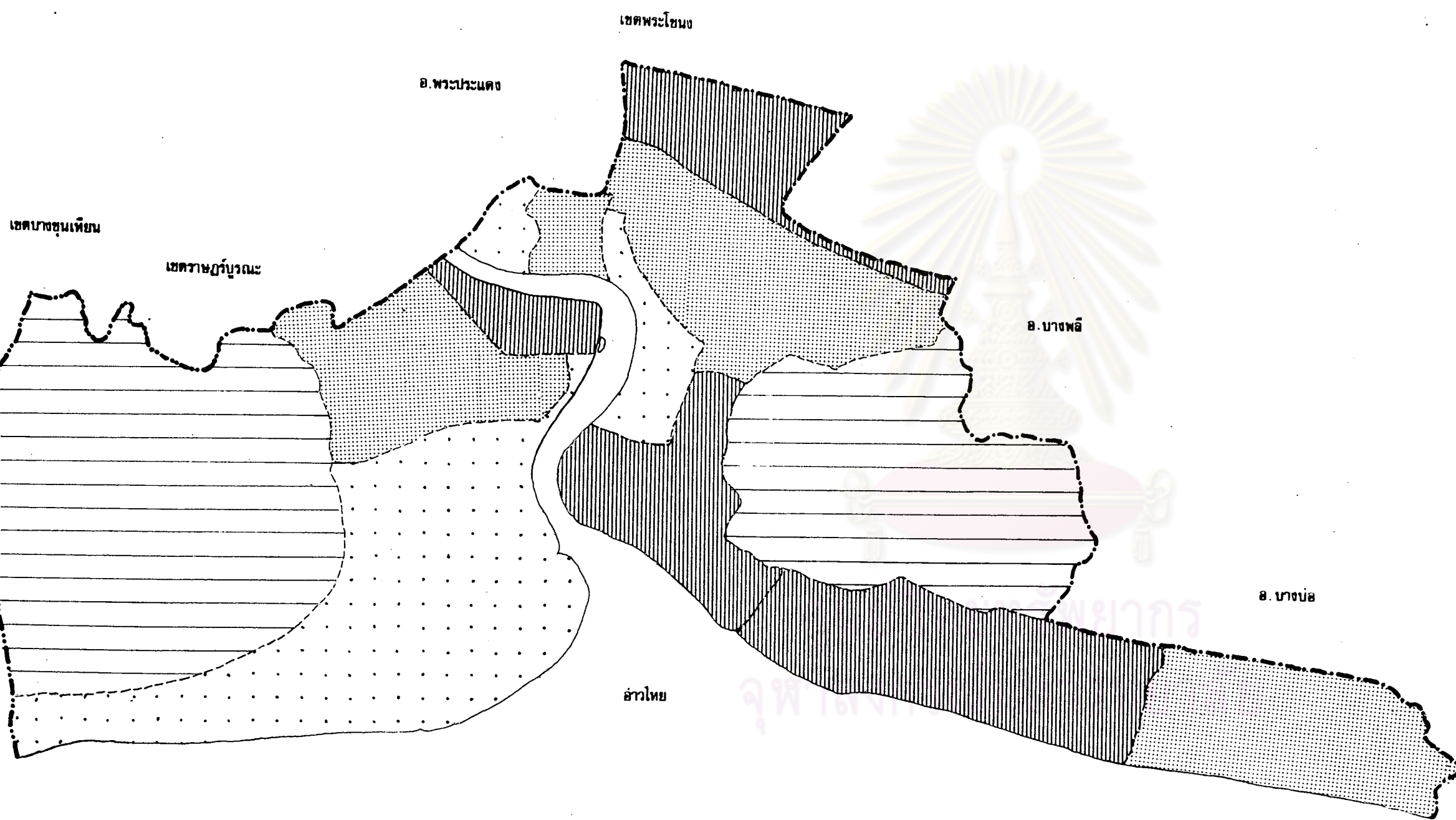
อ.ที่ปรึกษา ผศ.ธีรชัย กำภู ณ อยุธยา  
นิสิต นส.ปราณี นันทเสนามาตร

A 935198





แผนผังเมือง

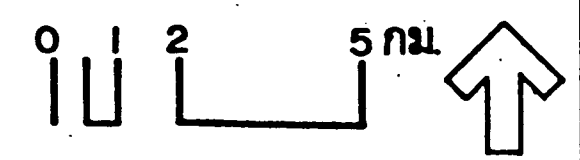
บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แสดง การแบ่งกลุ่มตำบลตามจำนวนคนงาน  
ในโรงงานอุตสาหกรรม ปีพ.ศ. 2519

-  คนงาน มากกว่า 3,000 คน
-  1,000-3,000 คน
-  500-1,000 คน
-  น้อยกว่า 500 คน



แผนที่  
19

ที่มา : กรมโรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม



เป็นที่น่าสังเกตว่า ตำบลที่มีคนงานมากเป็นตำบลที่มีโรงงานประเภทสิ่งทอ และไฟฟ้าขนาดใหญ่ โดยโรงงานทอผ้าขนาดใหญ่จะอยู่ในตำบลท้ายบ้านและบางปะใหม่ ทำให้มีคนงานจำนวนมาก ส่วนโรงงานไฟฟ้าขนาดใหญ่อยู่ตำบลปากคลองบางปลากด ส่วนตำบลบางปะนั้น มีโรงงานทอผ้าโรงเดียว แต่มีขนาดใหญ่มาก คนงานมากกว่า 2,500 คน ทำให้มีการจ้างแรงงานในตำบลมาก ส่วนตำบลสำโรงเหนือมีคนงานมากที่สุด และมีโรงงานมากที่สุด โดยมีโรงงานทุกประเภท

กิจกรรมที่มีค่า L.Q. รองลงมาจากอุตสาหกรรมการผลิตคือ การก่อสร้าง ซ่อมแซม และรีดถอน ซึ่งมี ค่า L.Q. = 2 นับเป็นกิจกรรมที่มีความได้เปรียบเมื่อเทียบกับภาคกลาง ทั้งนี้เพราะมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม มีการก่อสร้างโรงงานและอาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจเหล่านี้ขยายตัวเร็วกว่าของภาค ทำให้การก่อสร้างขยายตัวตามด้วย

การซุกแร่โลหะ และโลหะ เป็นกิจกรรมที่มีค่า L.Q. = 1 นับเป็นกิจกรรมบริการเพราะเป็นกิจกรรมที่มีพอเสมอตัว พอเลี้ยงตัวเองเท่านั้น

ค. เศรษฐกิจขั้นที่ 3 การบริการ เป็นเศรษฐกิจพื้นฐานของจังหวัด คือ มีค่า L.Q. เท่ากับ 1.48 ประกอบด้วย การพาณิชย์ ค้าส่ง ค้าปลีก การธนาคาร การขนส่งและคลังสินค้า การบริการและอื่น ๆ โดยกิจกรรมที่มีค่า L.Q. สูงที่สุดคือ กิจกรรมที่ไม่ระบุ การขนส่งและคลังสินค้า การพาณิชย์ การธนาคาร ค้าส่ง ค้าปลีก และบริการต่าง ๆ

การขนส่งและคลังสินค้า มีค่า L.Q. สูงที่สุด รองจากกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ระบุ มีค่า L.Q. เท่ากับ 1.72 โดยการขนส่งของจังหวัดนั้น มีทั้งทางบกและทางน้ำ โดยทางบกนั้น มีถนนทั้งสิ้น 61 สาย ความยาวรวม 510 กม. เป็นถนนลาดยาง 231 กม. และถนนดิน 24 สาย ความยาว 71 กม. มีรถยนต์ทั้งสิ้น 11,311 คัน และรถจักรยานสามล้อบรรทุก 2,919 คัน นอกจากนี้ก็มีรถยนต์โดยสารวิ่งระหว่างจังหวัดกับกรุงเทพฯ 2 สาย จำนวน 50 คัน วิ่งระหว่างจังหวัดต่อจังหวัด 3 สาย จำนวน 25 คัน วิ่งระหว่างตัวจังหวัดกับอำเภอ 5 สาย จำนวน 60 คน และวิ่งในชนบทหรือระหว่างหมู่บ้านกับตำบลหรืออำเภอ

10 สาย ซึ่งนับว่ามีความเจริญทางการคมนาคมขนส่งกว่าพื้นที่อื่น ๆ

ส่วนการคมนาคมทางน้ำ ในจังหวัดมีแม่น้ำ 1 สาย ระยะทาง 25 กม. ลำคลอง 52 สาย ระยะทาง 450 กม. มีเรือโดยสารประจำทางแล่นภายในจังหวัด 25 ลำ และระหว่างหมู่บ้าน ตำบล หรือ อำเภอ 20 สาย มีเรือทั้งสิ้น 400 ลำขนส่งผู้โดยสารและสินค้าเกษตรกรรม

การคมนาคมขนส่งในจังหวัดสมุทรปราการมีการขยายตัวอย่างมาก ทำให้มีจุดที่มีความคับคั่งมาก 2 แห่ง คือ ถนนสุขุมวิท ช่วงบางนา-ลำโรงเหนือ อันเป็นบริเวณที่มีหมู่บ้านจัดสรรมาก ทำให้เกิดการจราจรคับคั่ง นอกจากนี้ตอนปลายถนนปู่เจ้าฯ มีกิจกรรมแพขนานยนต์ สำหรับขนส่งลำเดียวรถยนต์ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อระบายความแออัดจากถนนสุขสวัสดิ์ถึงถนนธนบุรี-ปากท่อ และเข้าสู่กรุงเทพฯ ทางฝั่งธนบุรี ซึ่งสามารถระบายรถยนต์ที่มาจากภาคตะวันออกของประเทศไปยังภาคใต้ โดยไม่ต้องผ่านใจกลางกรุงเทพฯ แต่ทำให้การจราจรบนถนนสุขุมวิท โดยเฉพาะบริเวณลำโรงเหนือมีการจราจรคับคั่งมาก การที่จังหวัดสมุทรปราการเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งเช่นนี้ ทำให้มีความได้เปรียบจังหวัดอื่นเมื่อเทียบกับภาค

การพาณิชย์มีค่า L.Q. เท่ากับ 1.57 โดยกิจกรรมที่สำคัญคือ การธนาคาร เพราะเป็นแหล่งเศรษฐกิจใหญ่ มีธนาคารทั้งสิ้น 17 แห่ง โดยอยู่ในอำเภอเมืองสมุทรปราการ 12 แห่ง ในบริเวณเทศบาลปากน้ำและสุขาภิบาลลำโรงเหนือ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของอำเภอ

การค้าส่งค้าปลีก มีค่า L.Q. เท่ากับ 1.1 การค้าขายนั้นมีทั้งสินค้าเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และบริการ โดยสินค้าเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม จะมีตลาดทั้งภายในอำเภอ ภายในจังหวัด ต่างจังหวัด และต่างประเทศ ในขณะที่สินค้าบริการจะมีบริการเพียงภายในอำเภอและภายในจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ ตลาดสินค้าเกษตรนั้น มีตลาดอาหารสัตว์น้ำอยู่ 4 แห่ง คือ ตลาดเทศบาล ตลาดวิบูลย์ศรี ตลาดห้องเย็นหมอชิต ในเทศบาลปากน้ำอำเภอเมืองสมุทรปราการ และตลาดสุขาภิบาลคลองคาน อำเภอบางบ่อ

เป็นตลาดแพปลา มีการซื้อขายปลา เพื่อนำไปจำหน่ายยังตลาดกรุงเทพฯ อีกต่อหนึ่ง มีท่าเทียบเรือ 4 ท่า คือ ท่าเทศบาล ท่าวิบูลย์ศรี ท่าทองเย็น อำเภอเมืองสมุทรปราการ และท่าคลองคานอำเภอบางบ่อ จึงนับว่าตลาดสินค้าสัตว์น้ำที่สำคัญอยู่ที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ ในเทศบาลปากน้ำ นอกจากนี้มีตลาดสด ตลาดโตรง และตลาดผ้า ในบริเวณเทศบาลปากน้ำ ดังนี้คือ ตลาดราชา ซึ่งเป็นตลาดตอนเย็น ตลาดเทศบาล 2 ซึ่งเป็นตลาดโตรง ตลาดผ้า ตลาดเทศบาล ตลาดวิบูลย์ศรี หรือตลาดสดปากน้ำ และตลาดศรีสมุทร ซึ่งเป็นตลาดขึ้นปลา รวมทั้งตลาดศูนย์การค้าปากน้ำ

นอกจากสินค้าเกษตรแล้ว ก็ยังมีสินค้าอุตสาหกรรมการผลิตด้วย เช่นการผลิตเกี่ยวกับอาหาร เครื่องหนัง สิ่งทอ เคมีภัณฑ์ และวัสดุก่อสร้าง ซึ่งมีตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ มีร้านค้าและบริการในย่านชุมชน เช่นในเขตเทศบาลและสุขาภิบาล เป็นศูนย์กลางการพาณิชย์ของอำเภอและจังหวัด

การบริการ นับเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด มีค่า L.Q. เท่ากับ 1.4 ได้แกบริการโรงแรม โรงพยาบาล สถานเริงรมย์ต่าง ๆ รวมทั้งการบริการรับจ้างทำงานบ้านต่าง ๆ โดย จังหวัดสมุทรปราการมีโรงพยาบาลชั้นสอง 7 แห่ง อยู่ในอำเภอเมืองสมุทรปราการ 4 แห่ง คือในตำบลสำโรงเหนือ 1 แห่ง และปากน้ำ 3 แห่ง มีโรงน้ำชา 2 แห่ง และโรงแรม 5 แห่ง ในอำเภอเมืองสมุทรปราการทั้งสิ้น โดยอยู่ในตำบลสำโรงเหนือ 3 แห่ง และปากน้ำ 2 แห่ง และมีร้านค้า รับจ้างและบริการ ตามย่านชุมชนหนาแน่นเขตเทศบาลและสุขาภิบาล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

## การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างผลิตภัณฑ์

การพิจารณาโครงสร้างทางเศรษฐกิจนั้น ต้องดูโครงสร้างผลิตภัณฑ์จังหวัดเป็นสำคัญว่ามีรายได้จากผลิตภัณฑ์ขั้นใดมากที่สุด ชั้นปฐมภูมิ ทุตติภูมิ หรือ ตติภูมิ ทั้งนี้เพราะชั้นของผลิตภัณฑ์สามารถบอกความเป็นเมืองได้ กล่าวคือ เมืองเกษตร จะมีผลิตภัณฑ์ชั้นปฐมมากที่สุด ส่วนเมืองอุตสาหกรรมจะมีผลิตภัณฑ์ชั้นทุติภูมิ หรืออุตสาหกรรมมากที่สุด และถ้าเป็นเมืองบริการจะมีผลิตภัณฑ์ชั้นตติภูมิสูงที่สุด เมืองอุตสาหกรรมและบริการจะมีรายได้สูงกว่าเมืองเกษตรกรรม ทั้งนี้เพราะการผลิตชั้นเกษตรกรรมเป็นขั้นแรกที่มีมนุษย์รู้จัก และเมื่อมีความเจริญขึ้น มนุษย์ก็จะผลิตเครื่องมือ เครื่องใช้ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นขั้นทุติภูมิ ในขณะที่ชุมชนที่เจริญน้อยกว่า ยังผลิตชั้นเกษตรกรรมอยู่ และไม่สามารถผลิตขั้นสูงขึ้นไปได้ การผลิตชั้นทุติย และตติย จึงสูงกว่าผลิตภัณฑ์ชั้นปฐม ทั้งนี้เพราะมีความพิเศษขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญ ในขบวนการผลิตด้วย แล้วกลับมาจำหน่ายยังชุมชนชั้นเกษตรกรรม ทำให้ชุมชนที่มีโครงสร้างการผลิตเป็นแบบเกษตรกรรมเสียเปรียบเศรษฐกิจชั้นทุติยและตติภูมิ

เมื่อพิจารณาโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรปราการปี 2510 2515 และ 2520 (คังตารางที่ 6) จะเห็นได้ว่า ในปี 2510 โครงสร้างเศรษฐกิจชั้นทุติภูมิ มีประมาณครึ่งหนึ่งของผลิตภัณฑ์ทั้งหมด คือมีถึงร้อยละ 51.4 และชั้นปฐมภูมิร้อยละ 11.8 ขณะที่ชั้นตติภูมิมีร้อยละ 36.8 จะเห็นได้ว่า โครงสร้างเศรษฐกิจแบบปฐมภูมินั้น มีผลตอบแทนต่ำ และขยายตัวช้า ในขณะที่โครงสร้างเศรษฐกิจแบบทุติภูมิและตติภูมิมีการขยายตัวที่รวดเร็วมาก โดยเฉพาะเศรษฐกิจชั้นทุติภูมิมีถึงร้อยละ 65.6 ชั้นตติภูมิ ร้อยละ 27.7 และ ชั้นปฐมภูมิลดลงเหลือเพียงร้อยละ 6.7 ยิ่งไปกว่านั้น ในปี 2520 โครงสร้างการผลิตหรือชั้นทุติภูมิยิ่งเด่นชัดมากขึ้น คือมีถึงร้อยละ 73 ของผลิตภัณฑ์ทั่วจังหวัด รองลงมาคือ การบริการ หรือชั้นตติภูมิ มีร้อยละ 27.7 และลดลงในสาขาการเกษตรกรรมหรือชั้นปฐมมีสัดส่วนลดลงเหลือร้อยละ 3.3

จากโครงสร้างเศรษฐกิจดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าจังหวัดสมุทรปราการมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่เป็นแบบอุตสาหกรรมครั้งที่ R.B. Sutcliffe ได้กำหนดหลักเกณฑ์ของการพิจารณาถึงขบวนการที่จะทำให้ชุมชนที่ไม่ใช่ชุมชนอุตสาหกรรม กลายเป็นชุมชนอุตสาหกรรมโดยกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ 3 ประการ คือ

1. ร้อยละ 25 ของผลิตภัณฑ์ภายในประเทศเบื้องต้น (GDP) จะต้องมาจากสาขาอุตสาหกรรม
2. ผลิตภัณฑ์ภายในประเทศเบื้องต้น (GDP.) ที่มาจากสาขาอุตสาหกรรมนี้ ร้อยละ 60 ต้องมาจากอุตสาหกรรมโรงงาน
3. อย่านอยที่สุกร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมดต้องมีอาชีพอุตสาหกรรม<sup>1</sup>

จากโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรปราการ (ตาราง ) ผลิตภัณฑ์จากอุตสาหกรรมหรือขั้นทุติยภูมิมีมากกว่าร้อยละ 25 และ มีมากกว่าครึ่งหนึ่งของผลิตภัณฑ์ทั้งหมดคือมีถึงร้อยละ 51.4 ในปี 2510 ร้อยละ 65.6 ในปี 2515 และร้อยละ 73 ในปี 2520 ตามลำดับ ซึ่งนับว่าเป็นเมืองอุตสาหกรรมตามแนวความคิดข้อที่ 1

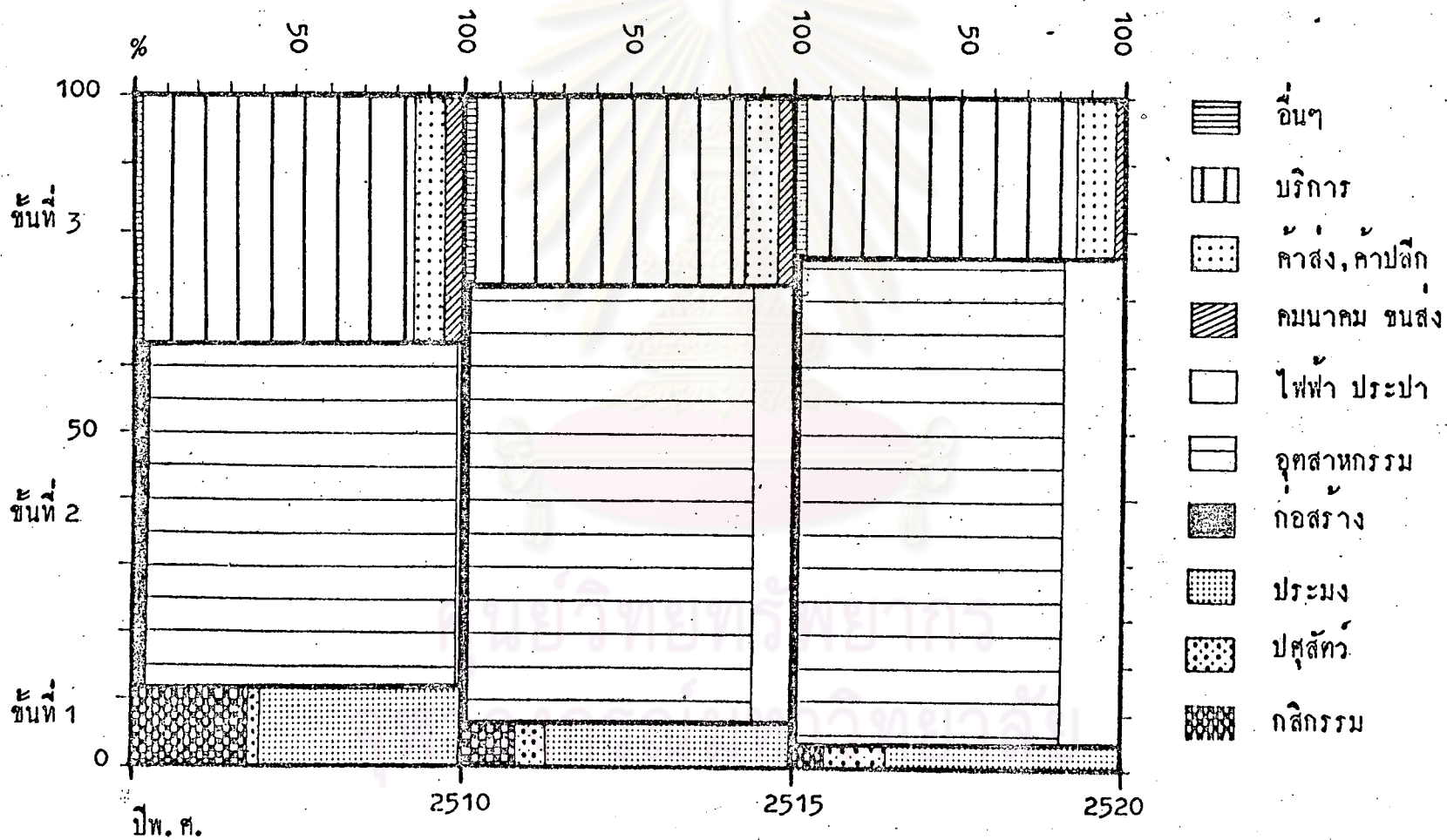
ส่วนแนวความคิดข้อที่ 2 ของ R.B. Sutcliffe ที่ว่า ผลิตภัณฑ์จากอุตสาหกรรมที่กล่าวถึงนี้ต้องมีถึงร้อยละ 60 ที่มาจากอุตสาหกรรมโรงงาน จากตารางปรากฏว่า ในสาขาอุตสาหกรรมของจังหวัดสมุทรปราการส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมโรงงาน กล่าวคือ ในปี 2510 เป็นผลิตภัณฑ์จากอุตสาหกรรมโรงงานถึงร้อยละ 94 และในปี 2515 ร้อยละ 86.4 และในปี 2520 ร้อยละ 81 ตามลำดับ ซึ่งสูงกว่าร้อยละ 60 ที่กำหนดไว้มากมาย

<sup>1</sup>ไชแสง รักวานิช, การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรไปสู่สังคมอุตสาหกรรมของไทยระหว่าง พ.ศ. 2504-2517, หน้า 14.

ตาราง 16 แสดงมูลค่าและร้อยละของผลิตภัณฑ์ขั้นปฐมภูมิ พุதியภูมิ และ ทศิยภูมิ  
จังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2510, 2515 และ 2520

	2510		2515		2520	
	มูลค่า (100)	%	มูลค่า (100)	%	มูลค่า (100)	%
ขั้นปฐมภูมิ	355.1	11.8	473.6	6.7	418.1	3.3
- กสิกรรม	128.8	(36.3)	78.7	(16.6)	40.6	(9.7)
- ปศุสัตว์	10.1	2.8	41.2	(8.7)	77.9	(18.6)
- ประมง	216.2	(60.9)	353.7	(74.7)	299.6	(71.7)
ขั้นทุติยภูมิ	1,542.2	51.4	4,648.2	65.6	9,240.1	73
- เหมืองแร่ ขยายหิน	0.2	(0.0)	0.3	(0.01)	0.4	(0.004)
- ก่อสร้าง	87.2	(5.6)	69.7	(1.5)	53.8	(0.6)
- อุตสาหกรรม (โรงงาน)	1,449.3	(94)	4,014.9	(86.4)	7,475.7	(81)
- ไฟฟ้า ประปา	5.5	(.4)	563.3	(12.1)	1,710.2	(18.5)
ขั้นตติยภูมิ	1,102.4	36.8	1,960.5	27.7	2,996.1	23.7
- คมนาคม ขนส่ง	32.3	(2.9)	89.6	(3.0)	79.8	(2.7)
- ค้าส่ง ค้าปลีก	898	(81.5)	1,580	(80.6)	2,456.1	(82)
- ธนาคาร	5.6	(.5)	15.2	(.8)	26.4	(.9)
- บริการ	108.2	(9.8)	220.2	(11.2)	323.6	(10.8)
- อื่น ๆ	58.3	(5.3)	85.5	(4.4)	109.2	(3.6)
รวมผลิตภัณฑ์จังหวัด	2,999.7	100.0	7,082.3	100.0	12,653.3	100.0

รูปที่ 8 แสดงร้อยละของผลิตภัณฑ์จังหวัดสมุทรปราการ ตามสาขาเศรษฐกิจชั้นที่ 1, 2 และ 3 ปี 2510-2520



## ประชากรกับการทำงาน

ก. ประชากรวัยแรงงาน นับตั้งแต่ประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป ไม่ว่าจะทำงานในเชิงเศรษฐกิจหรือไม่ก็ตาม (จากตาราง 17) จะเห็นได้ว่า ในปี พ.ศ. 2503 ประชากรวัยแรงงานของจังหวัดสมุทรปราการมี 162,228 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 69.1 ของประชากรทั้งหมด ในทุกหมวดอายุ ครั้นในปี พ.ศ. 2513 สัดส่วนของประชากรวัยแรงงานก็เพิ่มขึ้นอีก เป็นร้อยละ 70 โดยมีจำนวนแรงงาน 230,651 คน ซึ่งเพิ่มขึ้นในอัตราต่ำกว่าการเพิ่มของประชากรวัยแรงงาน จึงกล่าวได้ว่า การเพิ่มของประชากรส่วนใหญ่ เป็นการเพิ่มของประชากรวัยแรงงาน

เมื่อพิจารณาถึงประชากรวัยแรงงานกับการทำงาน ปรากฏว่า ในจำนวนแรงงาน 162,228 คน ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ 109,060 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 67.2 และไม่ได้อำนาจงาน 53,168 คน คิดเป็นร้อยละ 32.8 ในปี 2503 ครั้นในปี 2513 ปรากฏว่า ประชากรวัยแรงงานเพิ่มขึ้นอีก 68,423 คน ในอัตราเพิ่มร้อยละ 4.2 แต่เป็นแรงงานทำงานจริงเพียง 131,357 คน หรือร้อยละ 57 เท่านั้น และไม่ทำงานถึง 99,294 คน หรือร้อยละ 43 จะเห็นได้ว่าแรงงานทำงานจริงเพิ่มในอัตราที่ต่ำมาก เพียงร้อยละ 2 ต่อปี ในขณะที่แรงงานไม่ทำงานเพิ่มในอัตราสูงถึงร้อยละ 8.7 ต่อปี แสดงว่า มีประชากร โดยเฉพาะวัยแรงงานอพยพเข้าสู่จังหวัดสมุทรปราการจำนวนมากจนเกินกว่าจะมีแหล่งงานให้ทำได้ทั้งหมด สัดส่วนแรงงานที่เข้าสู่ตลาดแรงงานจึงมีสัดส่วนลดลงเมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด

อนึ่ง ประชากรวัยแรงงานที่ไม่ได้ทำงานนั้น ไม่ได้หมายความว่าจะเป็นผู้ว่างงานทั้งหมด ประชากรวัย 11-25 ปี ส่วนหนึ่งยังอยู่ในระหว่างศึกษาอยู่ ซึ่งไม่นับอยู่ในตลาดแรงงาน การที่ประชากรไม่ทำงานมีมากขึ้นนั้น อาจเป็นเพราะประชากรในวัยศึกษานั้น มีการศึกษามากขึ้นและศึกษาในระดับสูงขึ้น ทำให้เข้าสู่ตลาดแรงงานช้าลง จำนวนแรงงานที่ยังไม่ได้ทำงานจึงมีมาก



ข. ประชากรกับการทำงาน ได้แบ่งชั้นการทำงานของประชากรออกเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ การเกษตรกรรม ชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ การอุตสาหกรรม และชั้น ตติยภูมิ ได้แก่ การบริการ

ตาราง 17 แสดงจำนวนประชากรจังหวัดสมุทรปราการ วัยแรงงาน และการ ทำงาน กับการเปลี่ยนแปลง ปี 2503-2513

	พ.ศ. 2503		พ.ศ. 2513		การเปลี่ยนแปลง	
	จำนวน(คน)	%	จำนวน(คน)	%	จำนวน(คน)	%
ประชากรจังหวัดสมุทร- ปราการ	236,732	100	329,404	100	92,672	3.9
ประชากรวัยแรงงาน	162,228	69.1	230,651	70.0	68,423	4.2
ประชากรวัยพึ่งพา	74,504	30.9	98,753	30.0	24,249	3.3
ประชากรวัยแรงงาน	162,228	100	230,651	100	68,423	4.2
แรงงานทำงานจริง	109,060	67.2	131,357	57.0	22,297	2.0
แรงงานไม่ทำงาน	53,168	32.8	99,294	43.0	46,126	8.7
แรงงานทำงานจริง	109,060	100	131,357	100	22,297	2.0
แรงงานเกษตรกรรม	74,958	68.7	50,070	38.1	-24,888	-3.3
แรงงานนอกการเกษตร- กรรม	34,102	31.3	881,287	61.9	47,185	13.8

ปรากฏว่า การทำงานของประชากรในจังหวัดสมุทรปราการ ช่วงปี 2503 ถึง 2513 ได้เปลี่ยนแปลงไป (จากตาราง 16) จะเห็นได้ว่า ในปี 2503 ประชากรส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมอยู่ ถึงร้อยละ 68.7 และรองลงมาคือ บริการ ร้อยละ 24 และที่น้อยที่สุดคือการอุตสาหกรรม ซึ่งมีเพียงร้อยละ 7.3 เท่านั้น นับว่าโครงสร้างด้านอุตสาหกรรมยังไม่มีความสอดคล้องกับจังหวัดเลย ครั้นในปี 2513 ปรากฏว่า ประชากรที่ประกอบ

อาชีพเกษตรกรรมลดลงเหลือเพียงร้อยละ 38.1 ประชากรอาชีพบริการเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 31.2 และอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นมาจนทัดเทียมสาขาอื่น คือมีถึงร้อยละ 30.7 แสดงว่าจังหวัดสมุทรปราการได้มีการขยายตัวทางอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก จนทำให้สัดส่วนการประกอบอาชีพใน 3 ชั้น อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน ซึ่ง Sutcliffe ได้ทำตารางแสดงอัตราส่วนร้อยละของกำลังแรงงานในสาขาต่าง ๆ แยกตามระดับรายได้ เพื่อดูว่าสัดส่วนการทำงานในสาขาต่าง ๆ นั้นจะจัดอยู่ในกลุ่มรายได้สูงหรือต่ำ<sup>1</sup> ดังนี้

ระดับรายได้จากสูงไปต่ำ	แรงงานเฉลี่ยในสาขา		
	เกษตร	อุตสาหกรรม	บริการ
ระดับที่ 1	14.4	40.3	45.3
ระดับที่ 2	23.4	34.8	41.7
ระดับที่ 3	30.6	32.0	37.4
ระดับที่ 4	49.3	22.0	28.7
ระดับที่ 5	51.3	21.4	27.3
ระดับที่ 6	57.5	16.4	26.1
ระดับที่ 7	61.2	15.1	23.7

จะเห็นได้ว่า อัตราส่วนกำลังแรงงานของจังหวัดสมุทรปราการในปี 2503 ใกล้เคียงกับกลุ่มระดับรายได้ที่ 7 ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่ค่อยพัฒนา โดยมีแรงงานส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรอยู่ มีการผลิตน้อยและการบริการก็ยังไม่ก้าวหน้ามากนัก เป็นลักษณะสังคมเกษตรกรรม แต่ครั้นในปี 2513 อัตราส่วนกำลังแรงงานของจังหวัดสมุทรปราการ ใกล้เคียงกับกลุ่มรายได้ระดับที่ 3 ซึ่งมีการเกษตร อุตสาหกรรมและบริการ ในอัตราส่วน ใกล้เคียงกัน ในอัตราส่วน 30.6 : 32 : 37.4 ส่วนของจังหวัดสมุทรปราการมีอัตรา

<sup>1</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

ส่วน 38.1 : 30.7 : 31.2 ซึ่งใกล้เคียงกัน แม้ว่าจะมีการ เกษตรมากกว่าเล็กน้อยก็ตาม เป็นระดับของประเทศที่เริ่มพัฒนาแล้ว และค่อนข้างจะเป็นสังคมแบบอุตสาหกรรม จึงกล่าวได้ว่า การประกอบอาชีพของแรงงานจังหวัดสมุทรปราการ ได้เปลี่ยนจากระดับสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม

นอกจากนี้ เพื่อพิสูจน์ความเป็นสังคมอุตสาหกรรม ตามแนวความคิดของ Sutcliffe ข้อที่ 3 ที่ว่า อย่างน้อยที่สุดร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมดต้องมีอาชีพในการอุตสาหกรรม ในปี 2503 ประชากรจังหวัดสมุทรปราการ มีจำนวน 236,732 คน เป็นแรงงานในชั้นอุตสาหกรรม 7,909 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งน้อยกว่าจะเป็นสังคมอุตสาหกรรมตามข้อนี้ได้ แต่เมื่อถึงปี 2513 จังหวัดสมุทรปราการ มีประชากรรวม 329,404 คน และเป็นแรงงานในชั้นอุตสาหกรรม 32,377 คน คิดเป็นร้อยละ 12.2 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งเป็นอัตราที่จัดได้ว่าเป็นสังคมอุตสาหกรรม

จึงสรุปได้ว่า โครงสร้างเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพของจังหวัดสมุทรปราการ เริ่มเปลี่ยนจากสังคมเกษตรมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม ตั้งแต่ช่วงปี 2510-2513 เป็นต้นมา

### 1. การเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพไปจากทั้งหมด

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการประกอบอาชีพนั้น เปลี่ยนแปลงในเศรษฐกิจชั้นอุตสาหกรรมมากที่สุด คือ เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 409.3 ส่วนชั้นบริการเพิ่มขึ้นร้อยละ 56.6 และลดลงในสาขาเกษตรกรรมคือ ลดลงร้อยละ -32.3 ซึ่งมีรายละเอียดของการเปลี่ยนแปลงแต่ละสาขาอาชีพ ดังนี้คือ

จากตาราง 18 แสดงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการประกอบอาชีพของแรงงานจังหวัดสมุทรปราการ ในปี 2503 และ 2513 ปรากฏว่าในปี 2503 นั้นมีแรงงานถึงร้อยละ 68.7 ทำงานด้านเกษตรกรรม รองลงมาคือการพาณิชย์กรรม มีร้อยละ 11.2 รองลงมาคือ การบริการร้อยละ 6.7 และอุตสาหกรรมการผลิตร้อยละ 5.3 ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ มีร้อยละ 4 ขุดแร่โลหะ ร้อยละ 1.1 และการก่อสร้างร้อยละ .6 สาธารณูปโภค

ร้อยละ .4 ซึ่งน้อยที่สุด แต่ในปี 2513 สัดส่วนการประกอบอาชีพเริ่มเปลี่ยนไป แรงงานเกษตรกรรมแม้ว่าจะมีจำนวนมากที่สุดถึง 50,070 คน แต่มีในสัดส่วนเพียงร้อยละ 38.1 หรือเปลี่ยนแปลงไปจากปี 2503 ร้อยละ -33.2 รองลงมาคือการประกอบอาชีพสาขาอุตสาหกรรมการผลิต มีในสัดส่วน 24.4 มากเป็นที่สองของจังหวัดรองจากการเกษตรกรรม รองลงมาคือการบริการมีในสัดส่วนร้อยละ 14.2 และพาณิชยกรรมร้อยละ 11.2 ส่วนการก่อสร้างมีในสัดส่วนร้อยละ 4.3 การคมนาคมร้อยละ 3.8 กิจกรรมอื่น ๆ ร้อยละ 2.1 การซุกแรร้อยละ 1.1 และ การสาธารณสุขโลกน้อยที่สุดร้อยละ 0.9

## 2. การเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพไปจากเดิม

การพิจารณาการเปลี่ยนแปลงจำนวนแรงงาน และสัดส่วนแรงงานตามสาขาอาชีพเท่านั้นยังไม่พอ ต้องพิจารณาอัตราการเปลี่ยนแปลงด้วย เพื่อทราบว่าสาขาอาชีพใดมีอัตราการเปลี่ยนแปลงสูงที่สุด จากตารางเดิมพบว่า สาขาการก่อสร้าง มีการเปลี่ยนแปลงสูงที่สุดถึงร้อยละ 742.4 ในช่วง 10 ปี รองลงมาคือ สาขาการอุตสาหกรรมการผลิต เปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 453.6 ซึ่งสูงเป็นอันดับสองรองจากการก่อสร้าง รองลงมาคือ การเปลี่ยนแปลงคานสาธารณสุขโลก แม้จะมีจำนวนน้อยแต่ก็มีการเปลี่ยนแปลงสูง คือ เปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 440 ส่วนคานการบริการและการคมนาคมขนส่ง เปลี่ยนแปลงในอัตราที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 153.4 และ 115.3 ส่วนการพาณิชยกรรมและการซุกแรเปลี่ยนแปลงในอัตราร้อยละ 20.5 และ 15.4 และการเกษตรกรรมได้ลดลงในอัตราร้อยละ -33.2 จะเห็นได้ว่า สาขาการประกอบอาชีพที่มีการเปลี่ยนแปลงมาก คือการก่อสร้าง การอุตสาหกรรมโรงงาน และการสาธารณสุขโลก ซึ่งทั้ง 3 สาขานี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงต่อเนื่องกัน กล่าวคือ การก่อสร้างที่เพิ่มขึ้นนั้นเป็นไปในคานการสร้างที่อยู่อาศัย และโรงงานอุตสาหกรรม ร้านค้าพาณิชย์ สถานที่ราชการและอื่น ๆ แสดงถึงความเจริญของจังหวัดสมุทรปราการ นอกจากนี้การขยายตัวของอุตสาหกรรมก่อให้เกิดการก่อสร้างโรงงาน โกดังเก็บของ และร้านค้าต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน อุตสาหกรรมก็จะเลือกตั้งในที่ ๆ มีโรงงานอุตสาหกรรมและบ้านพักอาศัย การบริการสาธารณสุขโลกก็ต้องตามไปบริการให้เพียงพอ ส่วนแรงงานคานบริการ และคมนาคมขนส่งนั้นก็เป็ผลต่อเนื่องจากการขยาย

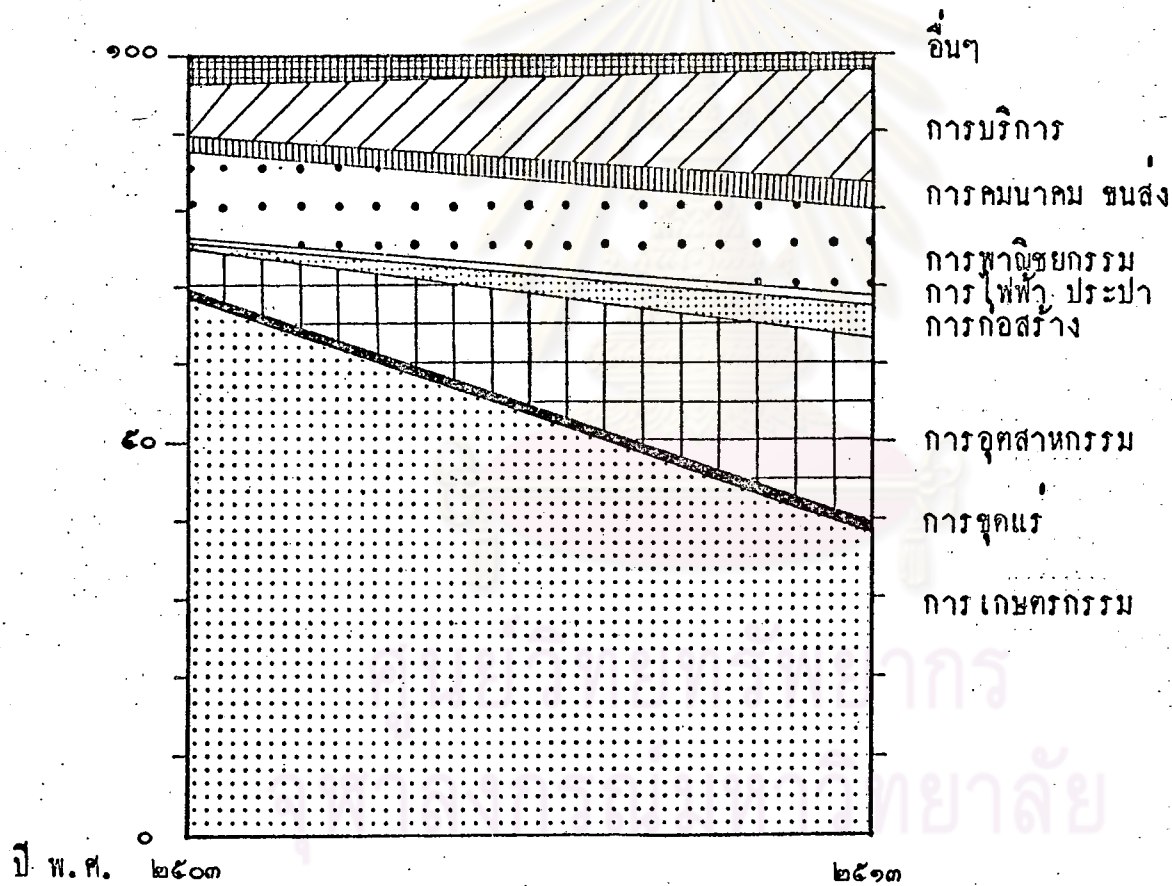
ตาราง 18/ แสดงการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพของประชากรจังหวัด  
สมุทรปราการปี พ.ศ. 2503-2513.

สาขาการประกอบอาชีพ	พ.ศ. 2503 <sup>1</sup>		พ.ศ. 2513 <sup>2</sup>		การเปลี่ยนแปลง พ.ศ.2503-2513	
	ผู้ประกอบ อาชีพ	%	ผู้ประกอบ อาชีพ	%	ผู้ประกอบ อาชีพ	%
ชั้นปฐมภูมิ	74,958	68.7	50,070	38.1	-24,888	-33.2
- เกษตรกรรม	74,958	(68.7)	50,070	(38.1)		
ชั้นทุติยภูมิ	7,909	7.3	40,286	30.7	32,377	409.3
- ขุดแร่	1,237	(1.1)	1,427	(1.1)	190	15.4
- อุตสาหกรรม(โรงงาน)	5,787	(5.3)	32,038	(24.4)	26,251	453.6
- ก่อสร้าง	675	(.6)	5,686	(4.3)	5,011	742.4
- ไฟฟ้า ประปา	210	(.4)	1,135	(0.9)	925	440
ชั้นตติยภูมิ	26,193	24.0	41,001	31.2	14,808	56.5
- พาณิชยกรรม	12,199	(11.2)	14,704	(11.2)	2,505	20.5
- คมนาคม ขนส่ง	2,314	(2.1)	4,981	(3.8)	2,667	115.3
- การบริการ	7,327	(6.7)	18,570	(14.2)	11,243	153.4
- อื่น ๆ	4,353	(4)	2,746	(2.1)	1,607	63.1
รวมทุกสาขา	109,060	100.0	131,357	100.0	22,297	20.4

- ที่มา : 1. สำมะโนประชากร จังหวัดสมุทรปราการปี 2503  
2. สำมะโนประชากรและเคหะ จังหวัดสมุทรปราการ ปี 2513

การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนการประกอบอาชีพของประชากร ปี ๒๕๐๓ และ ๒๕๑๓

รูปที่



ตัวทางการก่อสร้าง อุตสาหกรรมและสาธารณสุขโลก เพราะเมื่อมีบ้านพักอาศัย หรือโรงงาน เกิดขึ้นได้ มีไฟฟ้า ประปาพร้อม เกิดความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ขึ้น เช่น การขนส่งสินค้าและบริการ ตลอดจนการรับช่วงขายส่งขายปลีก ทั้งสินค้าอุตสาหกรรม และสินค้าเพื่อใช้บริโภคประจำวัน ส่วนการประกอบอาชีพสาขาเกษตรกรรมนั้น ได้ลดลง ในอัตราร้อยละ 3.3 ต่อปี แสดงว่าแรงงานได้หันไปประกอบอาชีพนอกการ เกษตรกรรม มากขึ้น

สรุปการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ โครงสร้างทางเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลง มากที่สุดและเห็นได้ชัดที่สุด กล่าวคือ ในปี 2503 โครงสร้างการประกอบอาชีพยังเป็นแบบ ประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีรายได้ต่ำอยู่ คือ มีรายได้จากเศรษฐกิจชั้นที่ 1 68.7% เศรษฐกิจ ชั้นที่ 2 7.3% และเศรษฐกิจชั้นที่ 3 24.0% แต่ครั้งในปี 2513 โครงสร้างการประกอบ อาชีพ เริ่มเป็นเศรษฐกิจแบบประเทศที่พัฒนาแล้ว คือ มีเศรษฐกิจชั้นที่ 1 38.1% ชั้นที่ 2 30.7% ชั้นที่ 3 31.2% เศรษฐกิจชั้นที่มีการเปลี่ยนแปลงมาก ก็คือ เศรษฐกิจชั้นที่ 1 และ 2 อันเป็นชั้นเกษตรกรรมและชั้นอุตสาหกรรม โดยเศรษฐกิจชั้นเกษตรกรรมเพิ่ม น้อยมาก ในขณะที่เศรษฐกิจชั้นอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นมาก ทำให้เมื่อเทียบเป็นสัดส่วนแล้ว เกษตรกรรมมีสัดส่วนที่ลดลง ในขณะที่อุตสาหกรรมมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ซึ่งในบรรดาเศรษฐกิจ ชั้นอุตสาหกรรมนั้น กิจกรรมที่สำคัญและมีสัดส่วนมากที่สุด คือ อุตสาหกรรมโรงงาน ซึ่งมีถึง 59.1% ของรายได้ทั้งหมด ส่วนการไฟฟ้า ประปา นั้น แม้ว่าจะมีเป็นสัดส่วนน้อย แต่ก้ มีการขยายตัว ในอัตราที่สูงที่สุด จึงกล่าวได้ว่า เศรษฐกิจชั้นอุตสาหกรรมมีบทบาทต่อการ เปลี่ยนแปลงมากที่สุด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย